

Vývojová morfologie živočichů

II.

Integument a opěrná soustava

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

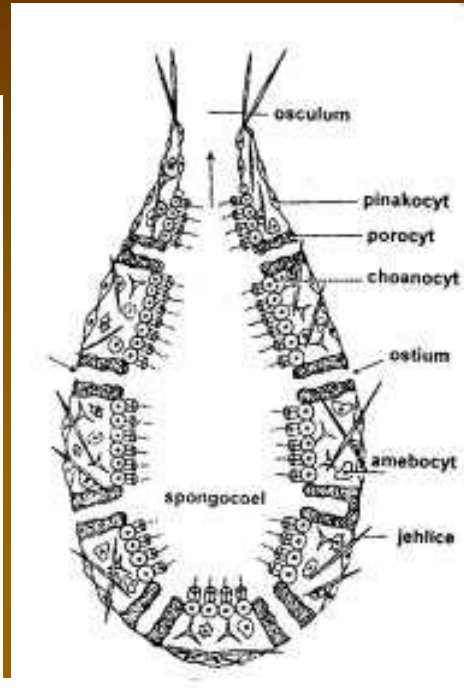
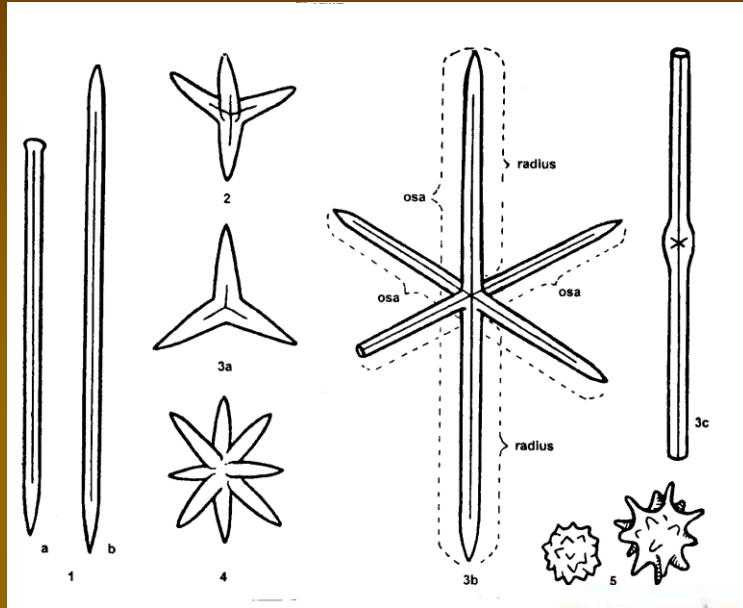
OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

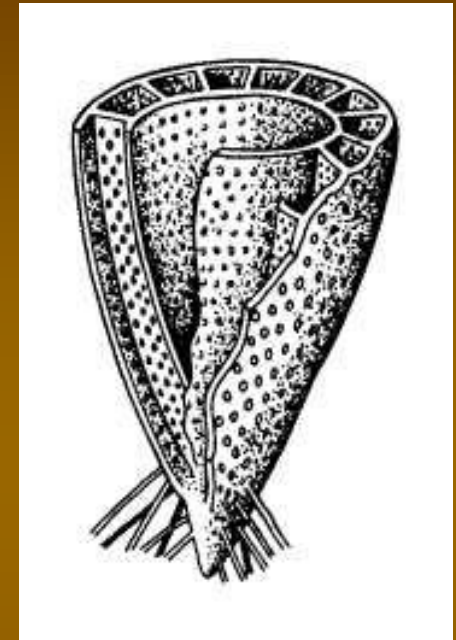
INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

Integument a opěrná soustava

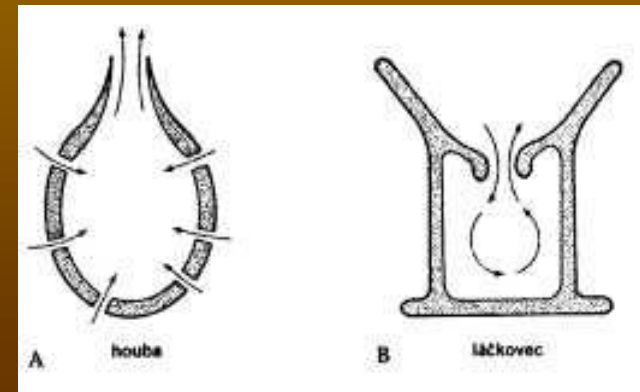
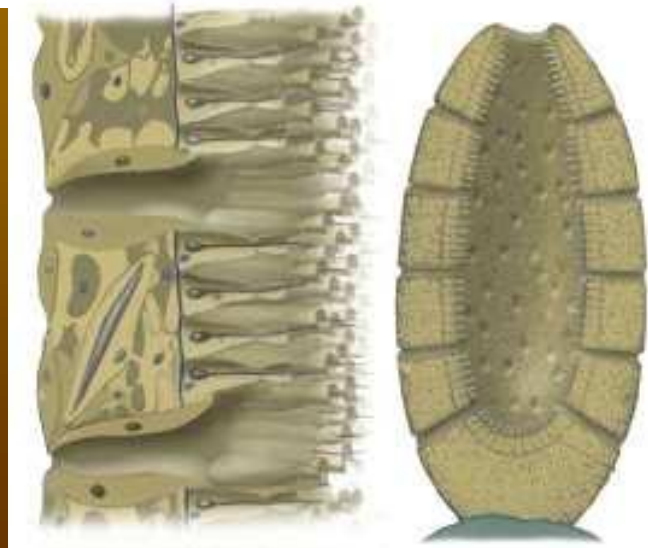
Jehlice houbovců (Porifera)

Archeocyatidi

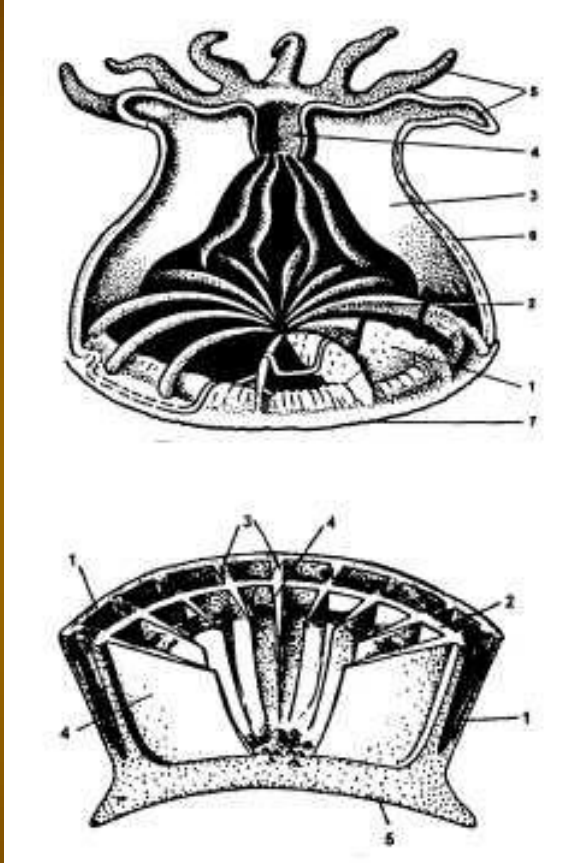

Archaeocyatha –
kambrium, horizontální řez
kruhovitý, kostra z CaCO_3

Integument a opěrná soustava

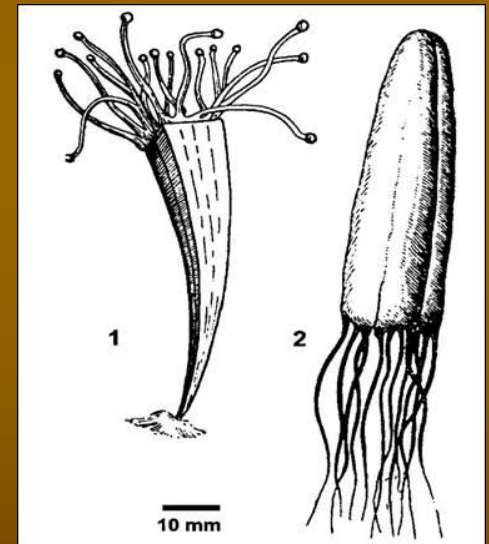
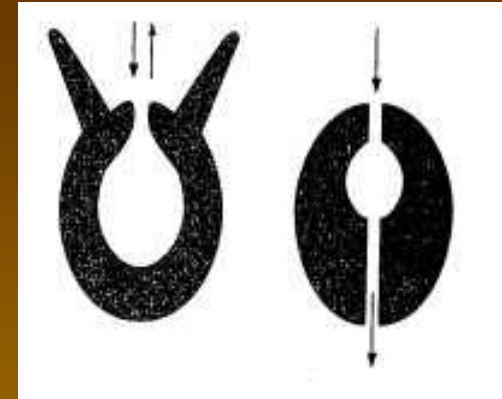
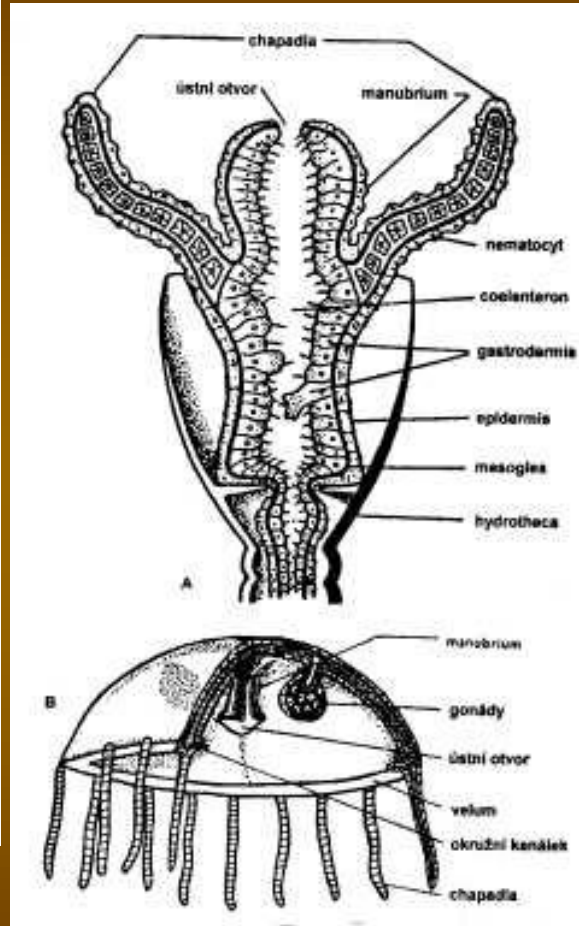
Théky žahavců

Anthozoa

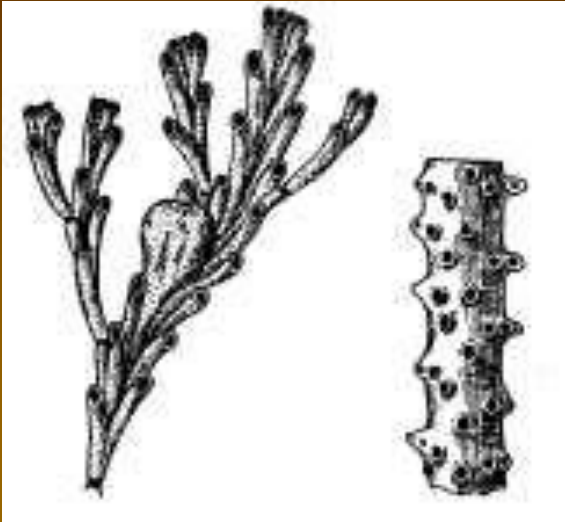
Koráli – endoskelet z rohovitého koralinu (chitin) a vápnitých tělísek, exoskelet z vápence pod nožním terčem.

Koralit (Polyparium) - vápnitá kostra polypů

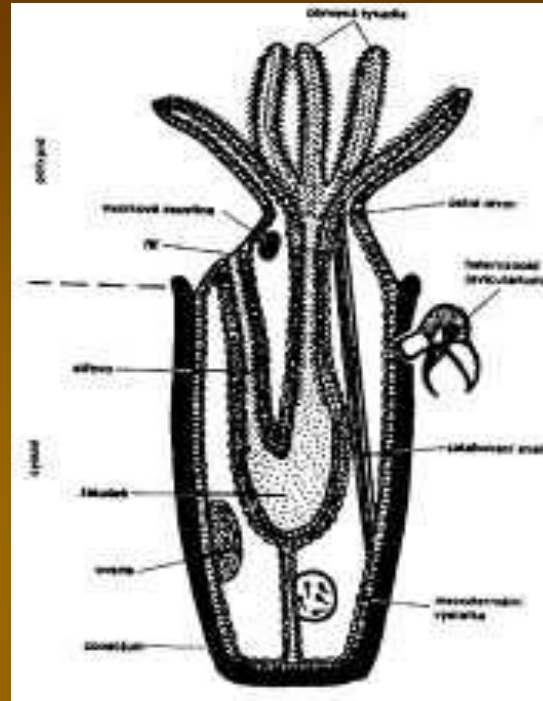

Tetraradiální konulárie – chitinofosfatický periderm

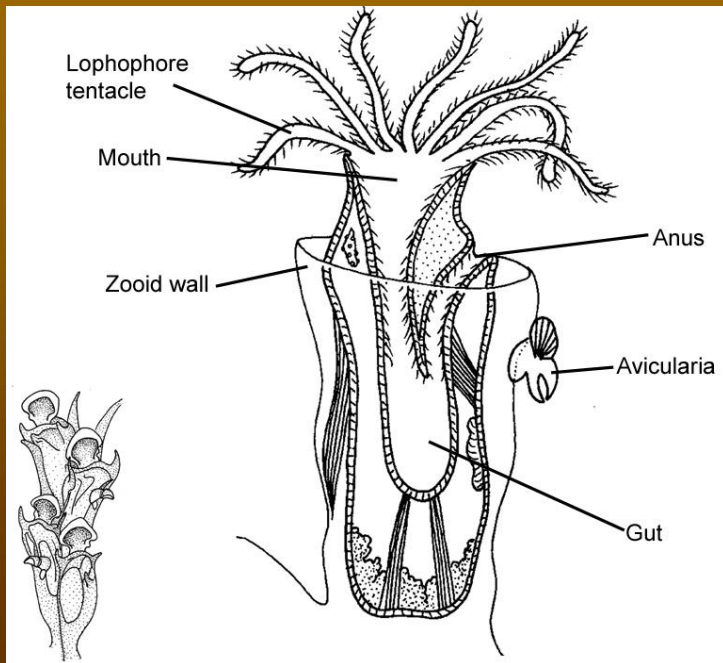
Integument a opěrná soustava

Zoarium kolonie mechovek

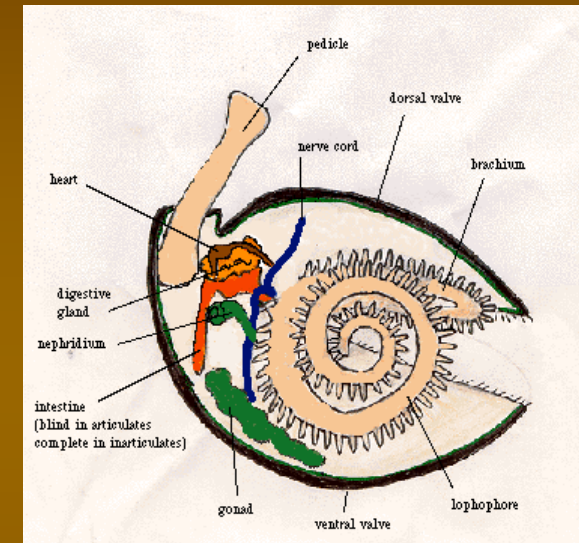
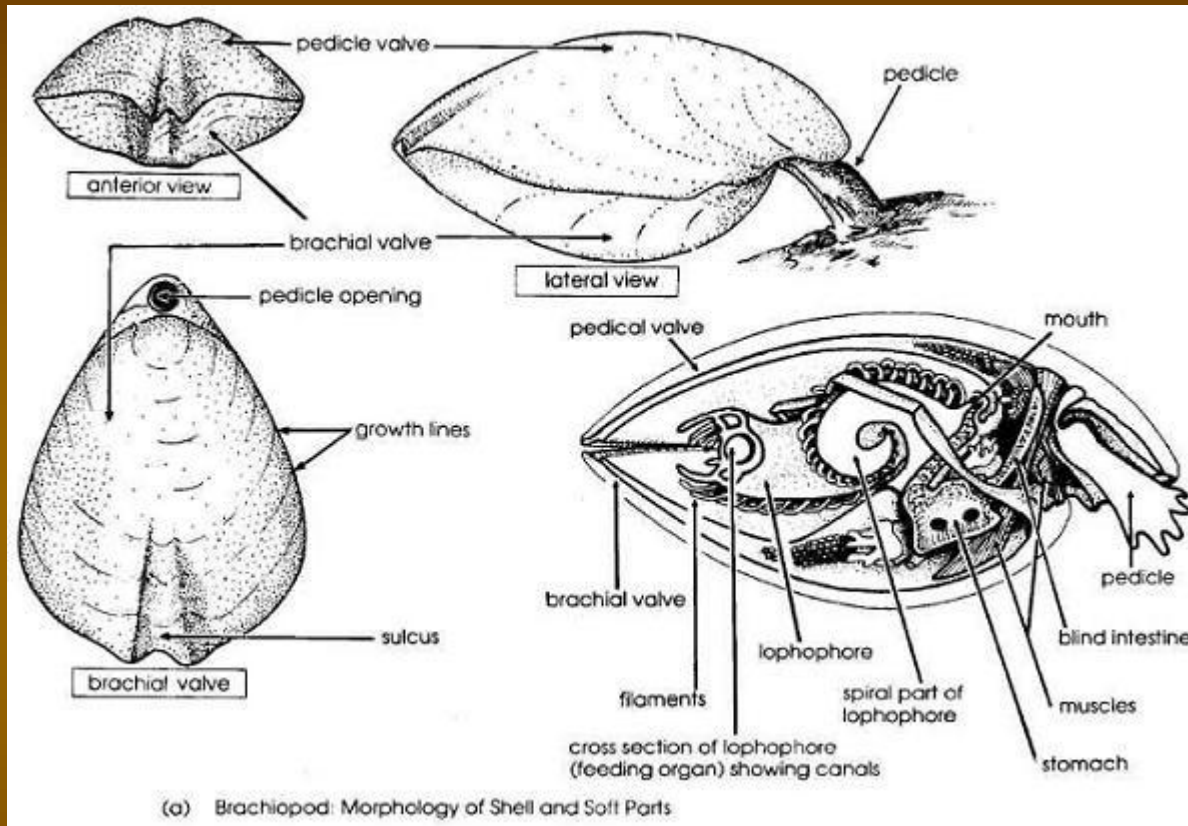
Zoecium autozooidu mechovky

Sekundárně sesilní – analogie, **mechovnatci** (Entoprocta), **mechovky** (Bryozoa) – obr., **křídložábří** (Pterobranchia) – zooidi – zoecia (zoarium) – chitin, **graptoliti** (chitin)

Integument a opěrná soustava

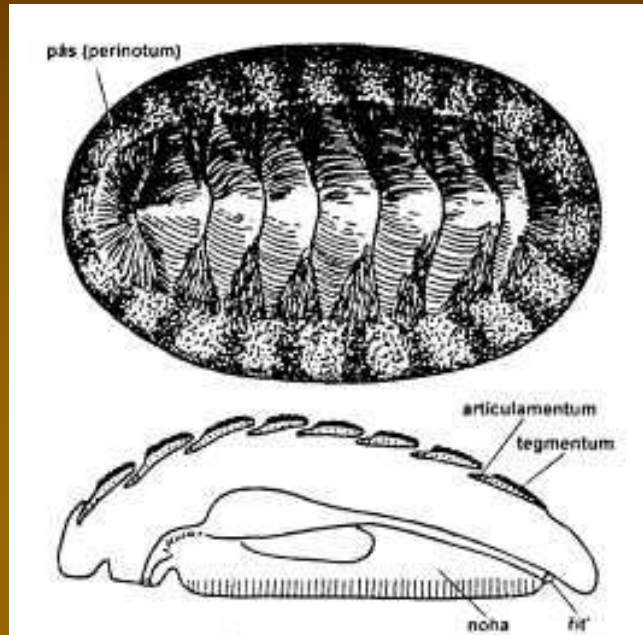
Schránka ramenonožců

Dvojchlopňová schránka (dorsální a ventrální část) – porušení bilaterální symetrie (srv. mlži). Chitínofosfát (fosforečnan vápenatý + chitin) nebo kalcit. Brachiopoda (ramenonožci) – podobní mlžům, ale příbuzní mechovnatcům, ale břišní (pedikulární) a hřbetní (brachidiální) miska se stvolem - sesilní

Integument a opěrná soustava

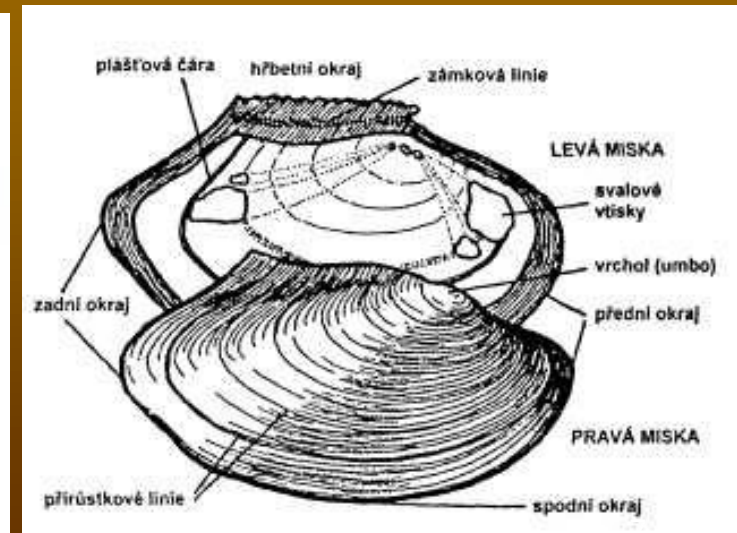
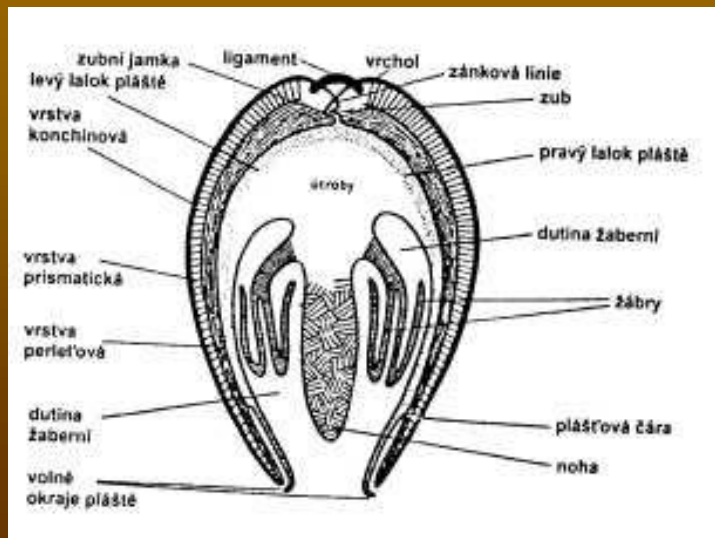
Schránky měkkýšů

Chiton

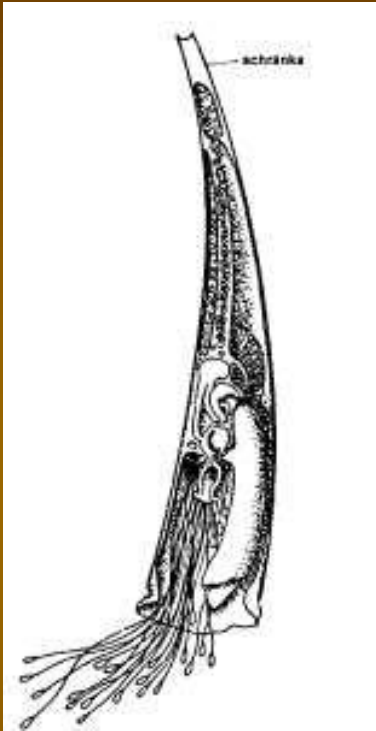

Patella

Integument a opěrná soustava

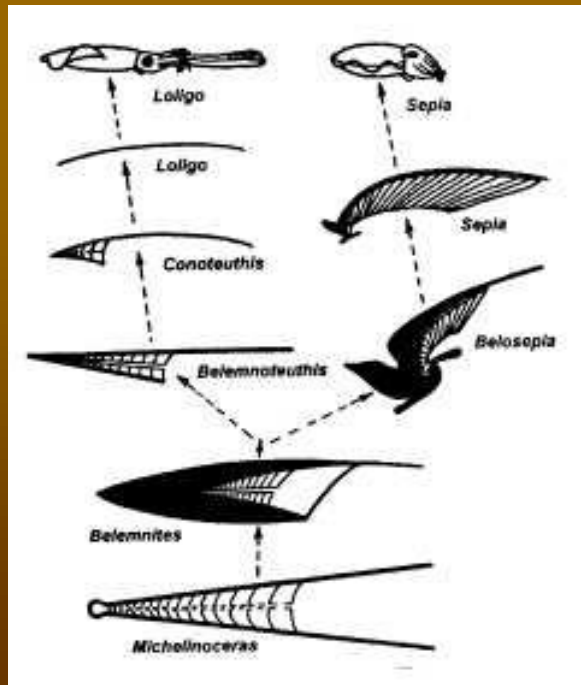
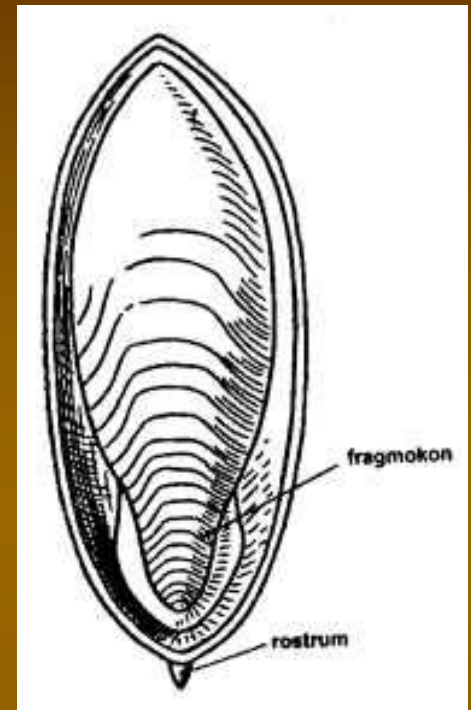
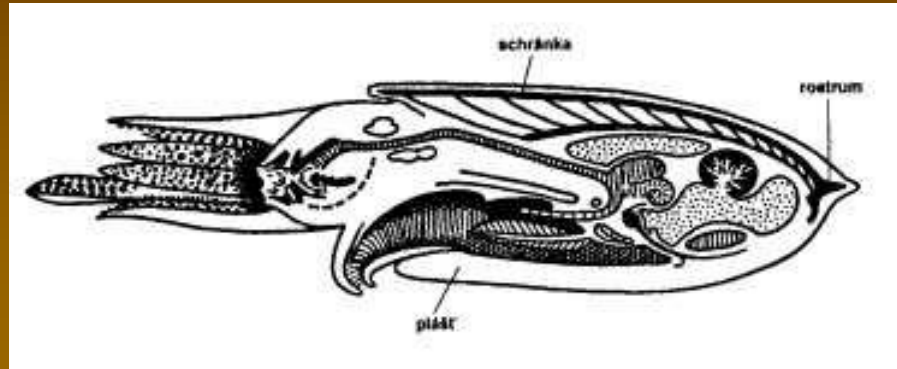
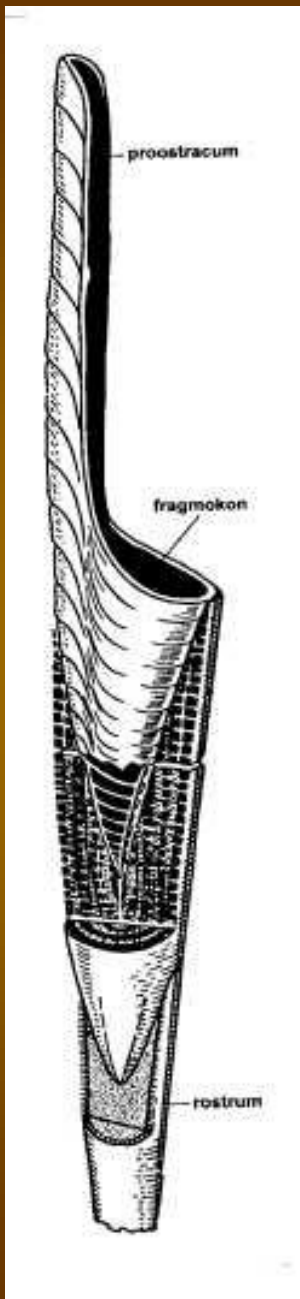
Kelnatky

Kelnatky (Scaphiopoda) – otevřená rourka, vzniká ze 2 plášťových laloků jako u mlžů, ale na ventrální straně srůstají.

Integument a opěrná soustava

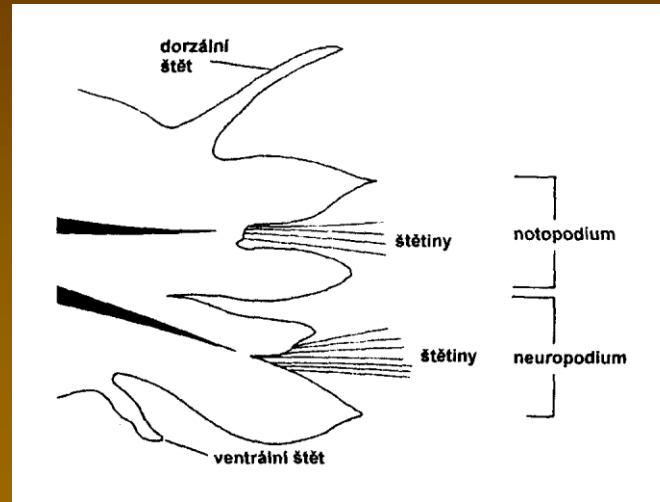
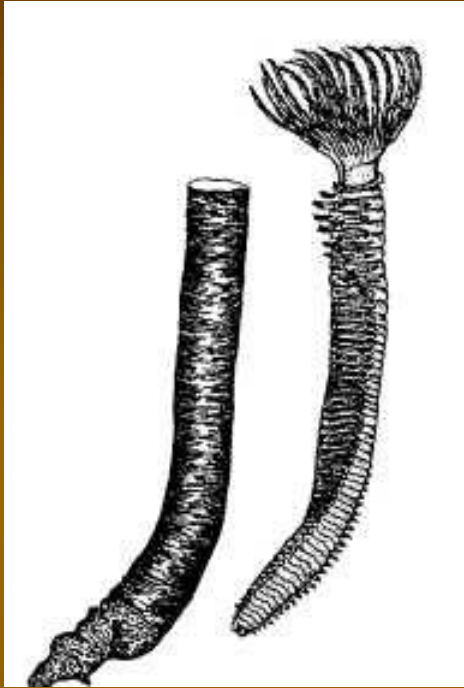
Belemniti

Redukce schránky - Belemniti – zkrácený fragmokon s hustými septy, redukce obývací komůrky – oválná, jazykovitá destička – proostrakum; sépie – sépiová kost

Integument a opěrná soustava

kroužkovci

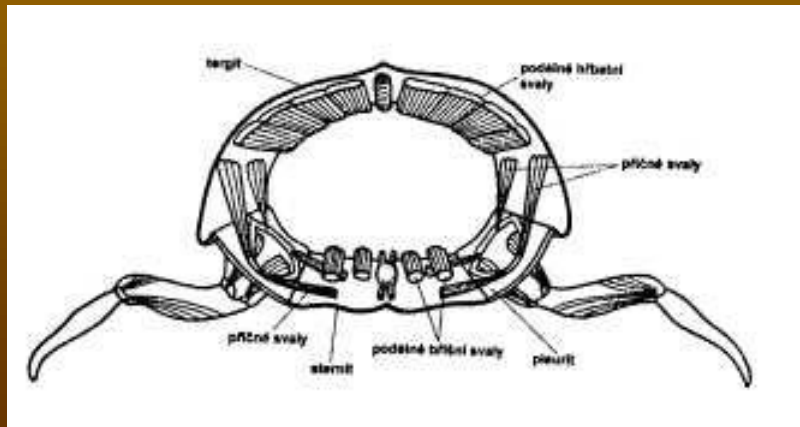

Kutikula – s deskami a ostny u viřníků, u hlavatců se svléká.

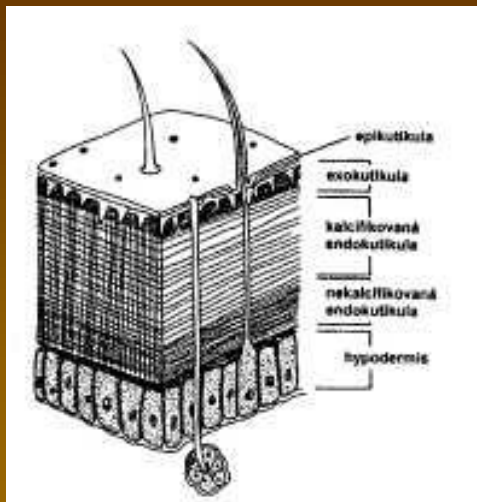
Annelida – parapodia se štětiny, notopodium a neuropodium, sedentární kroužkovci ukryti v trubicovité vápnité schránce

Arthropoda – vnější kostra – tegument, segmentace jen na povrchu těla, hlava – hrud' – zadeček, článkované končetiny, silná vrstevnatá kutikula z chitinu, segmenty - sklerity: tergít – sternit - pleurit

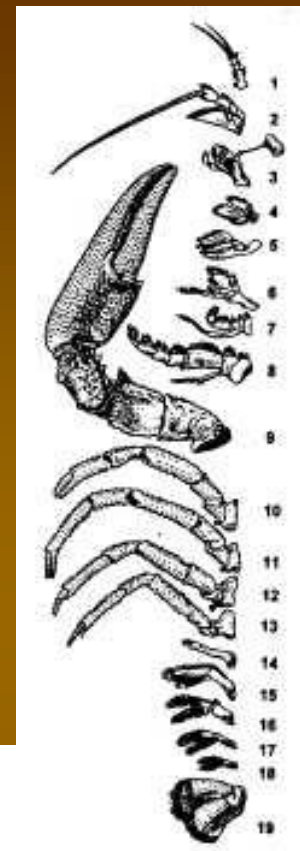
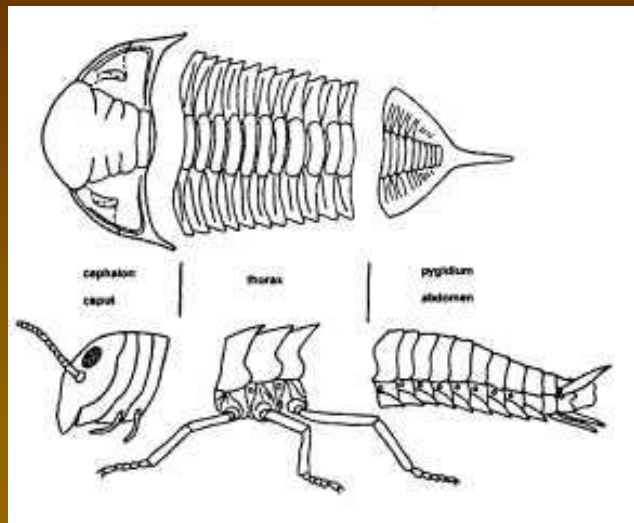
členovci

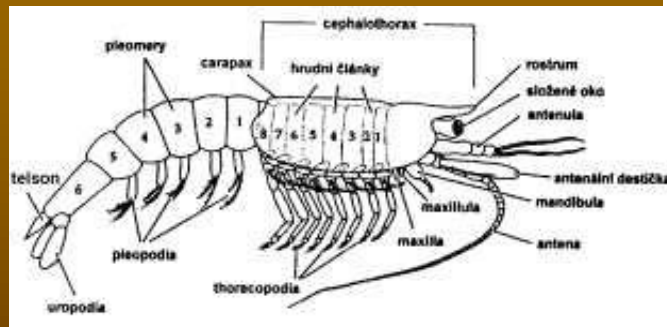
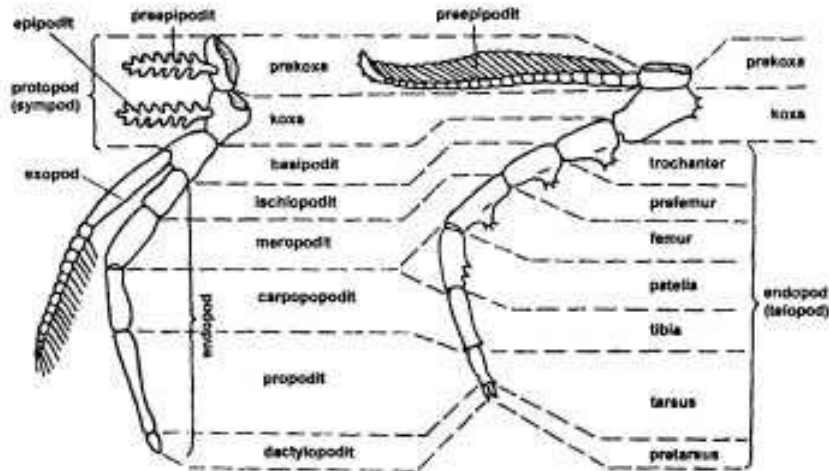
Integument a opěrná soustava

Epikutikula (s cementovou, voskovou vrstvou) – exokutikula – endokutikula (sklerotizace, kalcifikace) – hypodermis

Článekované přívěsky na každém článku (poditu)

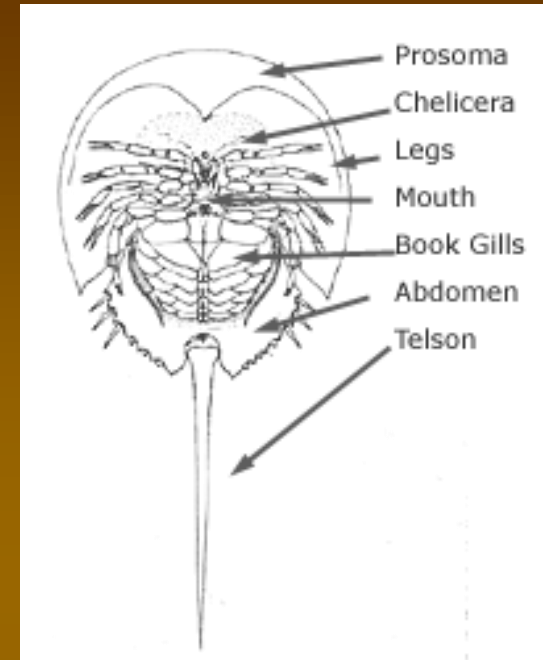
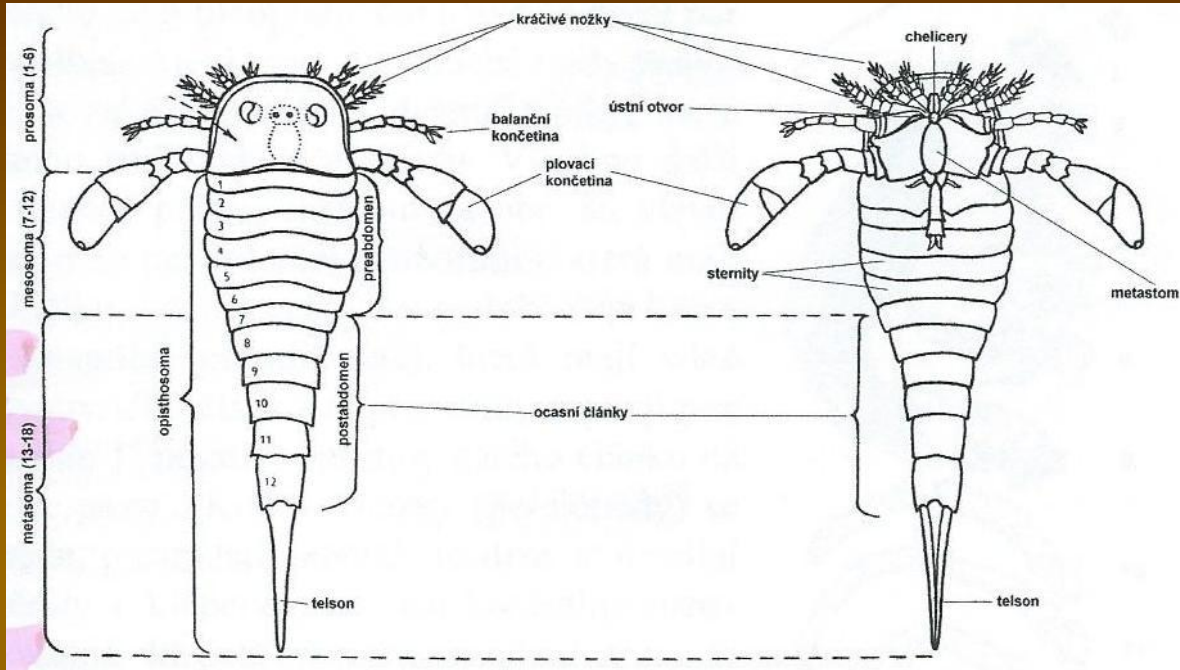

Crustacea: Hlavohrud' (acron-oči +5 (antenuly, anteny, mandibuly, maxilly 1. páru, maxilly 2. páru) +8 hručních končetin (thoracopodia inc. 3 maxilipedy, 5 pereiopody), abdomen: pleopody (5), uropody (1)

korýš

trilobit

Integument a opěrná soustava

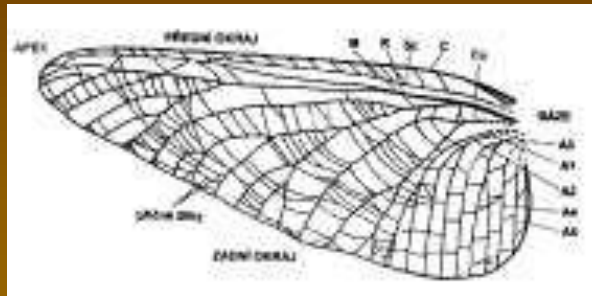
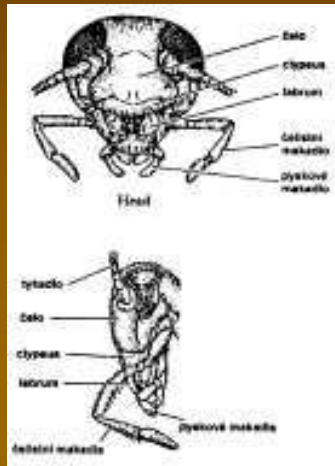
Merostomata

Klepítkatci (různorepi = kyjonožci – až 3m, fos.): 1. chelicery, 2. pedipalpy, 4 páry kráčivých končetin na hlavohrudi (prosoma 1-6) , zadeček (opisthosoma) – 12 článků

Integument a opěrná soustava

Ectognatha

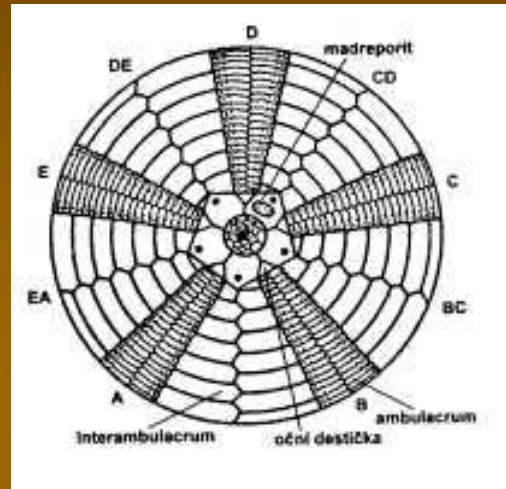
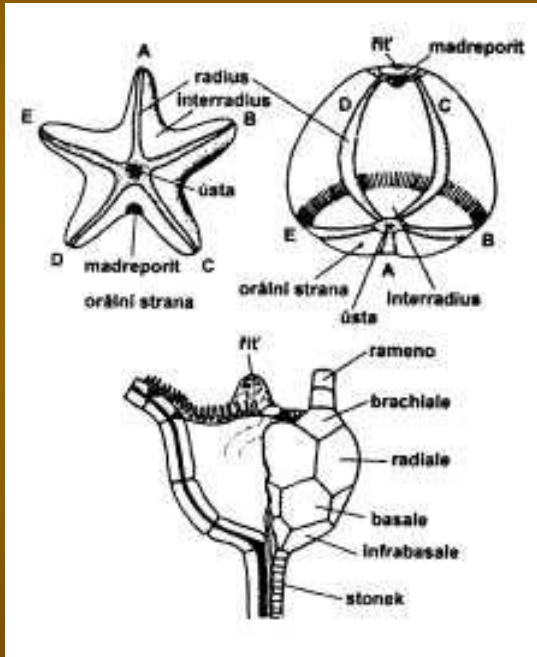

Hmyz: Ectognatha (Hexapoda) - hlava – hrud' (3 čl. – prothorax, mesothorax – metathorax, jednovětvěné kráčivé končetiny) – zadeček (12 článků, bez končetin); akron + antény – nic – mandibuly – maxilly – labium, hrudní končetina: koxa, trochanter, femur, tibia, tarsus, pulvillus s drápky, křídla: 1. pár – krovky (elytrae), krytky (tegmina), polokrovky (hemielytrae), 2. pár – kyvadélka (halterae)

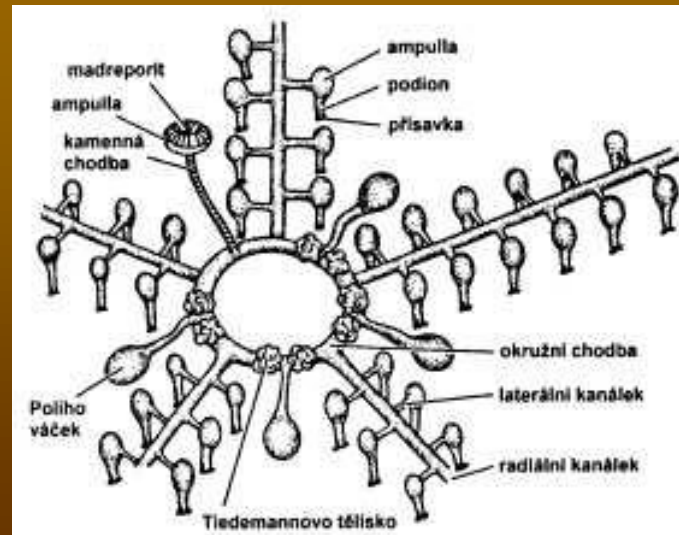
Integument a opěrná soustava

! Ostnokožci mají schránku mesodermálního původu !

Pentaradiální souměrnost v dospělosti, chybí hlavová část

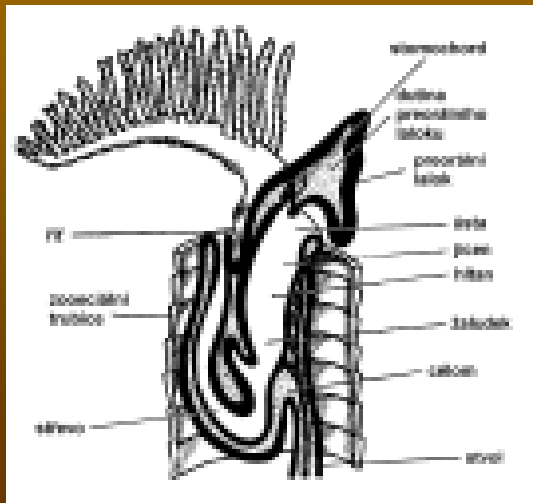
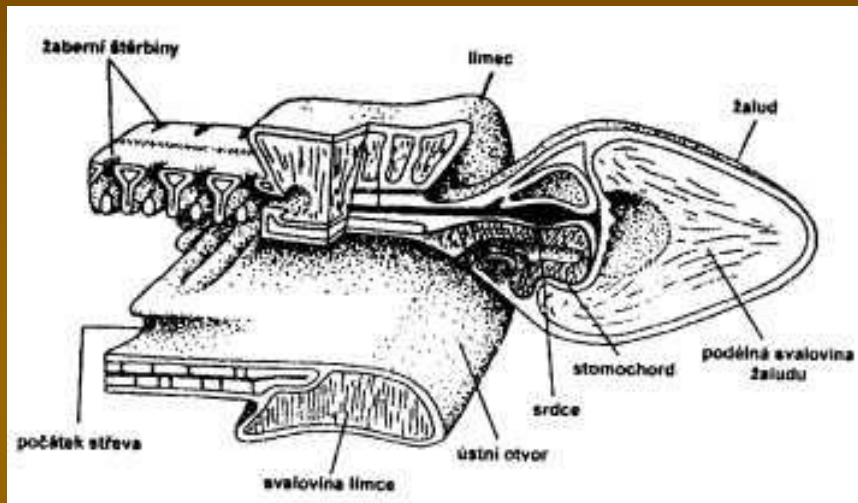
Mezodermální kostra z kalcitových destiček – mřížovina (stereom) + stroma

ambulakrální soustava

Integument a opěrná soustava

Hydroskelet a původ notochordu (struny hřbetní) stomochord

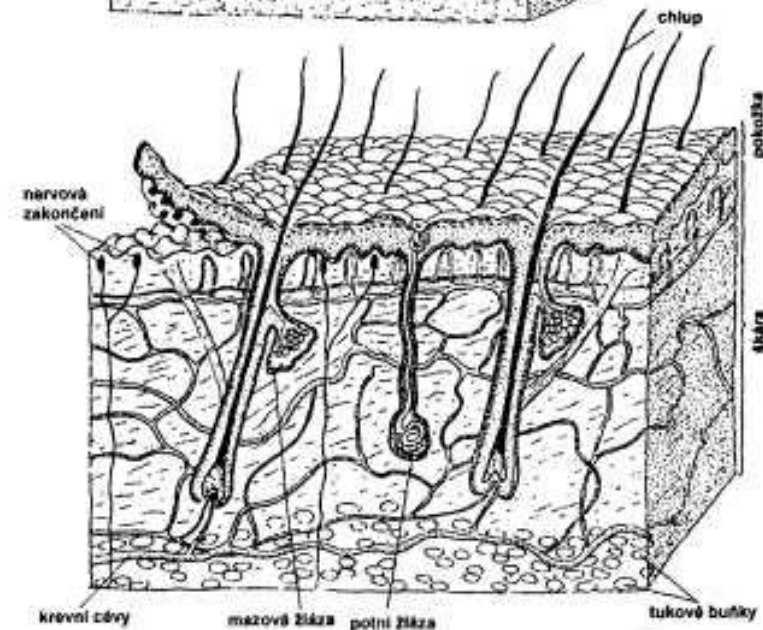
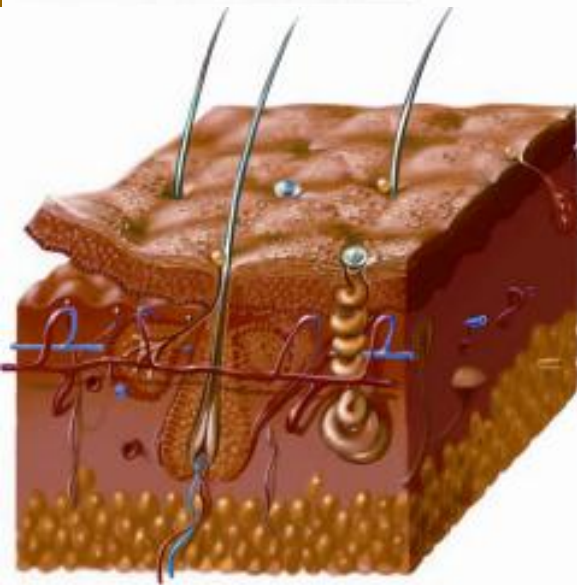
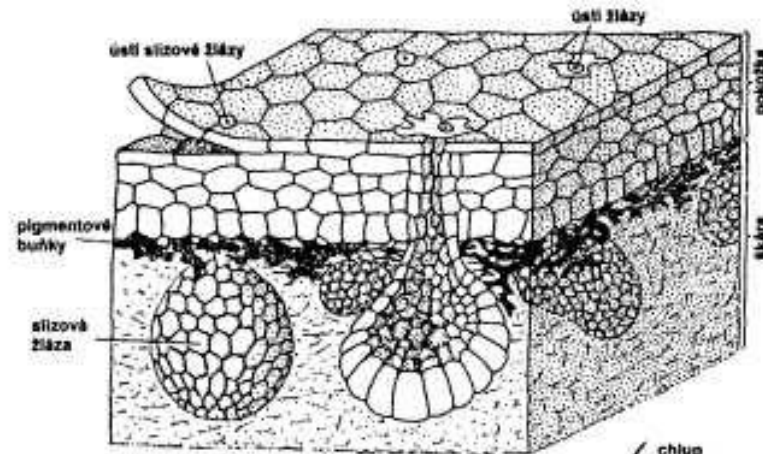
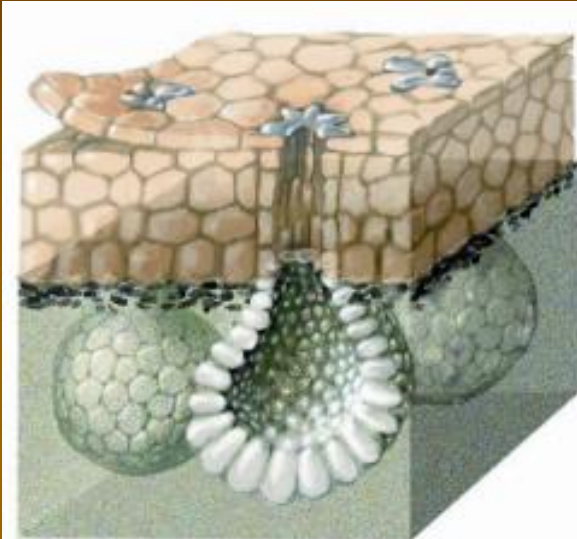
Pterobranchia – Křídložábří:
v chitinové trubici - zoecium

Zooid křídložábřích

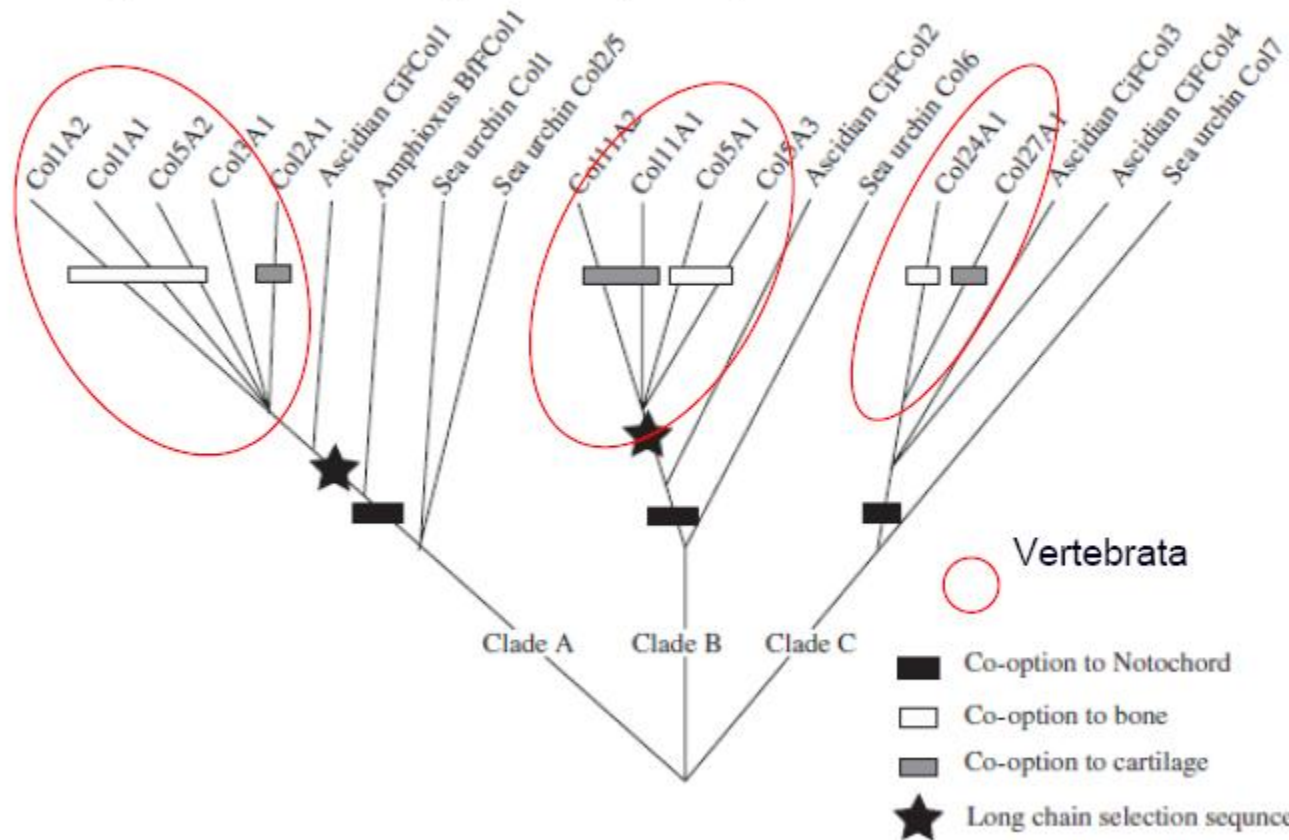
Integument a opěrná soustava

! Kůže obratlovců je složeného původu (ektoderm a mesoderm) !

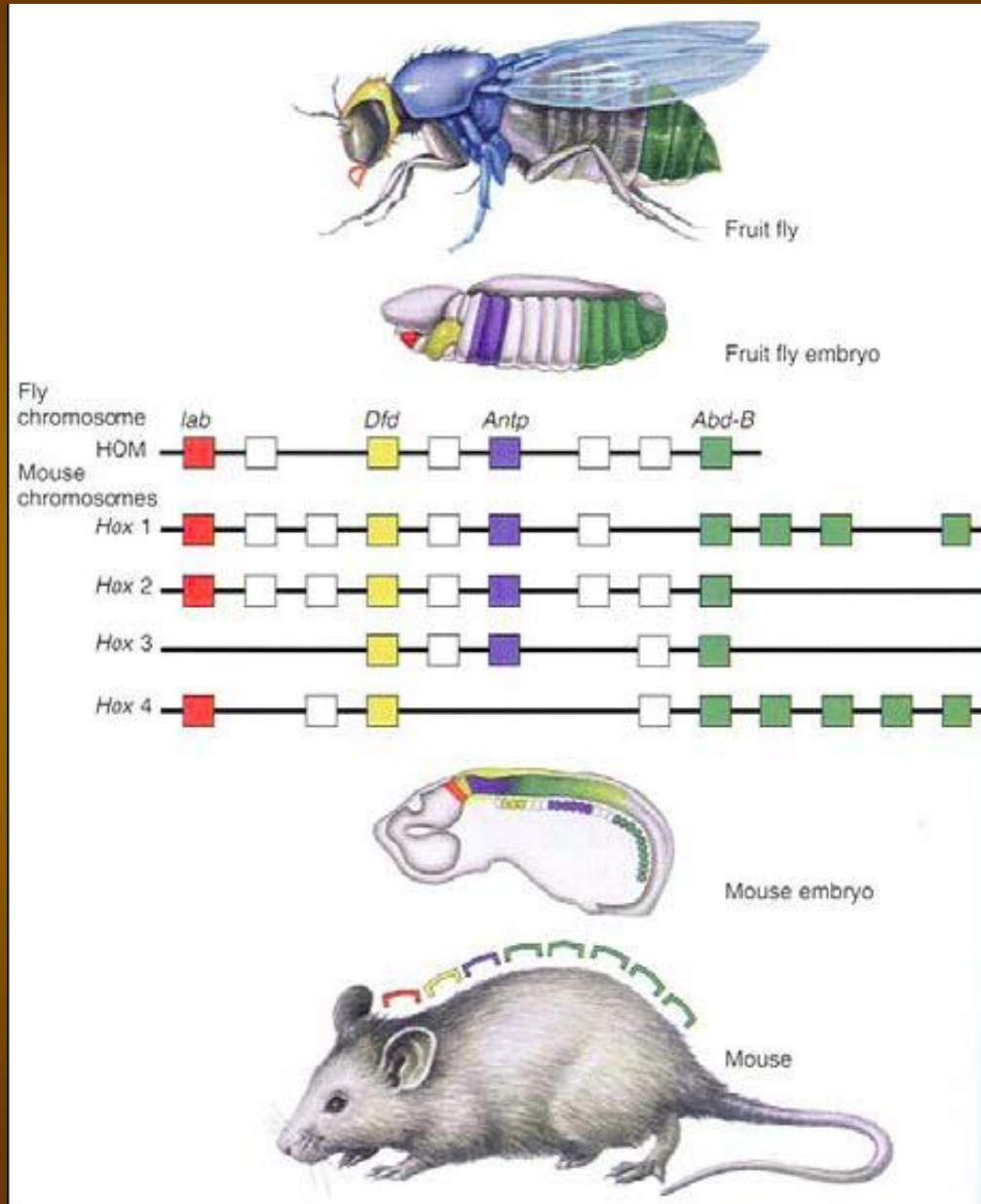
Integument a opěrná soustava

- evoluce genů kolagenů u strunatců - 3 nezávislé klady
- nezávislý vznik chordy, chrupavky a kosti

Wada H. et al., 2006:

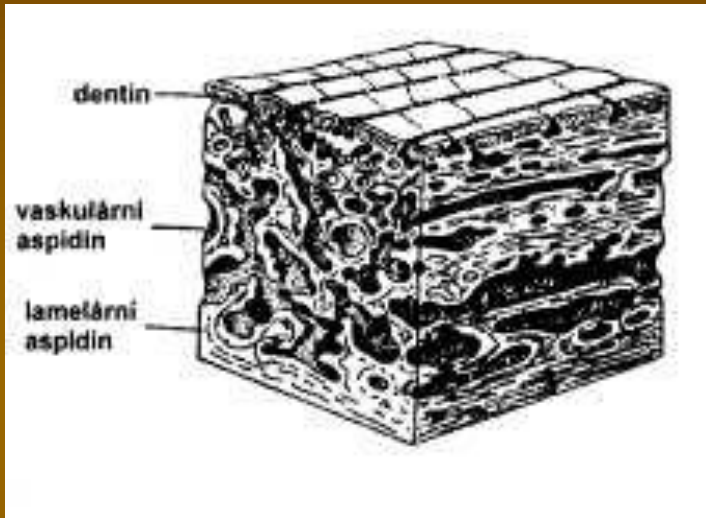
Podélná polarizace těla, Hox - geny

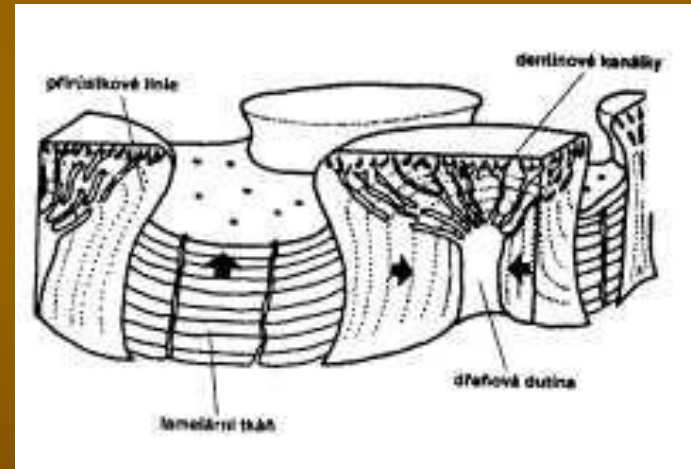
Integument a opěrná soustava

Povrch těla vymřelých bezčelistných („Ostracodermi)

Acelulární kost (aspidin)

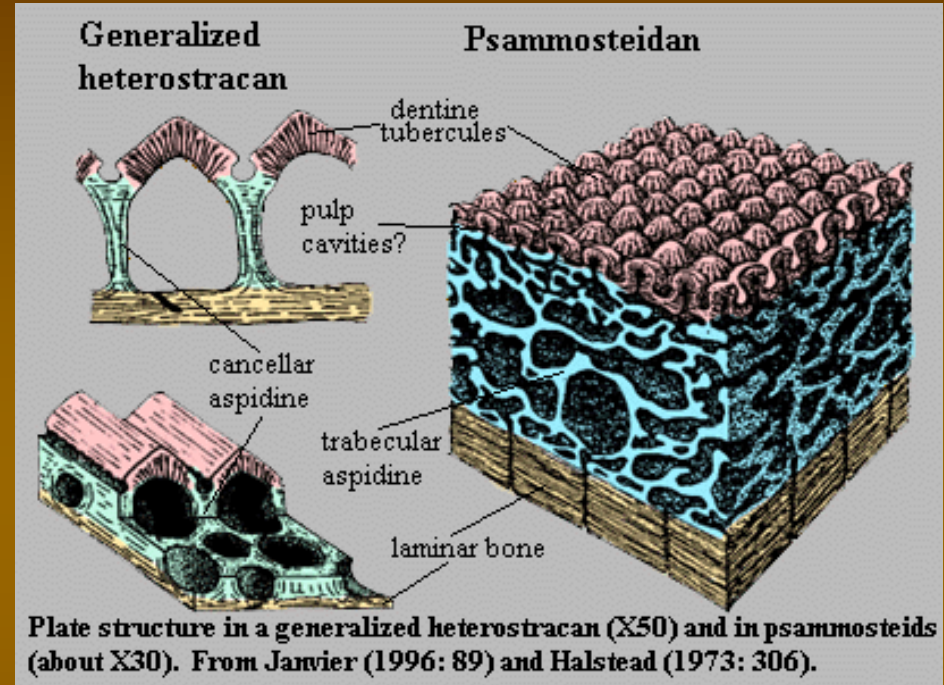
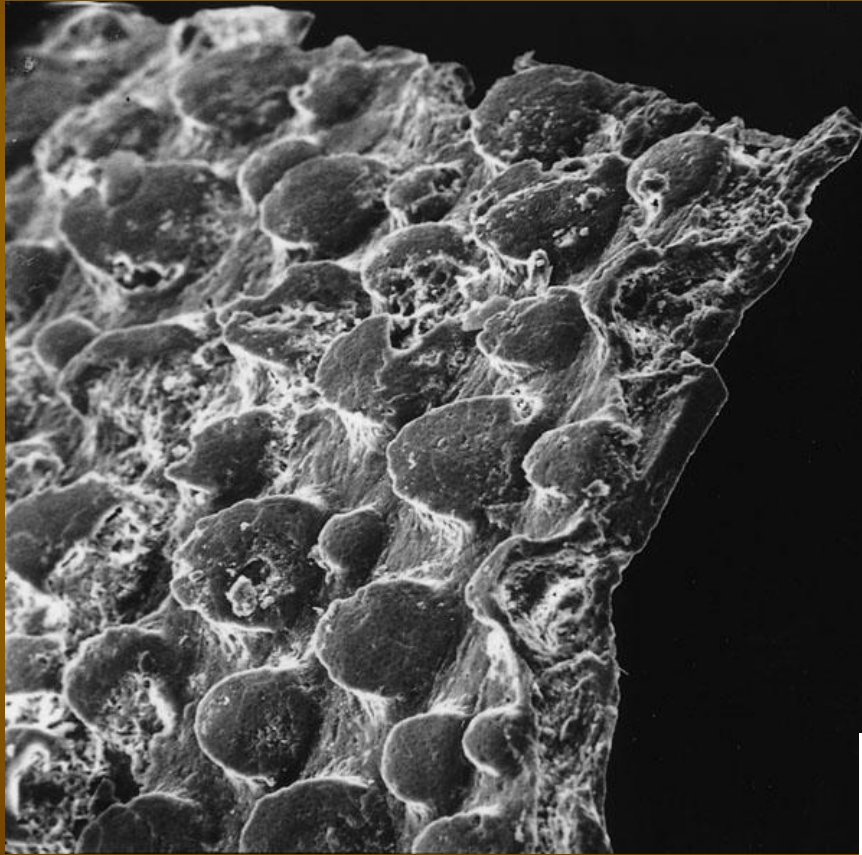

Výjimkou je skupina Osteostraci (štítohlaví) a Galeospida – mají celulózní kost, osifikace perichondrální

Integument a opěrná soustava

Povrch těla vymřelých bezčelistných („Ostracodermi“)

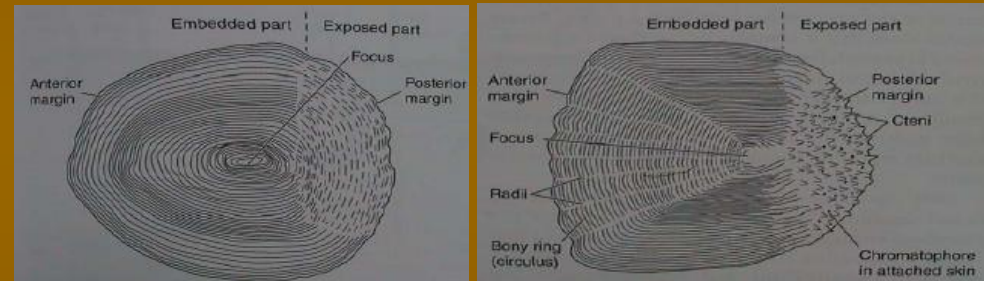
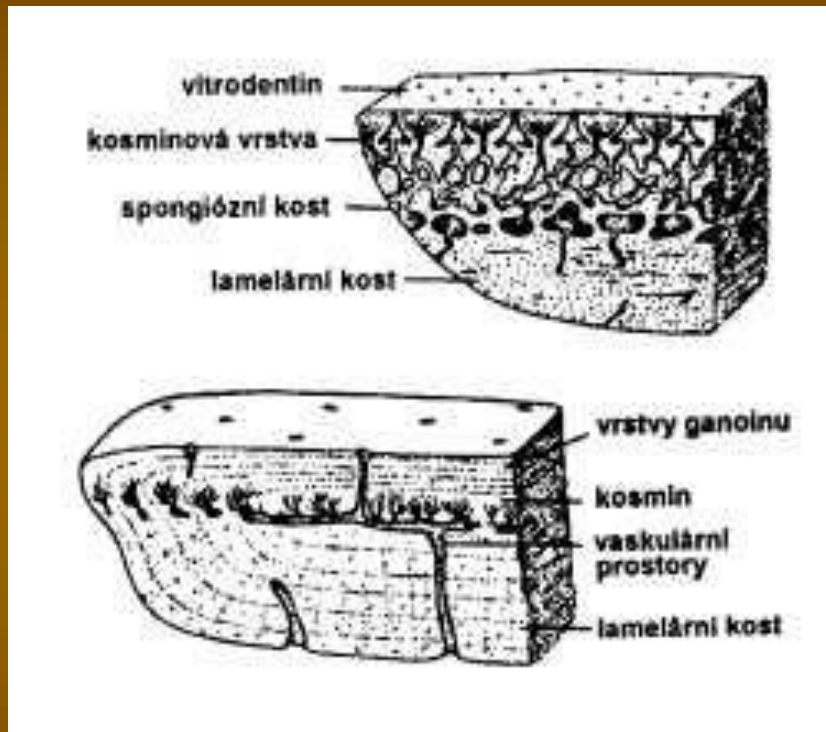

Hlavohrudní štíty u bezčelistných

Integument a opěrná soustava

Šupiny ryb - kostní tkáň (dermální exoskelet, mezoderm)

leptoidní (elasmoidní) (lamelární acelulární kost, Teleostei)

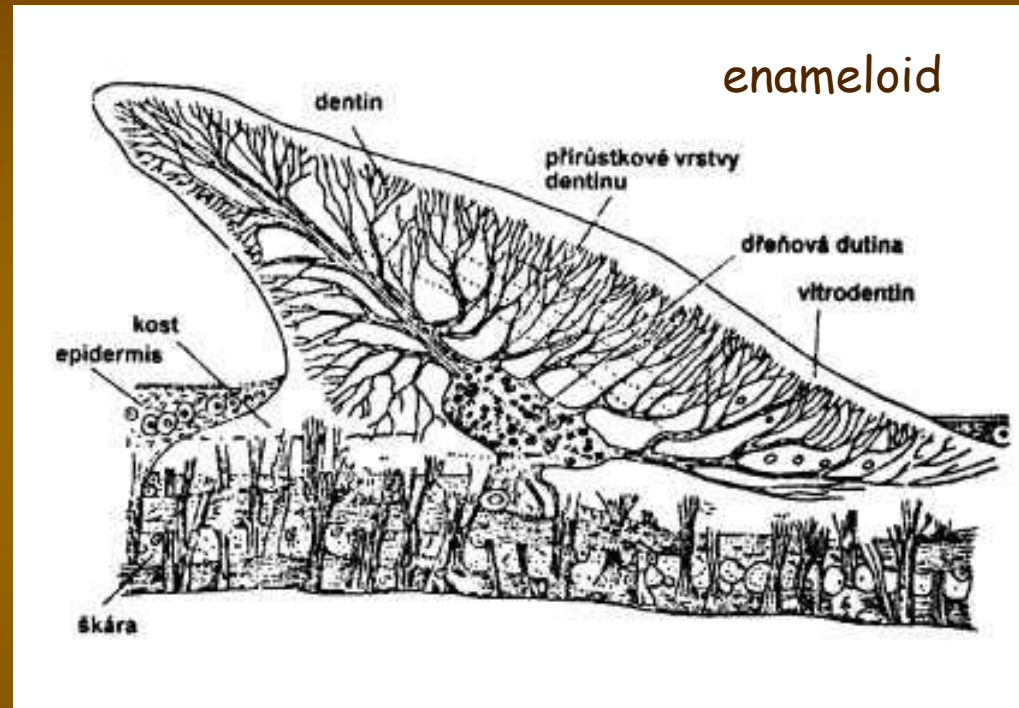
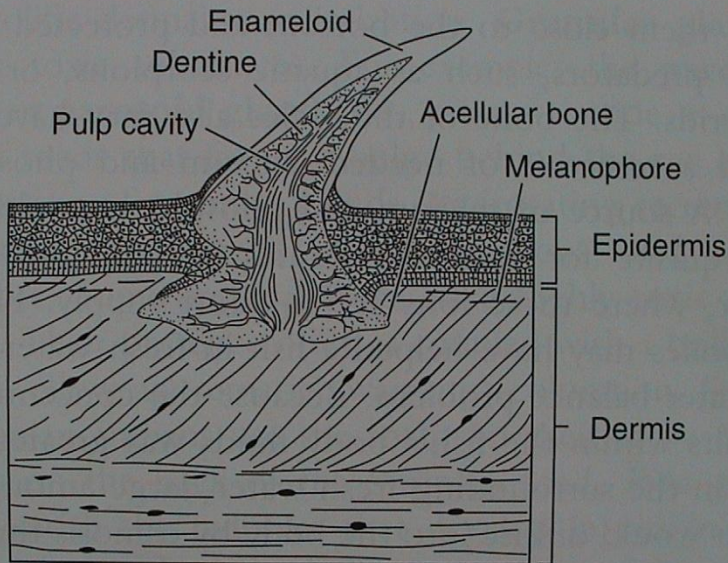
kosmoidní (lamelární kost = izopedin, vaskulární kost, dentin=kosmin, enameloid=vitrodentin **z mezoblastu**; Sarcopterygii)

BNL - osteoblasty (kost) a odontoblasty (zubovina)

ganoidní (lamelární a vaskulární kost, redukce kosminu; email = ganoin **z ektoblastu**, Chondrostei, bichiři, kaprouni a kostlíni)

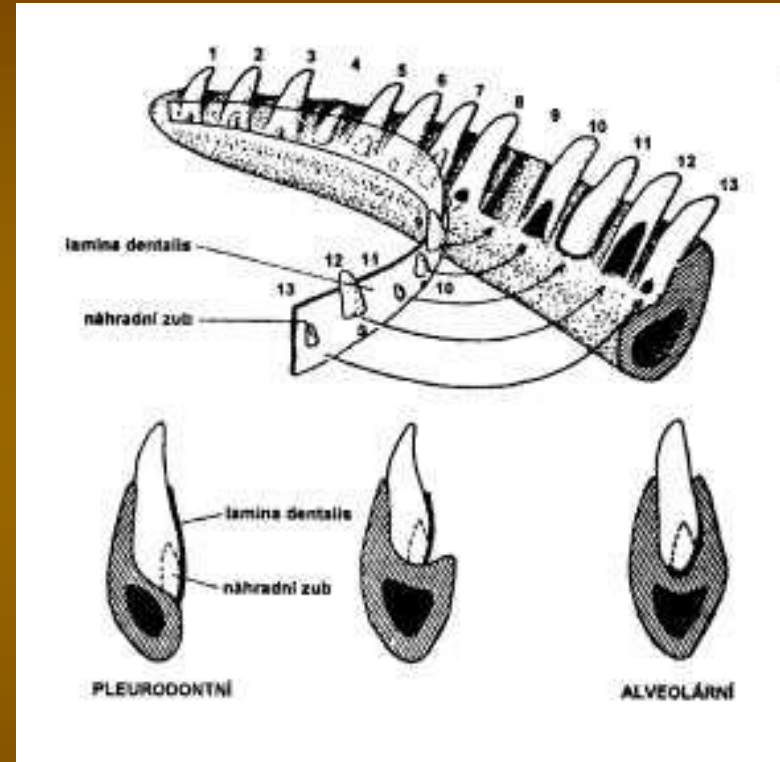
Integument a opěrná soustava

Plakoidní šupiny paryb

Integument a opěrná soustava

Vznik zubů z plakoidních šupin

Zuby mají pravou sklovinu (email)
ektodermálního původu !

Plakoidní šupiny mají enameloid
(vitrodentin) mezodermálního původu!

Integument a opěrná soustava

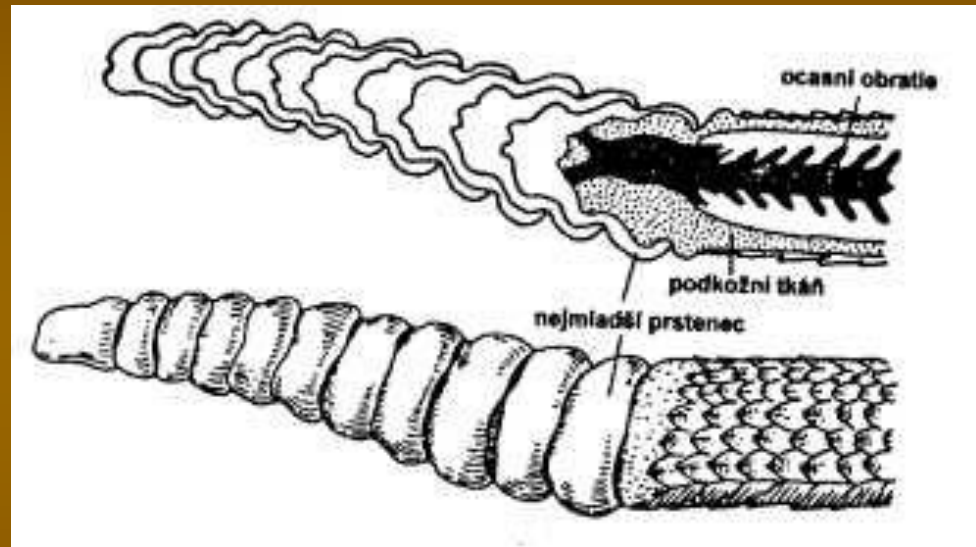
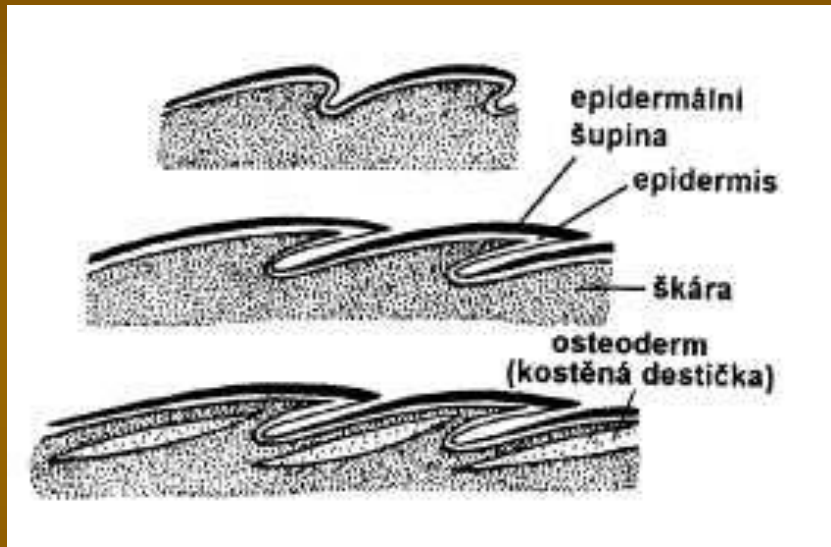

Dětský - dočasný chrup
v čelistech jsou vidět základy
definitivního chrupu.

Integument a opěrná soustava

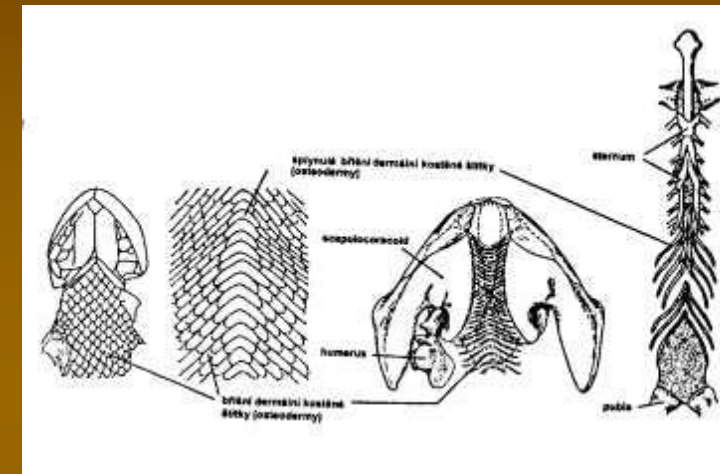
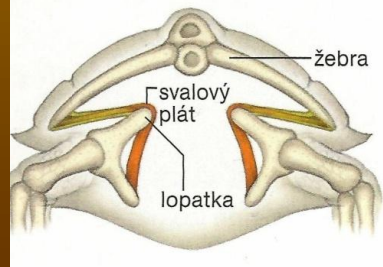
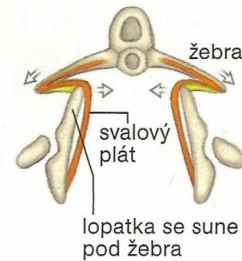
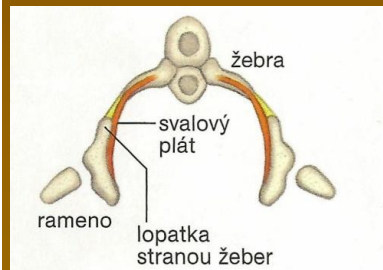
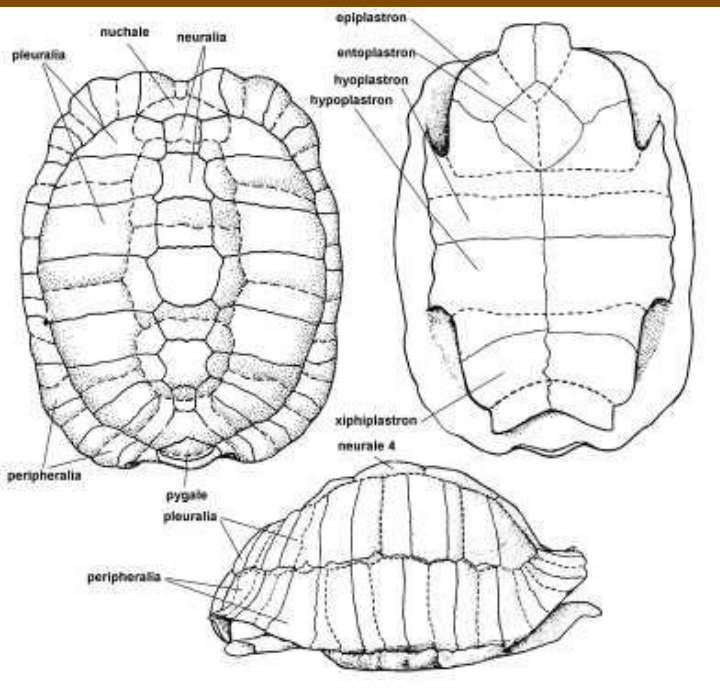
Plazí šupiny - z keratinu (rohoviny), mohou být zesponu podepřeny kostní tkání (např. osteoderm, gastralia)

Epidermální štítky alternují s kostěnými destičkami

Integument a opěrná soustava

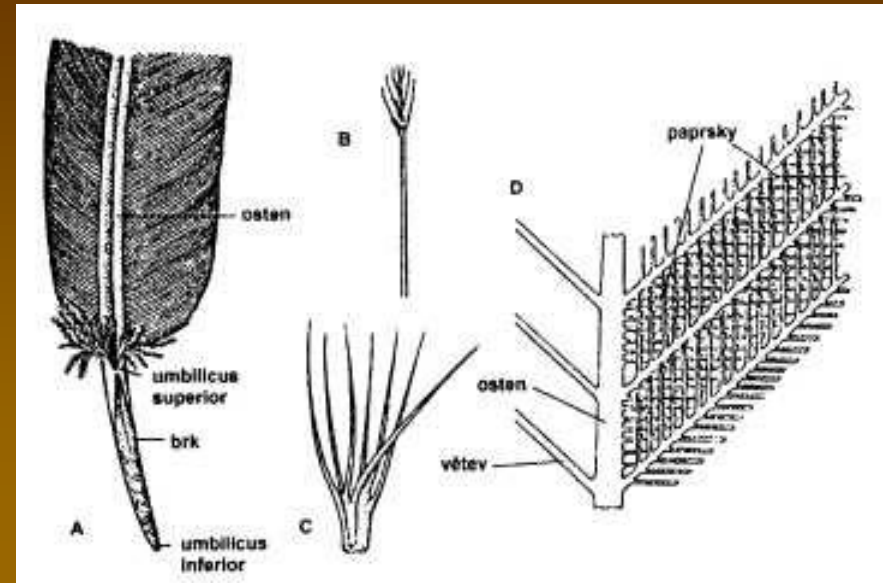
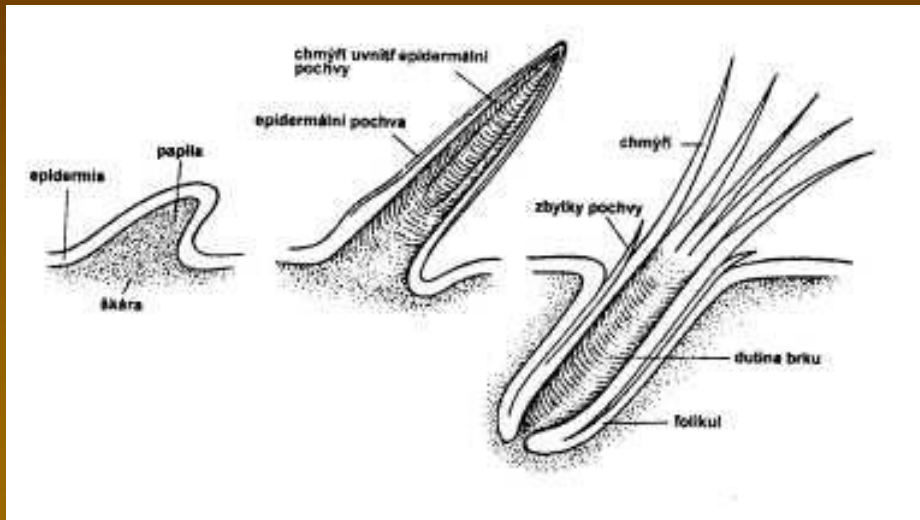
Štítky plazů - kombinace: rohovina a kost

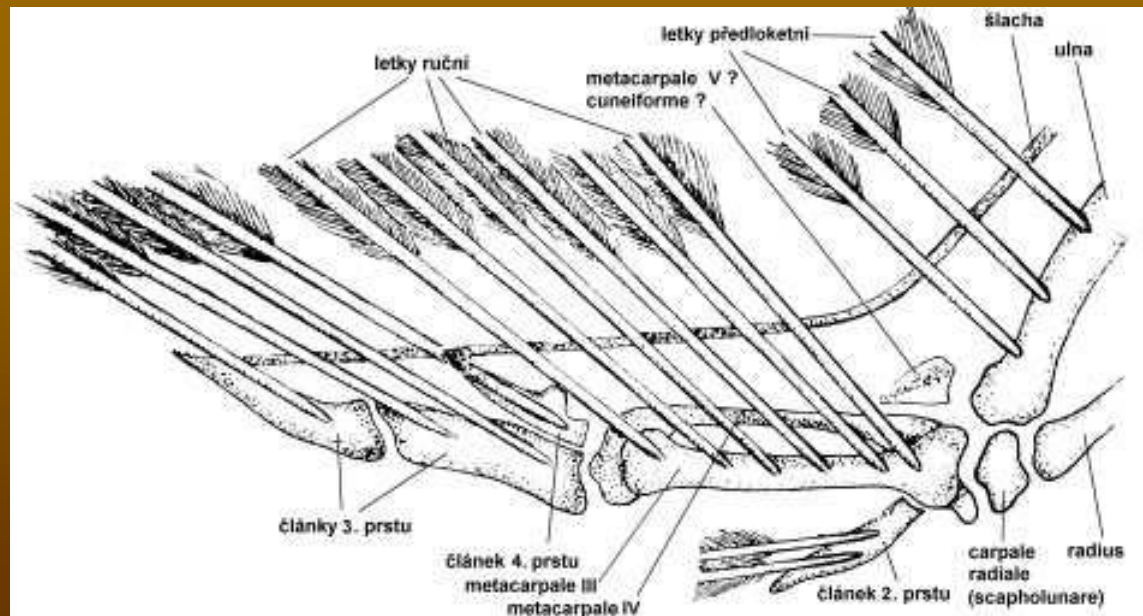
Endesmální osifikace ve škáře
- dermatoskelet - exoskelet

Osteodermý splývají
v gastralia („břišní žebra“)

Integument a opěrná soustava

Peří dinosaurů
včetně ptáků

Integument a opěrná soustava

Sinosauropteryx

Barevné pruhy na ocasních perech sloužily jako maskování nebo ke komunikaci.

Caudipteryx

Široká pera asi poháněla běžícího dinosaura větší rychlostí nebo sloužila jen jako ozdoba k imponování.

Microraptor

Opeřené nohy možná působily jako nosná plocha pro vztlak při klouzavém letu ze stromů.

Jeholornis

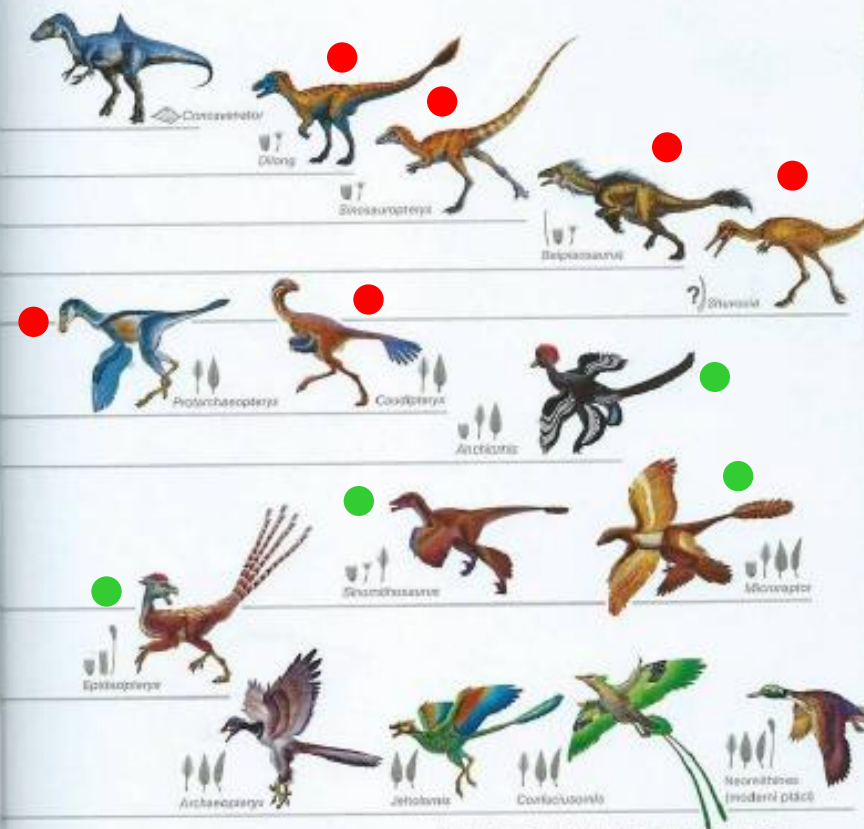
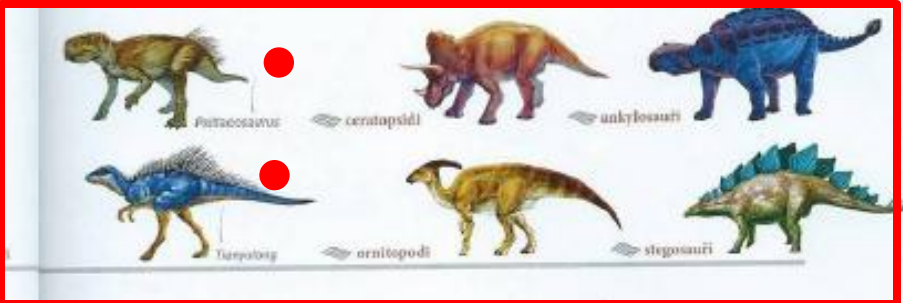
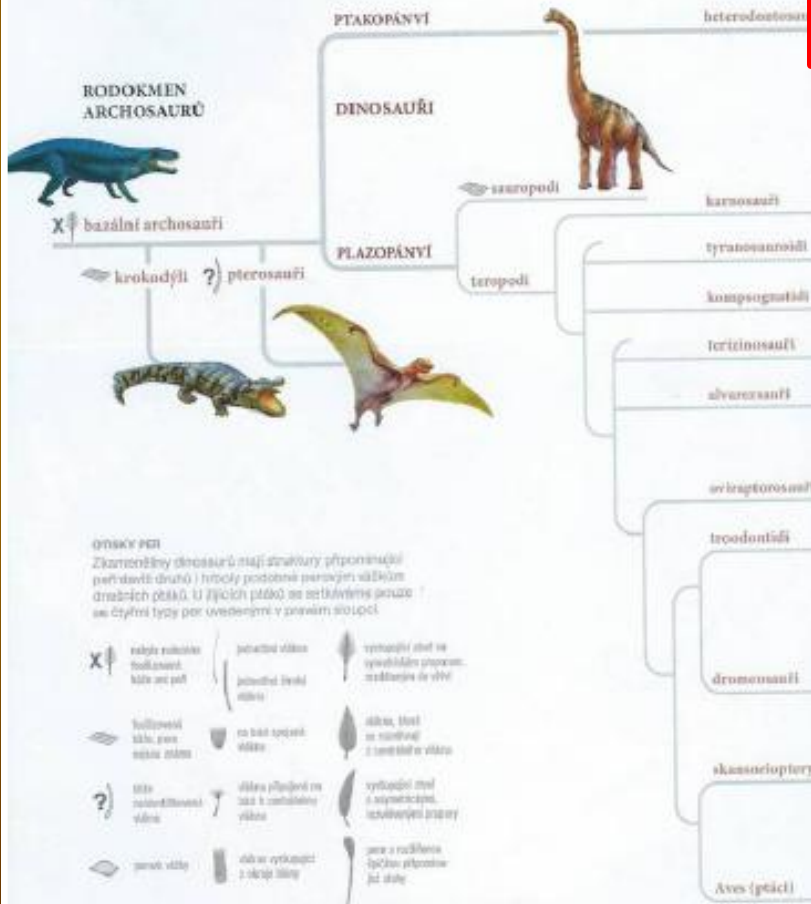
Tento raný pták byl nejspíš zdatný letec. Ocas měl jako kormidlo či nosnou plochu.

Integument a opěrná soustava

XI. Aves

OPĚŘENÍ TVOROVÉ

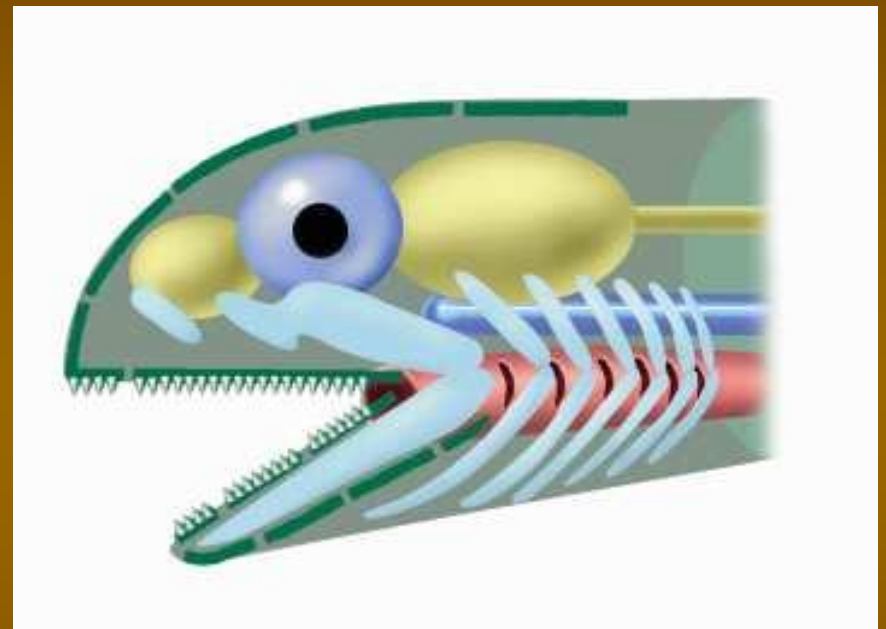
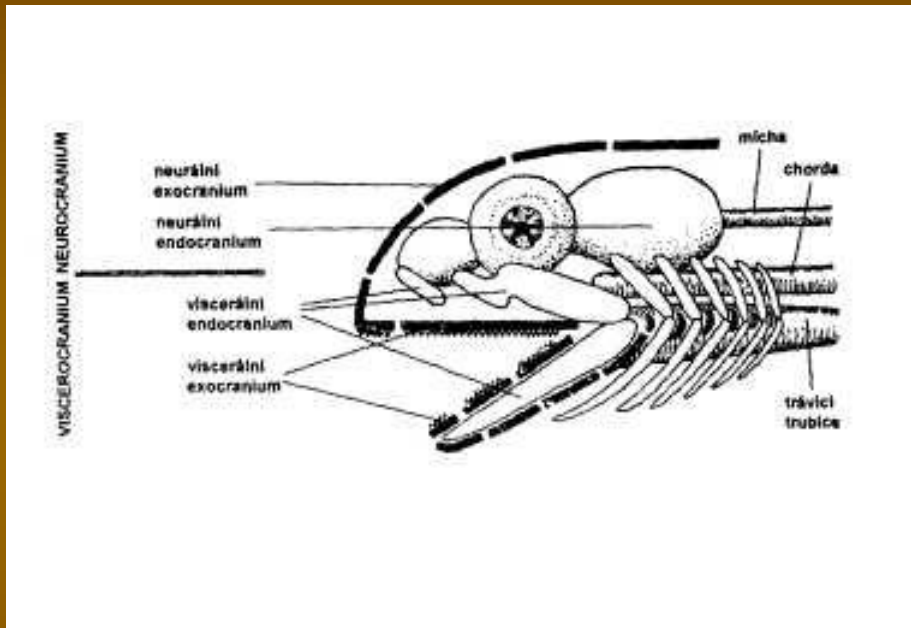
Až donedávna se vědělo o peří pouze na tělech ptáků a blízce příbuzných teropodních dinosaurů, mezi které patřili třeba *Epichelonyx* velký jako holub nebo více než dvoumetrový *Beipiaosaurus*. Objev struktur připomínajících peří na ptakopánvých (zobákem vybavených dinosaurech daleko vzdálených ptákům) naznačuje, že předkové všech dinosaurů možná měli peří. „Chmýří“ na pterosaurech ukazuje, že protoptera se mohla vyvinout ještě dříve u společného předka pterosaurů a dinosaurů.

MEYER, SAMPSON, DENLINGER & HINCHERSON
 ARCHOSAUROPHIL FEATHER IMAGINA IN A. ZUCKER, SE. 2002, 2003, 2004, 2005, 2006, 2007, 2008, 2009, 2010, 2011, 2012, 2013, 2014, 2015, 2016, 2017, 2018, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, 2024, 2025

Integument a opěrná soustava

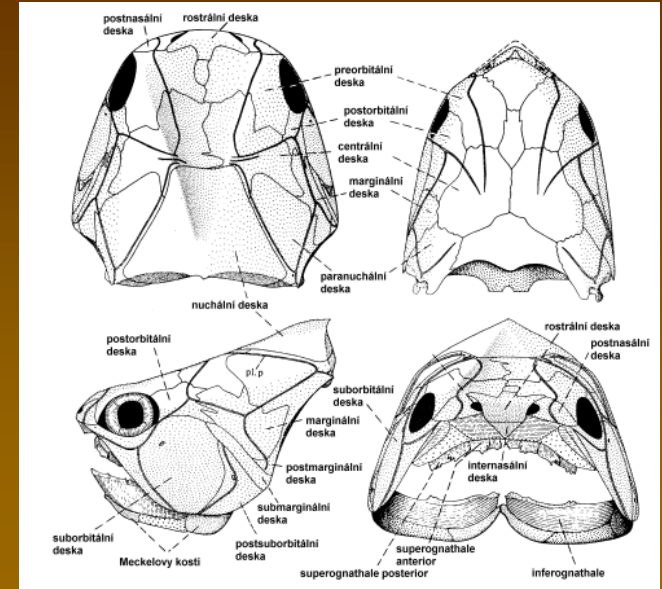
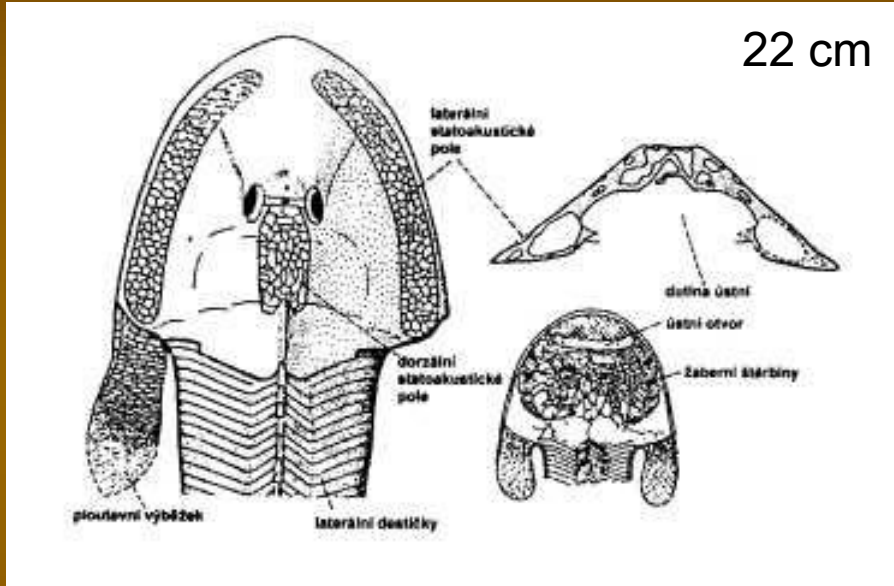
Základní členění lebky

- Neurální endocranium
- Viscelární endocranium
- Viscelární exocranium

Integument a opěrná soustava

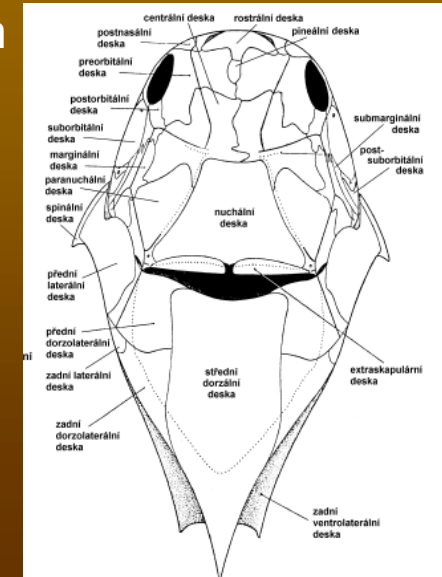
Dermální krunýře nejstarších obratlovců
Dorzální a ventrální deska ze štítků
(„Ostracodermi“) Hemicyclaspis (Osteostraci)

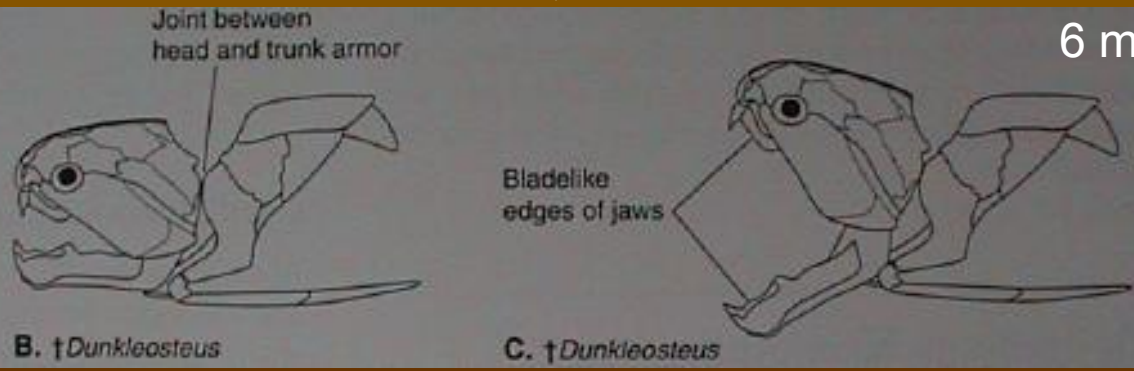
Coccosteus (jen vpravo nahoře Duncleosteus) (Placodermi)

Hlavový a hrudní štít z kostěných desek.
Placodermi: Arhrodira, Antiarchi

40 cm

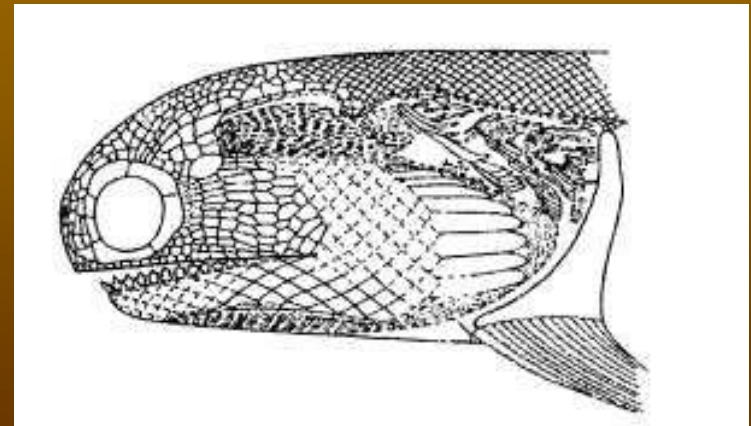
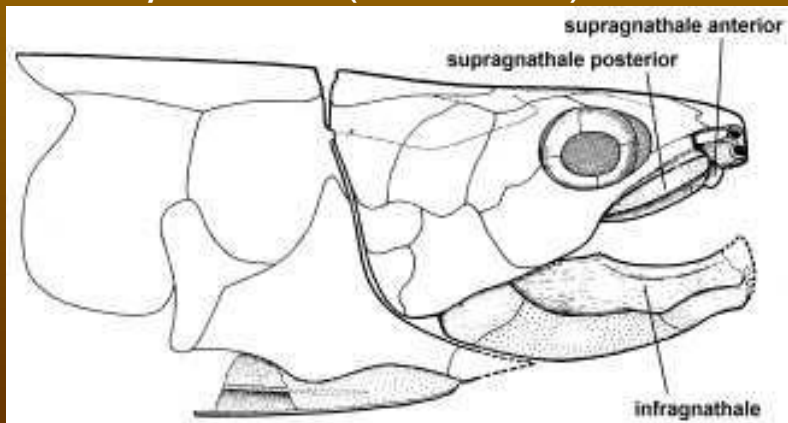
6 m

Integument a opěrná soustava

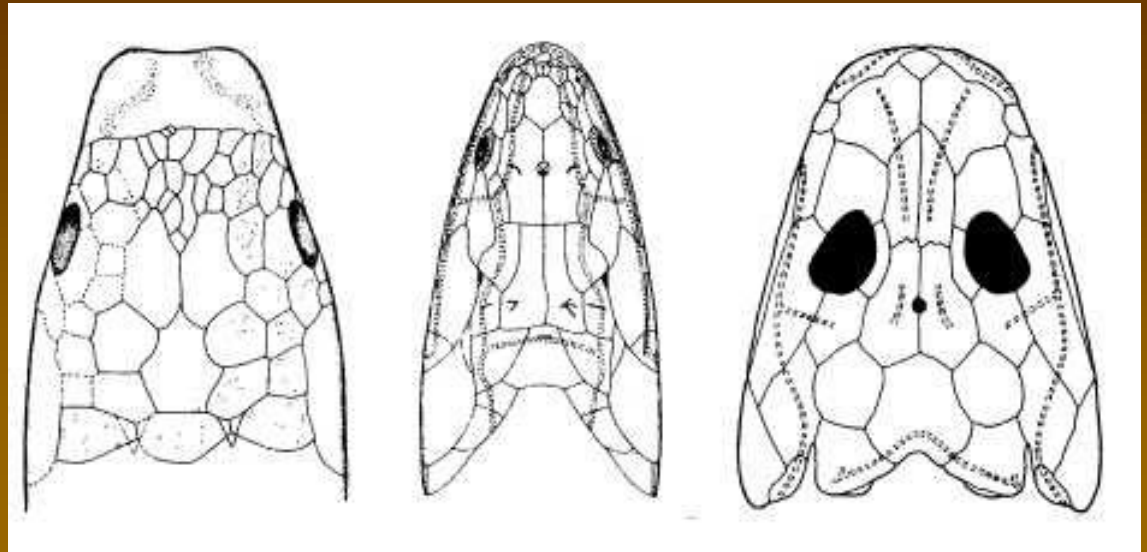
Leptosteus (Arthrodira) – 14 cm

Acanthodii

Integument a opěrná soustava

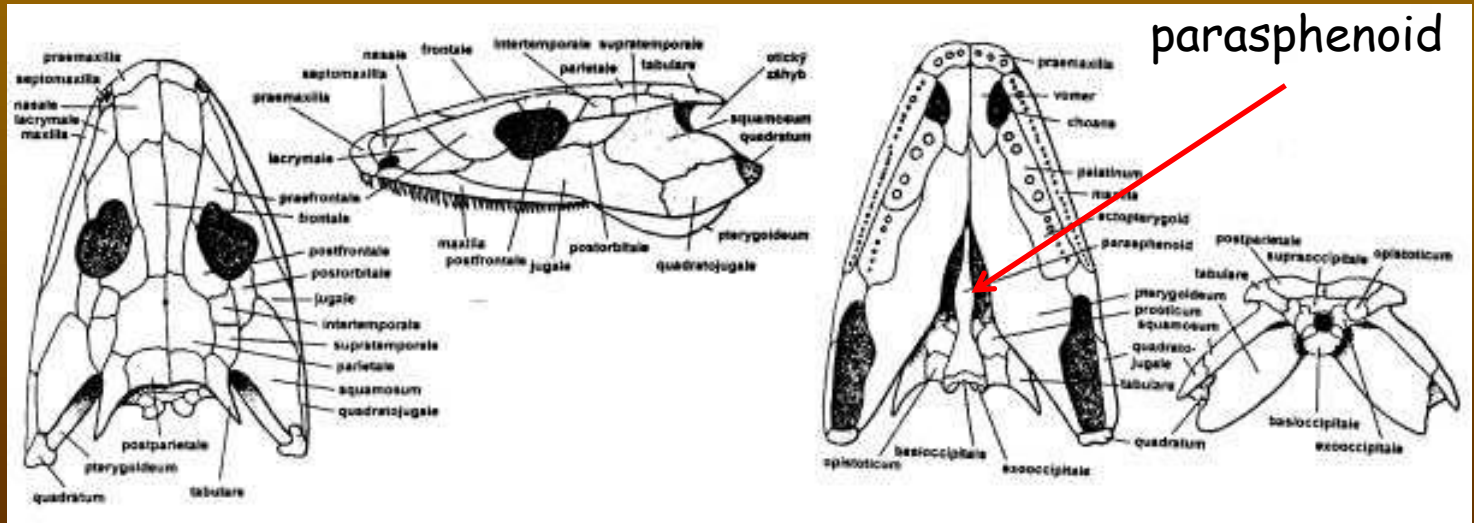
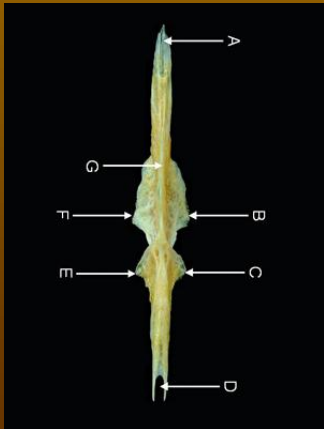
Dipterus - bahník

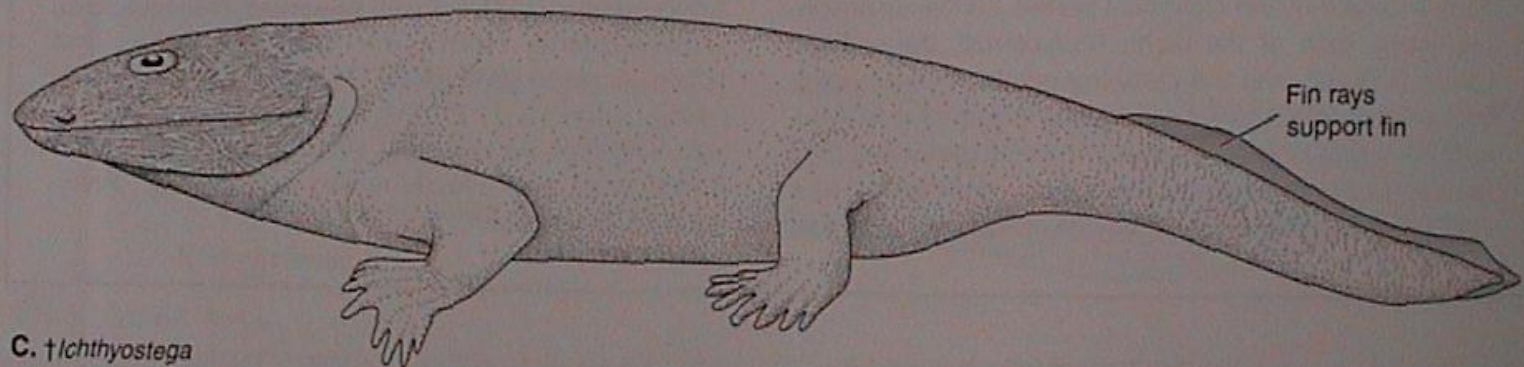
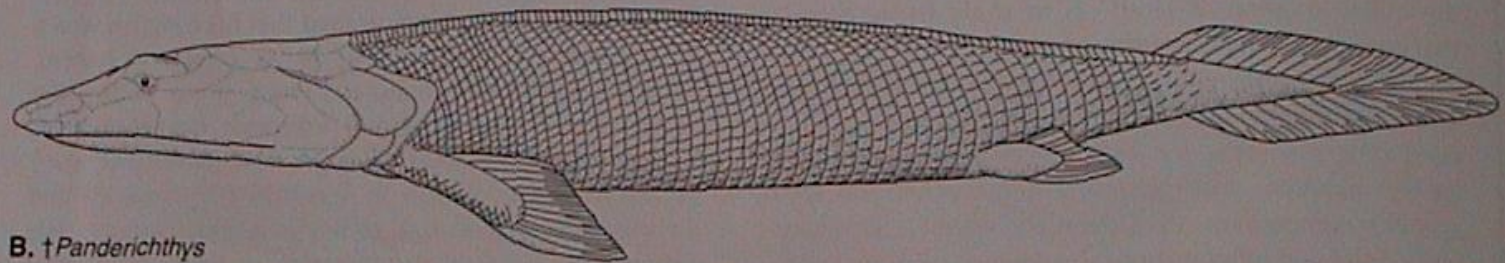
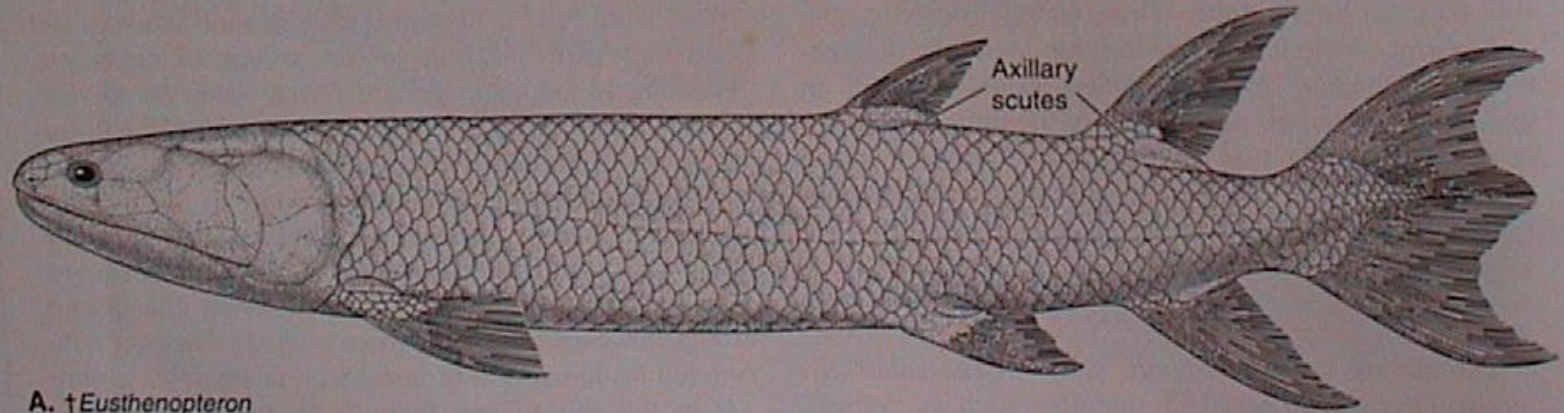
Dipterus - devon Eustenopteron Ichthyostega

Palaeogyrinus (obojž. z karbonu)

parasphenoid

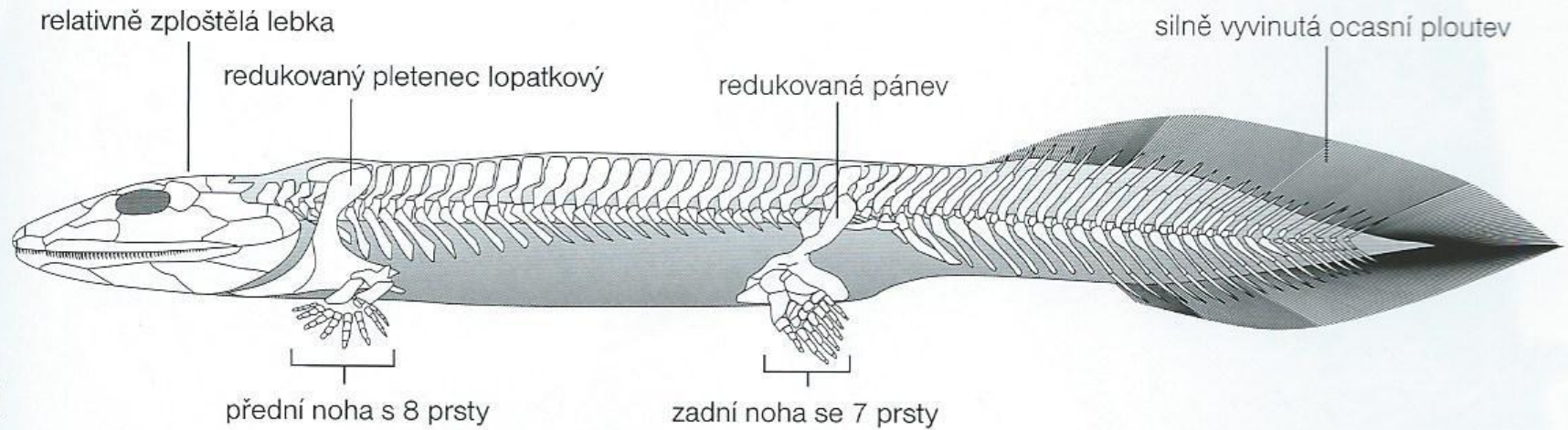

Integument a opěrná soustava

Integument a opěrná soustava

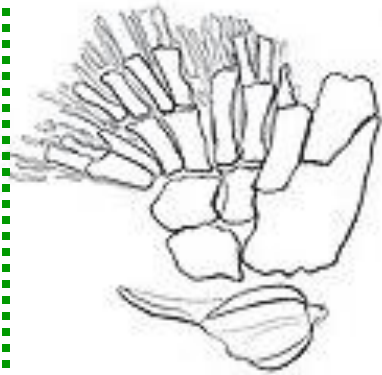
Acanthostega

Nature, 440(6), 2006: 757-771.

Glyptolepis

Sauripterus

Eusthenopteron

Panderichthys

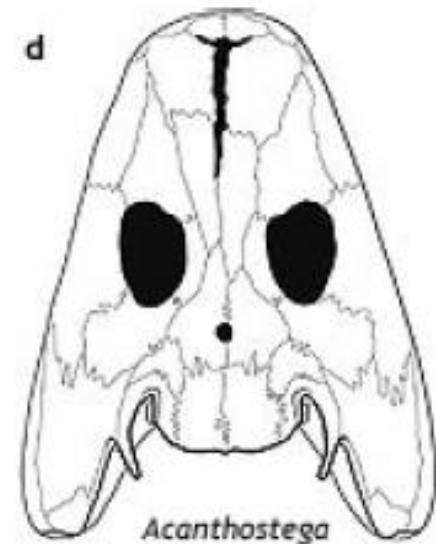
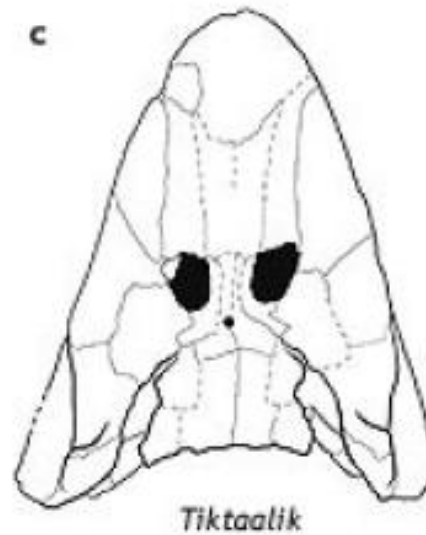
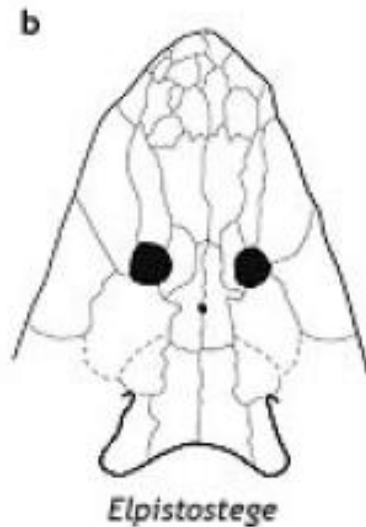
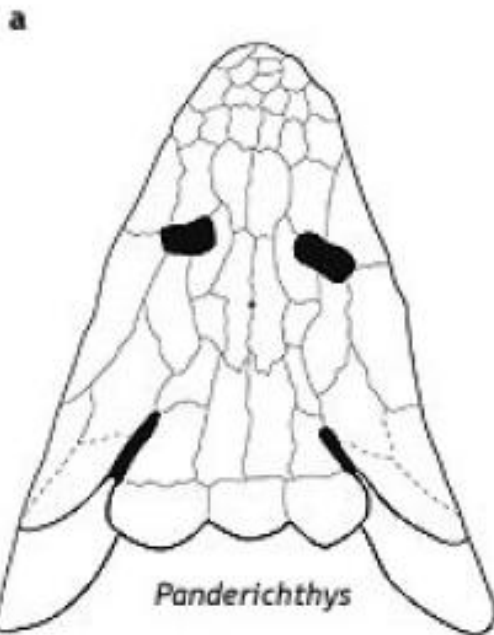
Tiktaalik

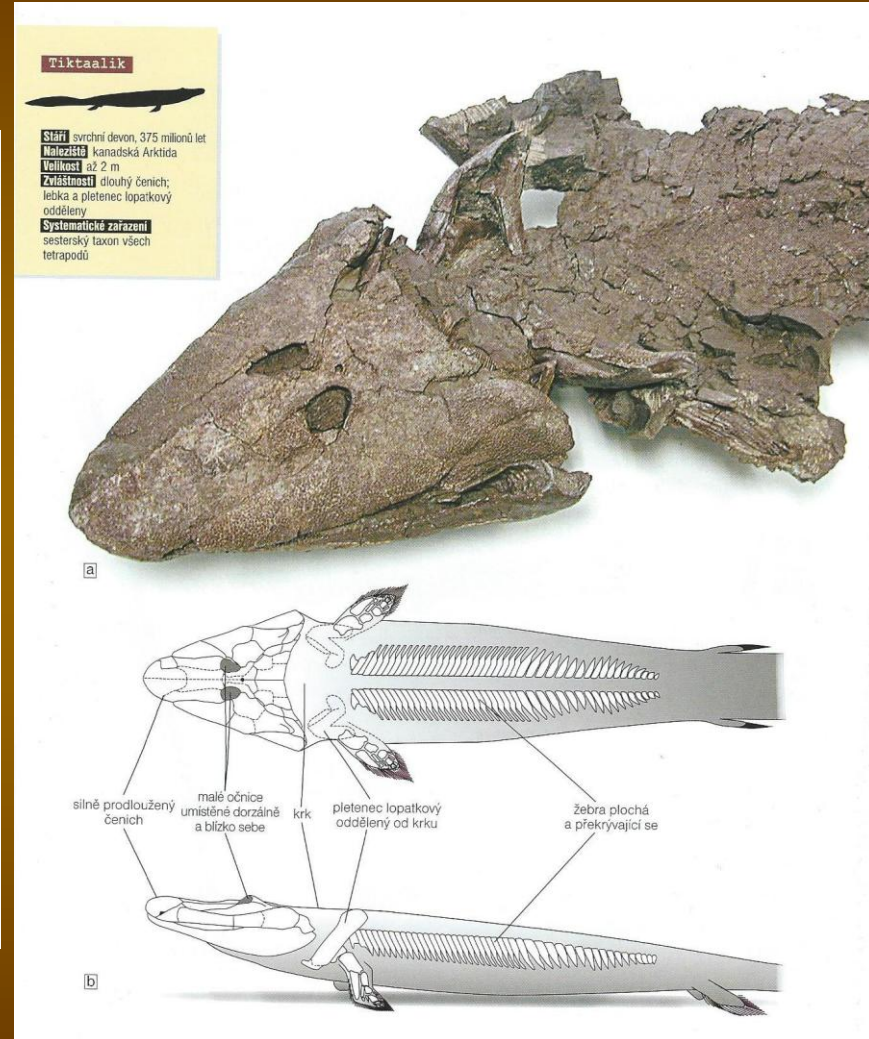
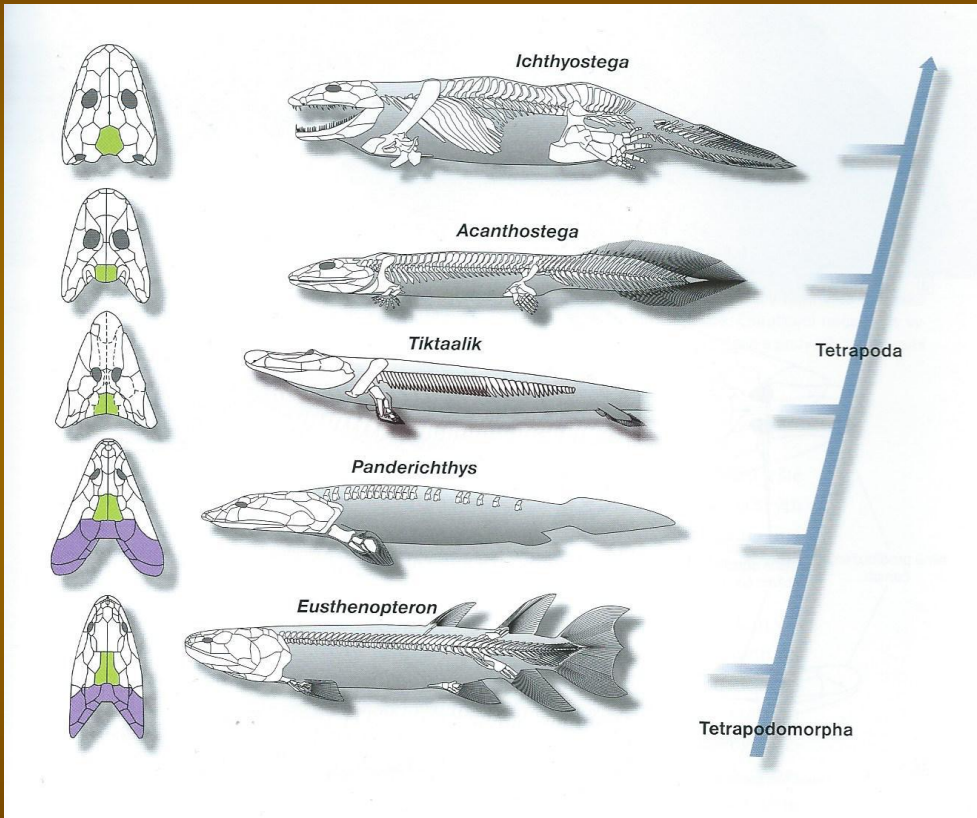
Acanthostega

Tulerpeton

Integument a opěrná soustava

Integument a opěrná soustava

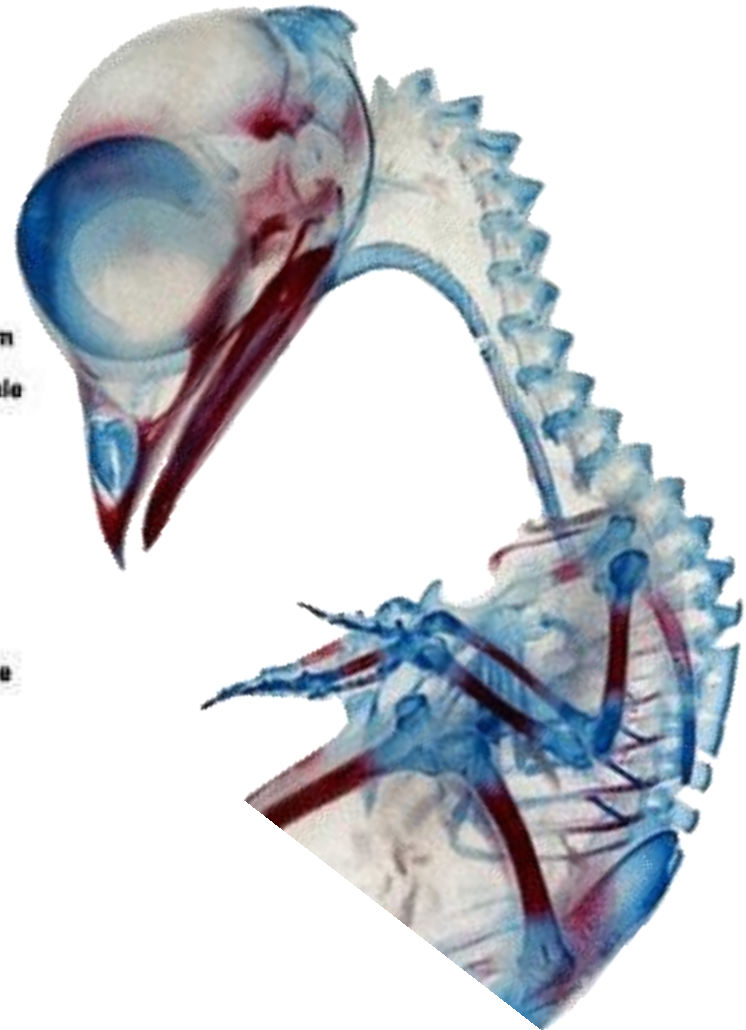
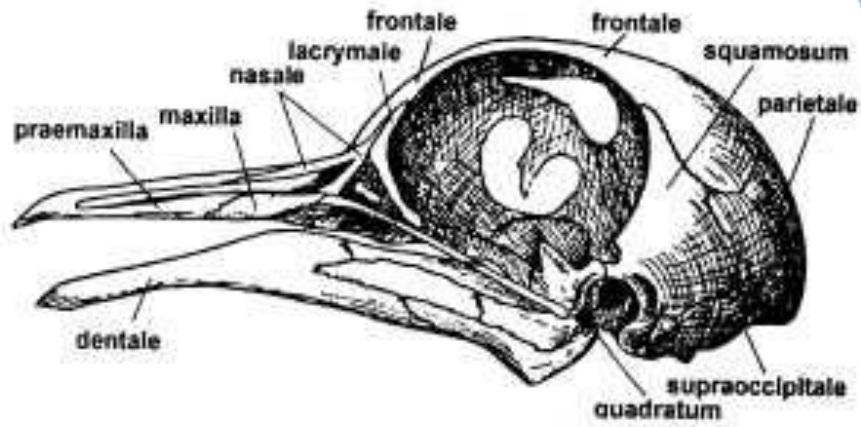
Wetlugasaurus – prim. temnospondylní obojživelník
(Rusko, Grónsko) – spodní trias
Vnitřní zubní oblouk v. otevřené prim. patro

Integument a opěrná soustava

Druhotné ústní patro

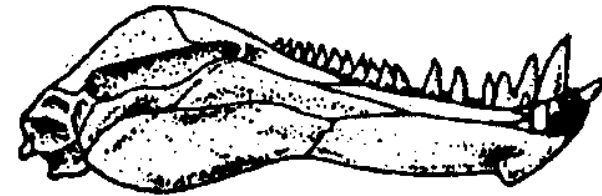
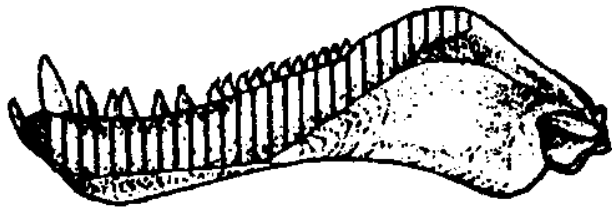
Integument a opěrná soustava

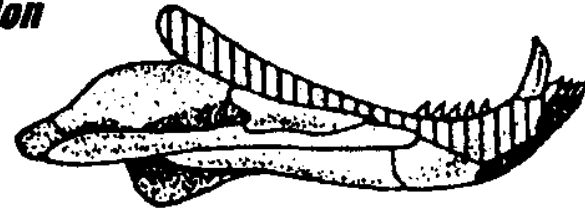
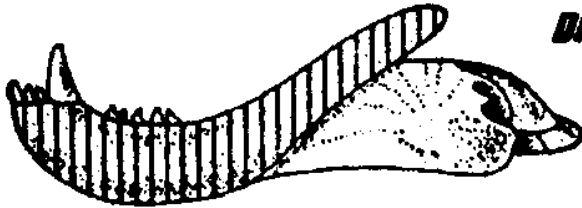
Integument a opěrná soustava

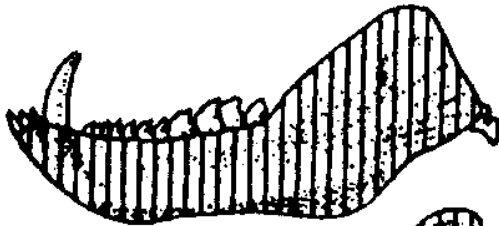
Integument a opěrná soustava

Dimetrodon

Cynarioides

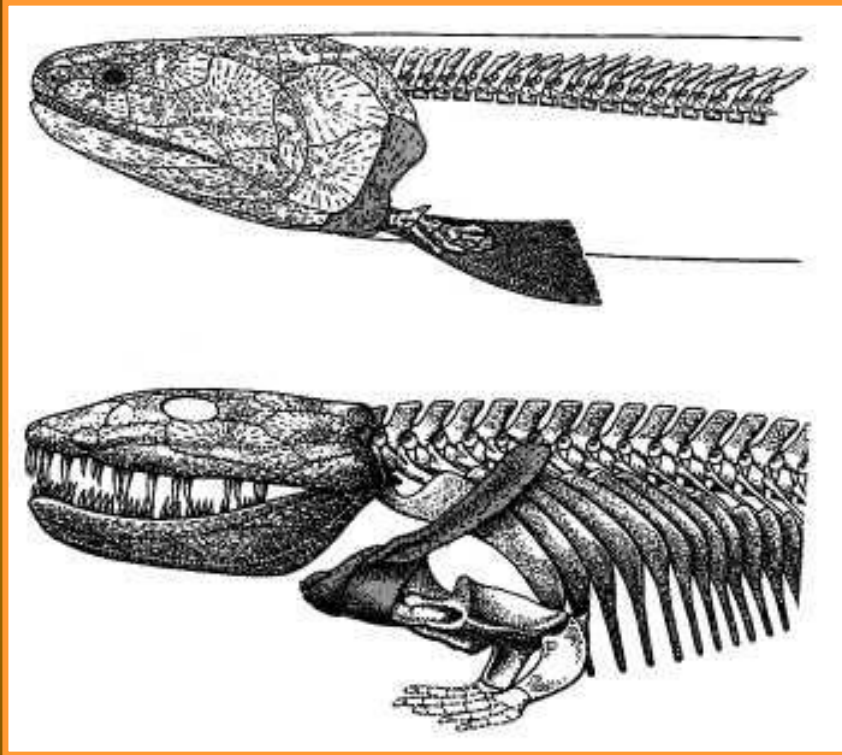
Cynognathus

Canis

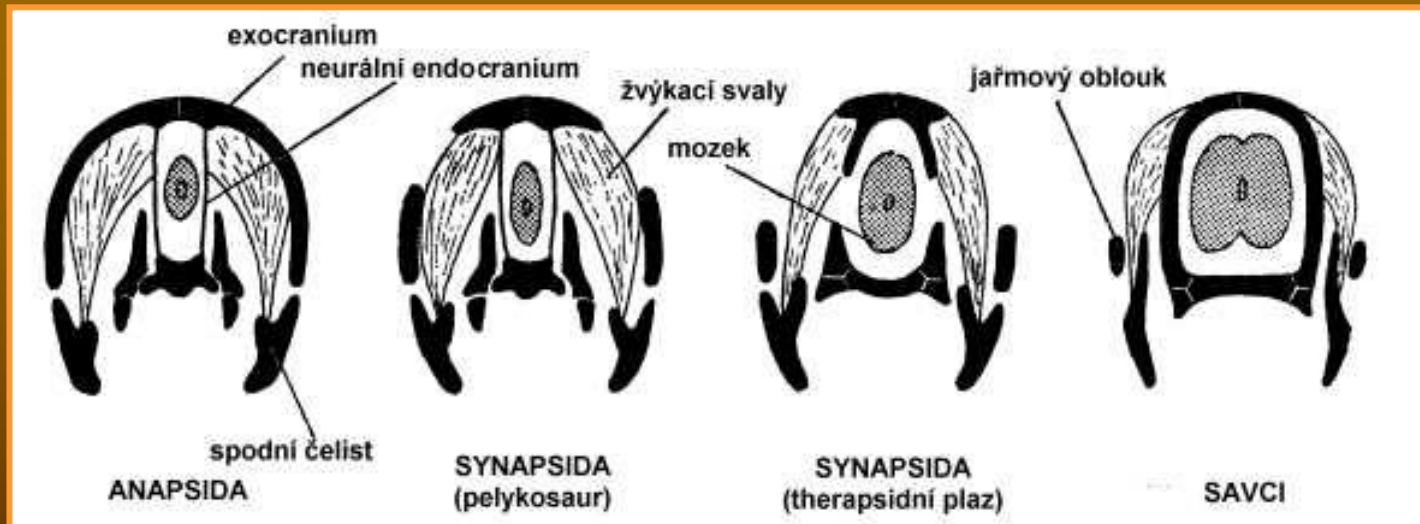
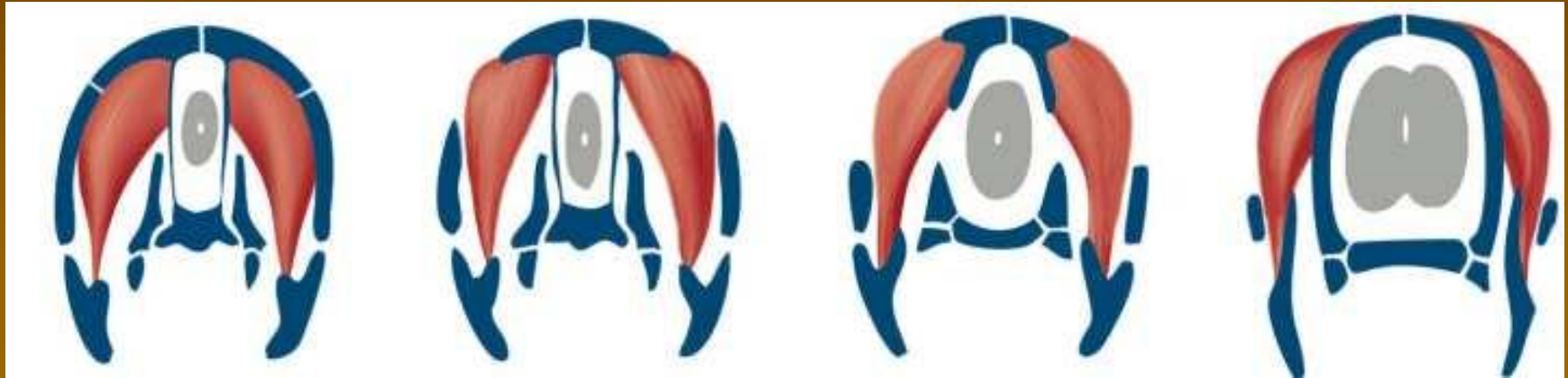
Integument a opěrná soustava

Vznik pletence lopatkového

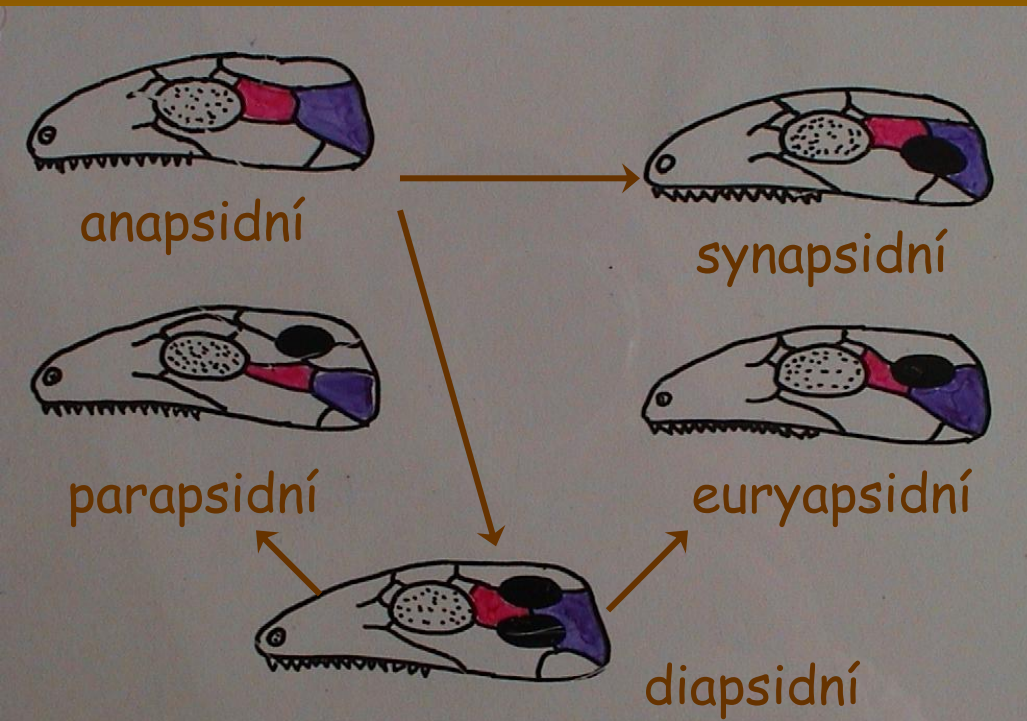

Integument a opěrná soustava

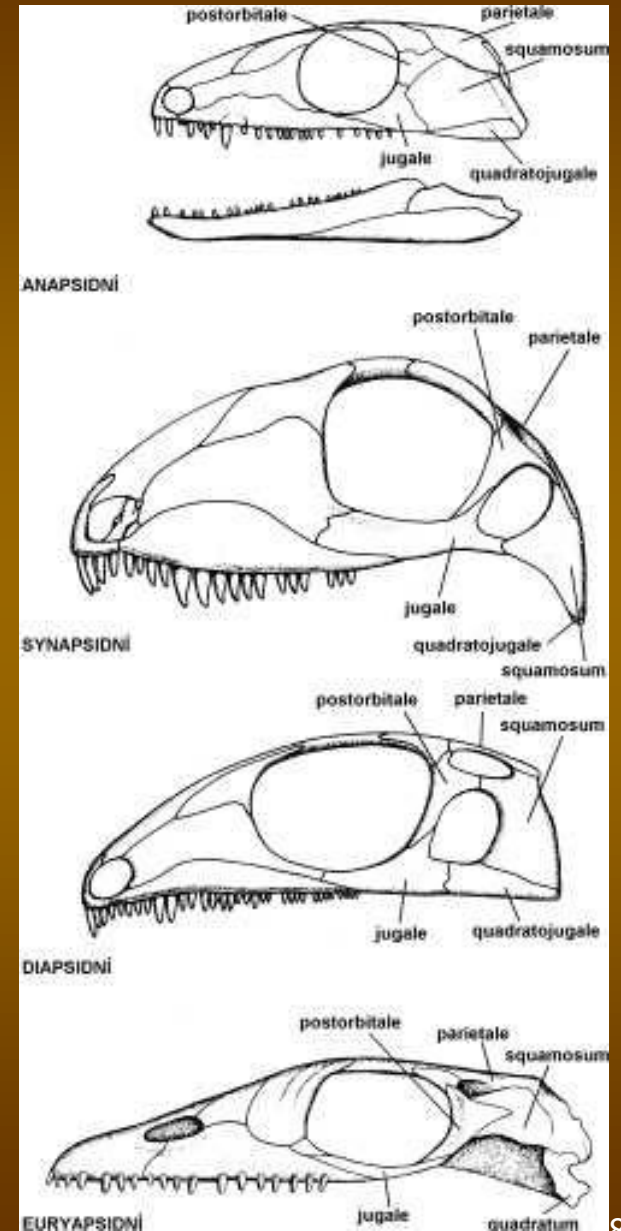
Spánkové jámy

Integument a opěrná soustava

Spánkové jámy

Integument a opěrná soustava

Australopithecus

šimpanz

člověk

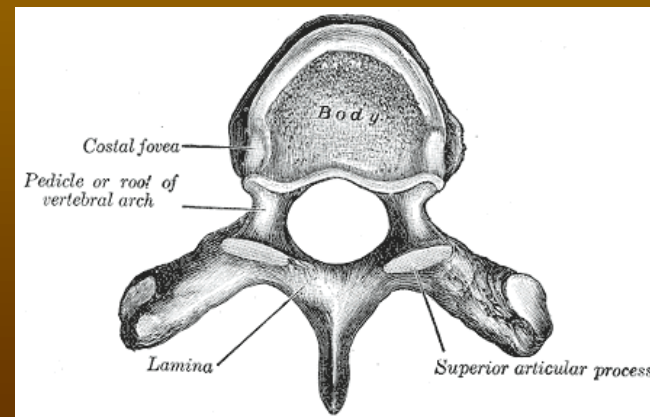
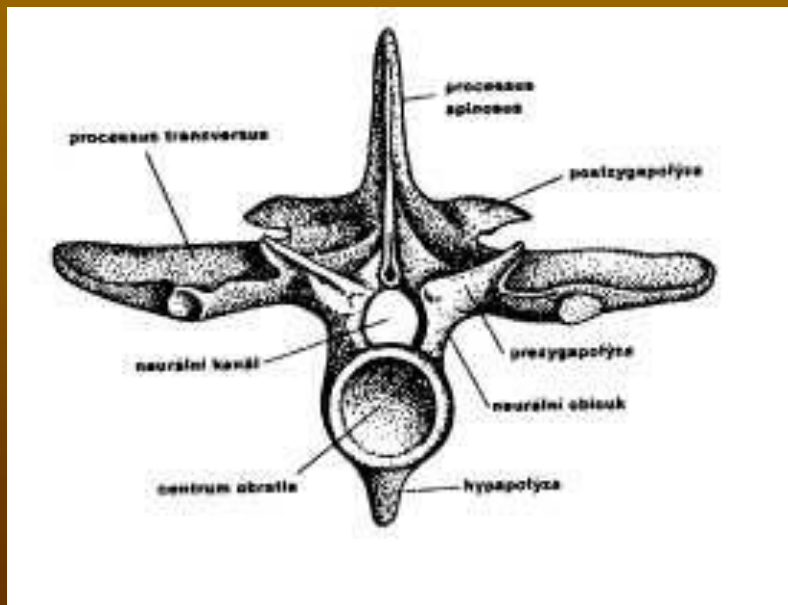
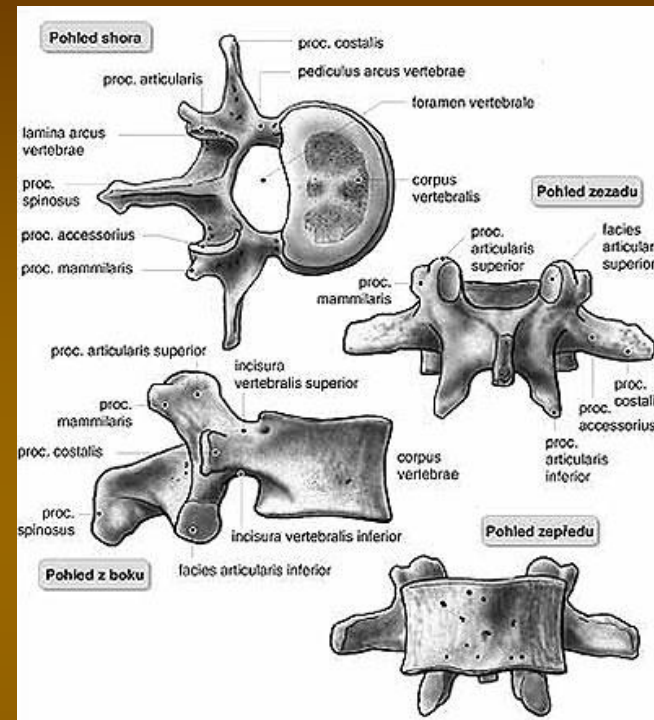
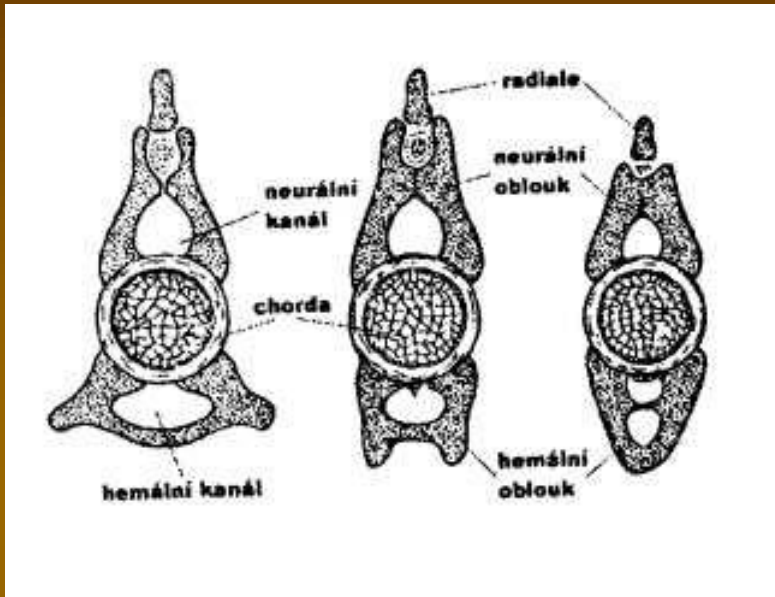

Integument a opěrná soustava

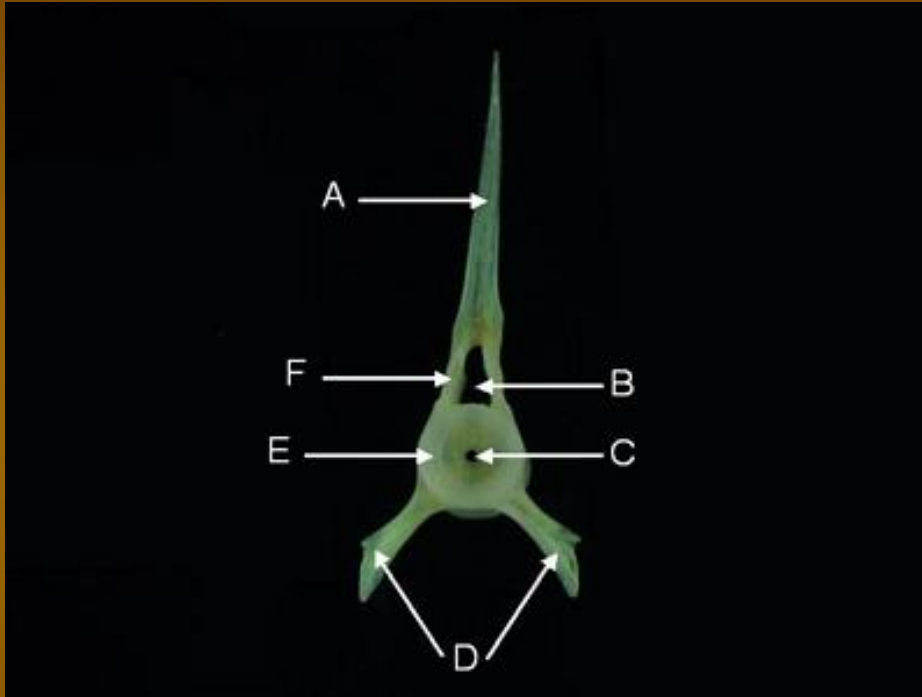

Integument a opěrná soustava

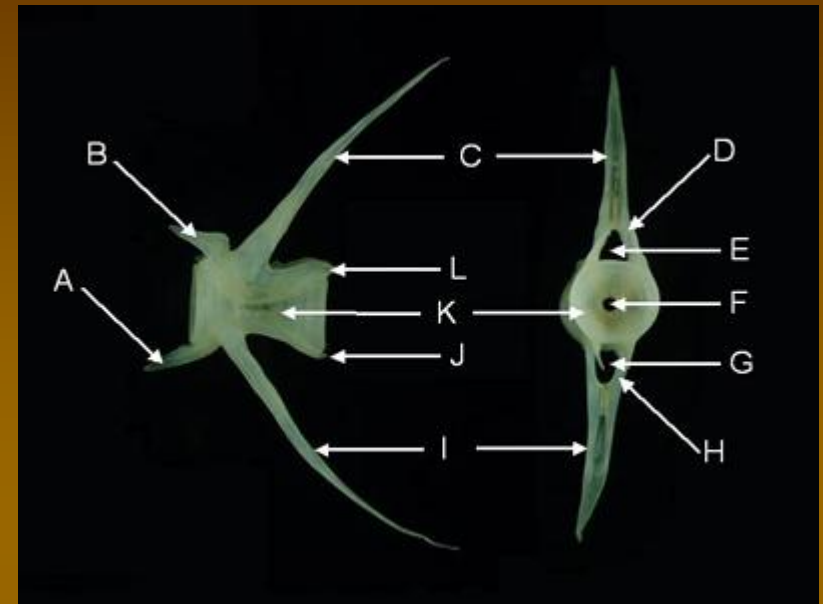
Obratle - vertebrae

Integument a opěrná soustava

Precaudal vertebra. A = neural spine, B = neural canal, C = notochord canal, D = parapophyses, E = centrum, F = neural arch

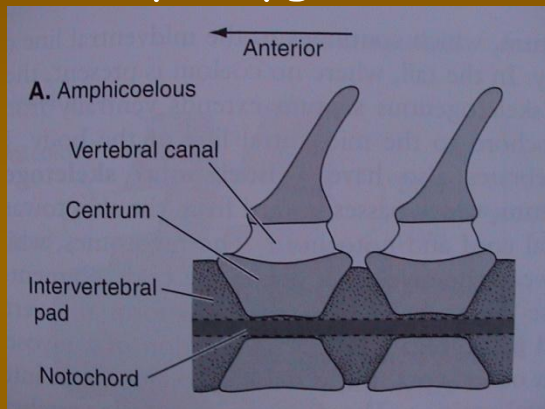

Caudal vertebra . A = ventral praezygapophysis, B = dorsal praezygapophysis, C = neural spine, D = neural arch, E = neural canal, F = notochord canal, G = hemal canal, H = hemal arch, I = hemal spine, J = ventral postzygapophysis, K = centrum, L = dorsal postzygapophysis.

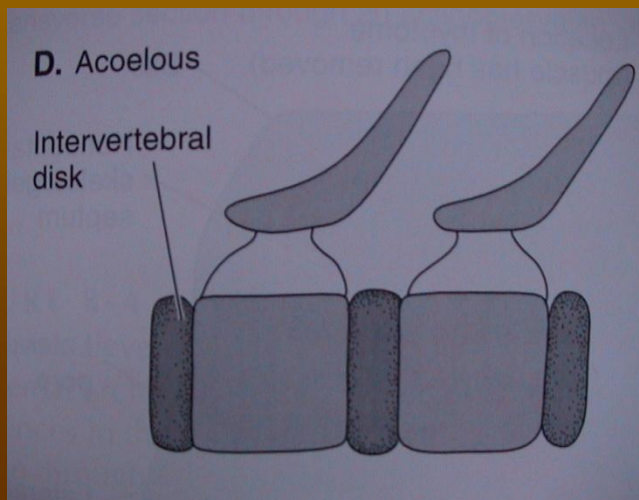
Integument a opěrná soustava

Typy obratlů podle tvaru těl:

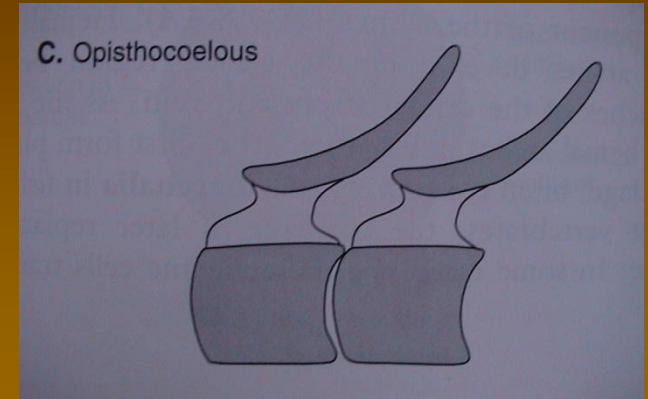
- amficélní (Chondrichthyes, Actinopterygii)

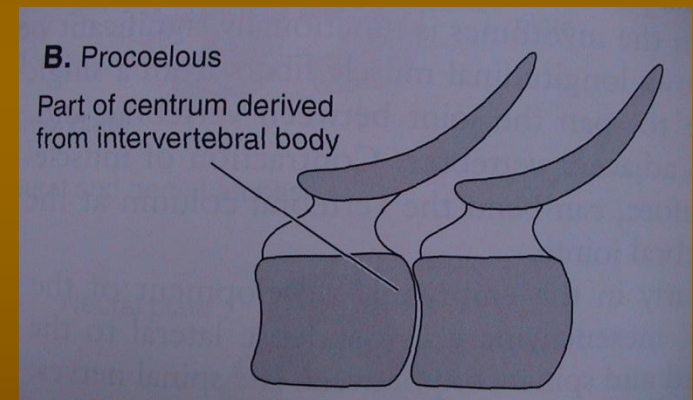
- platycélní (acélní, amfiplatní) (Mammalia)

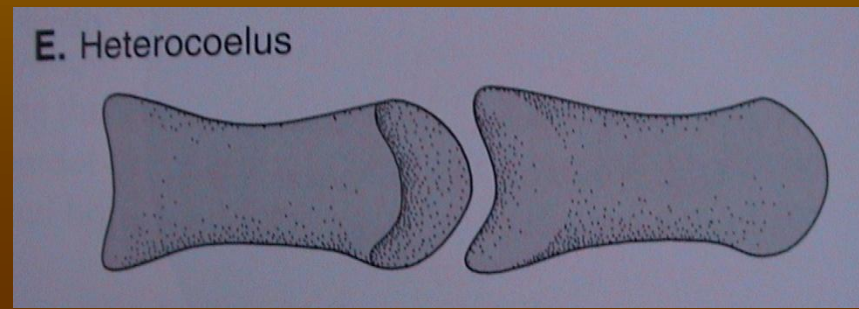
- opistocélní (Caudata)

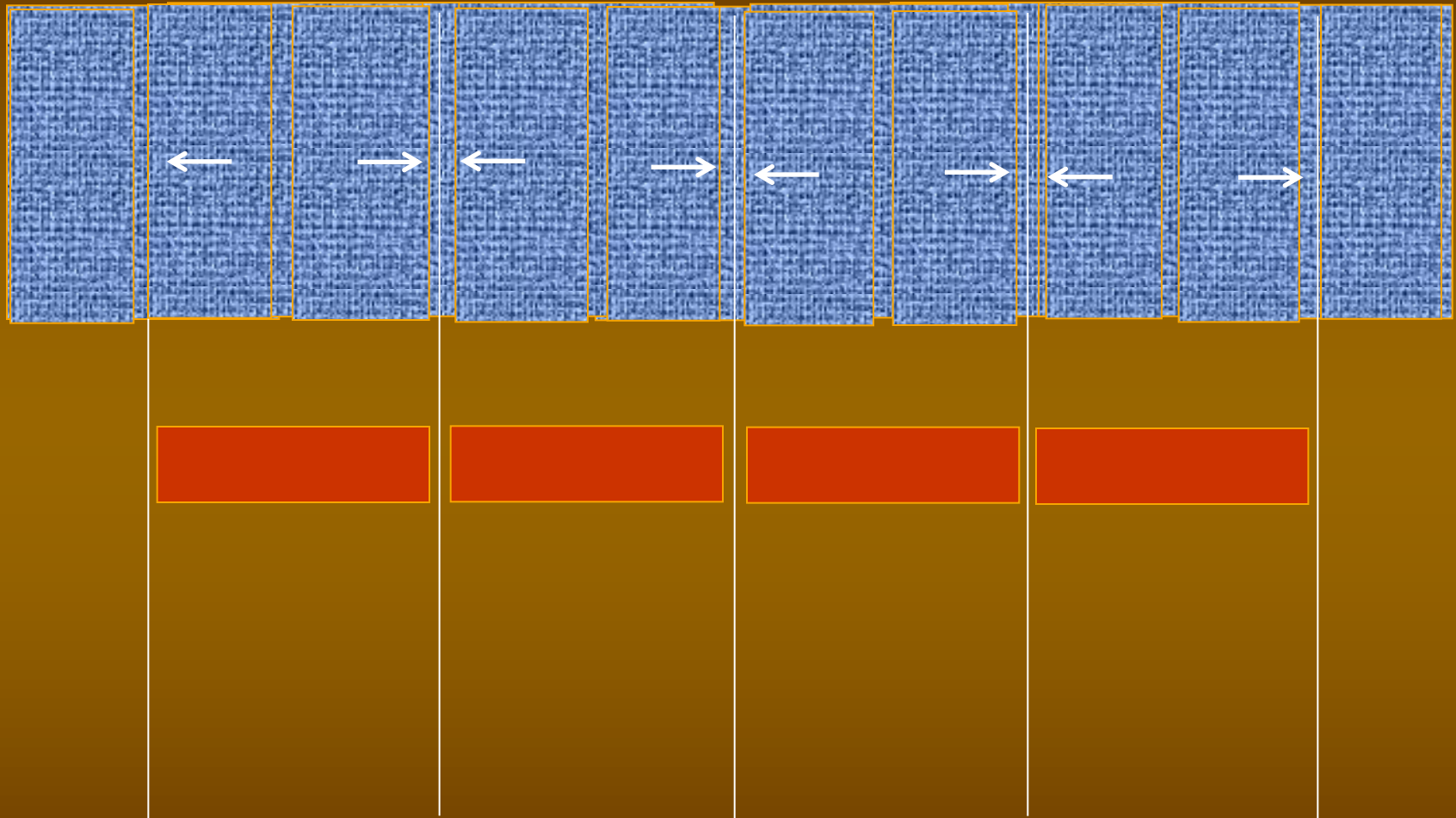
- procélní (Anura, „Reptilia“)

- heterocélní (Aves)

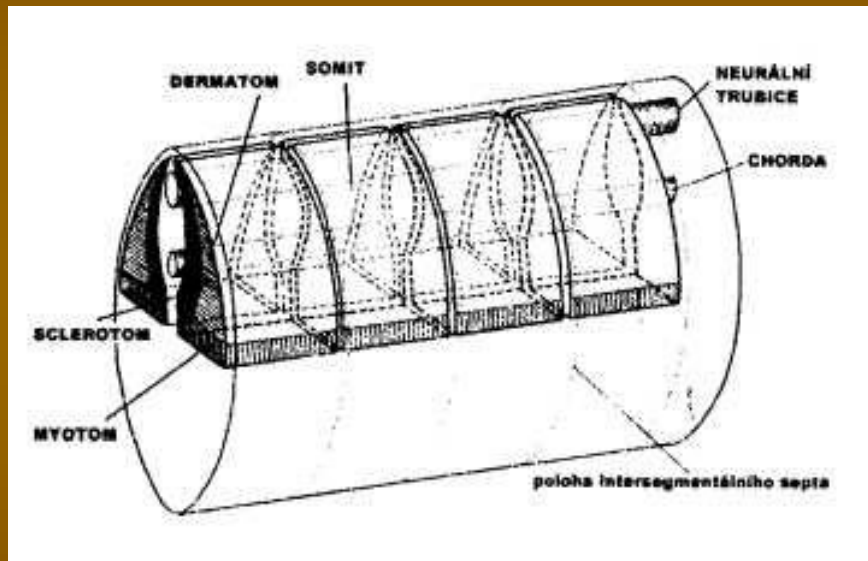

Integument a opěrná soustava

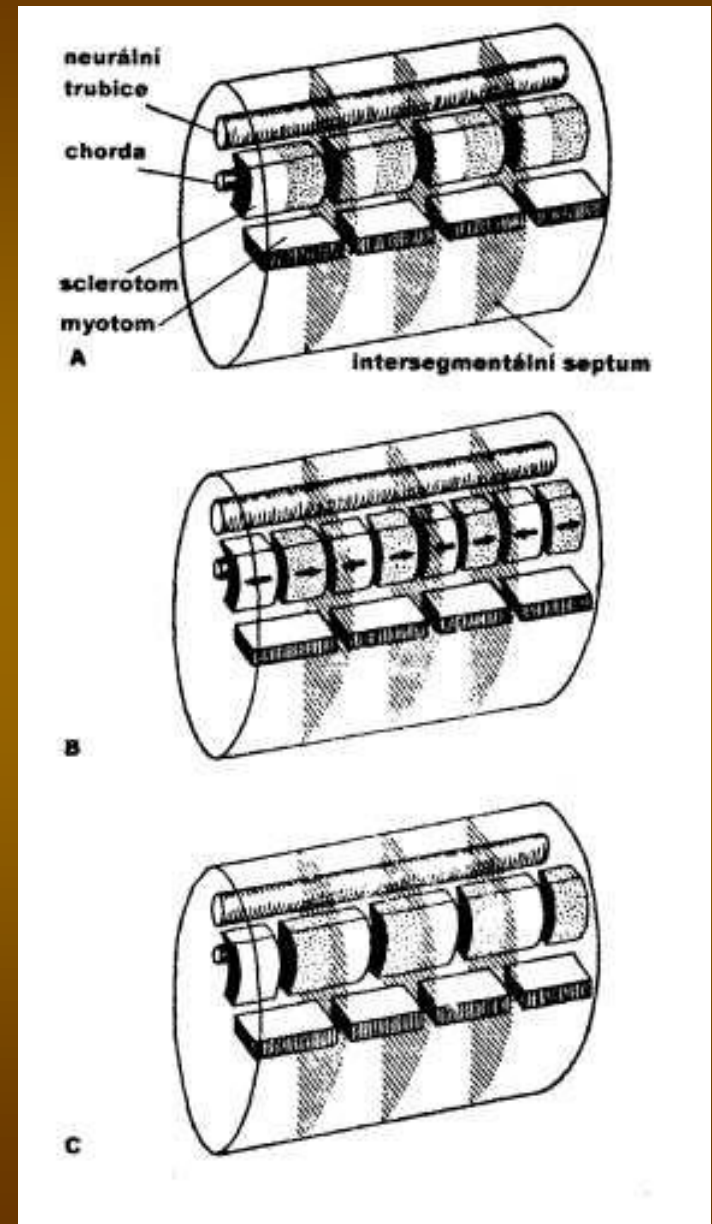

Integument a opěrná soustava

Resegmentace sklerotomu
(a jeho posun vůči myotomu)

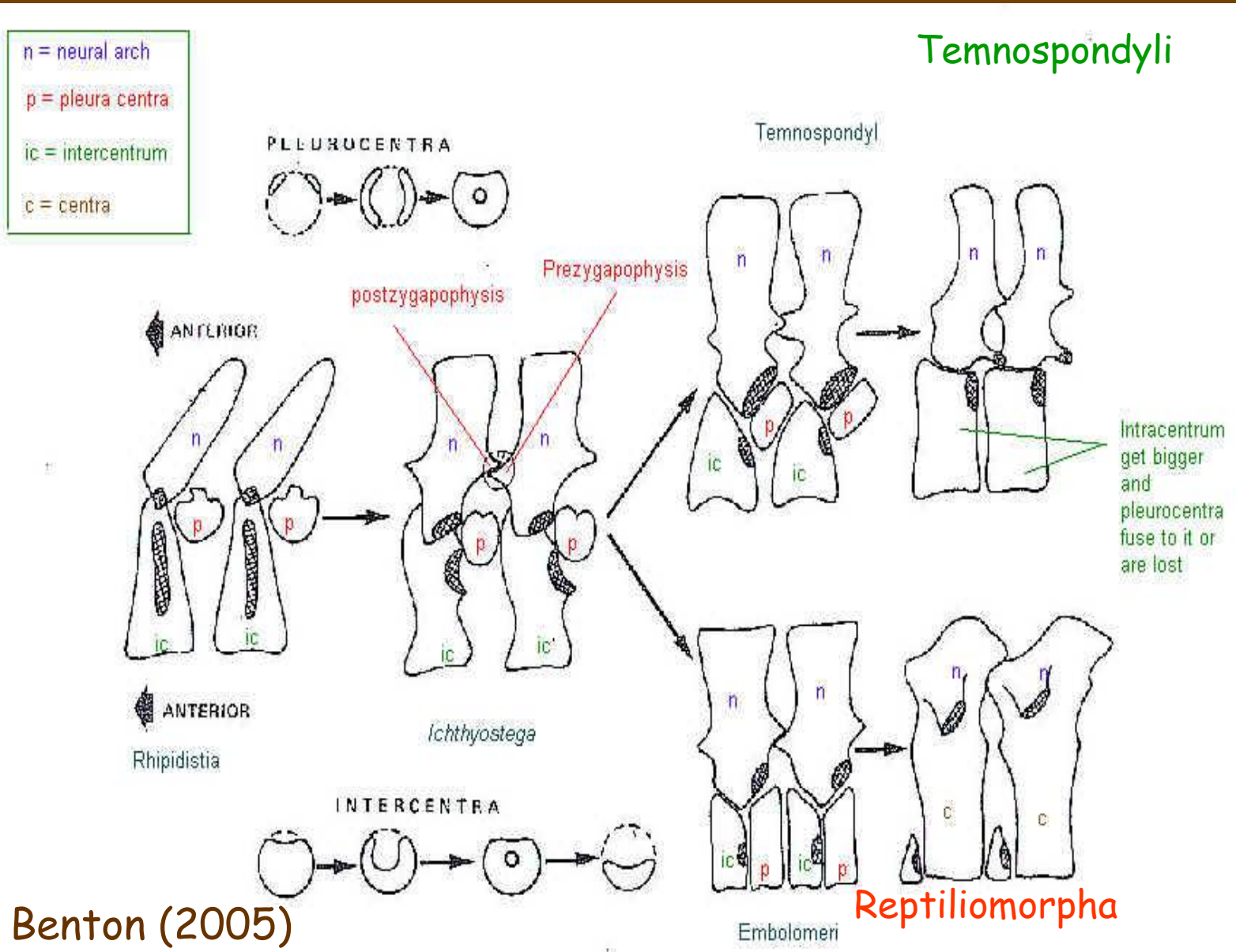

Intersegmentární pozice obratlů
vzhledem k myotomu

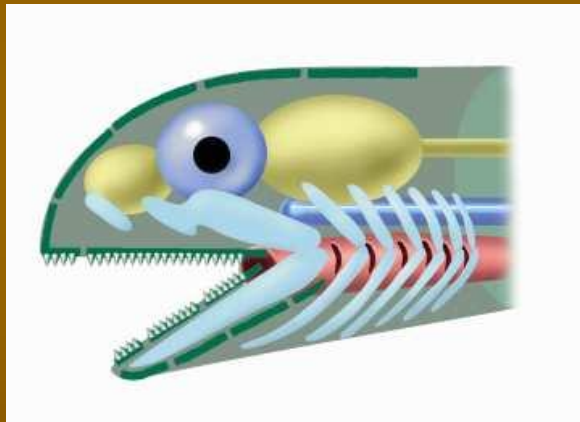
Integument a opěrná soustava

Obratle - vertebrae

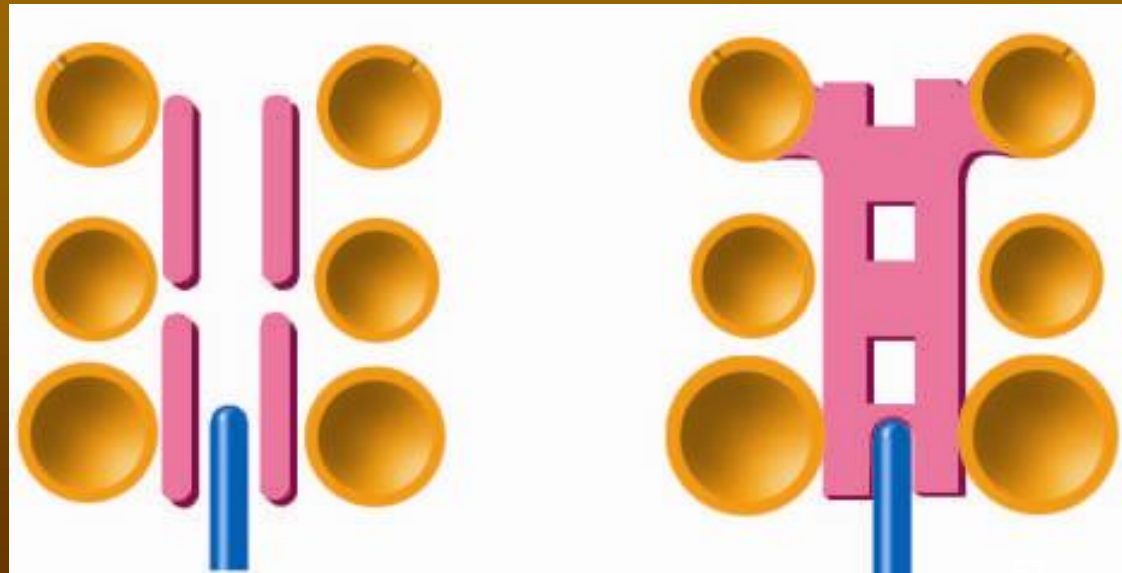
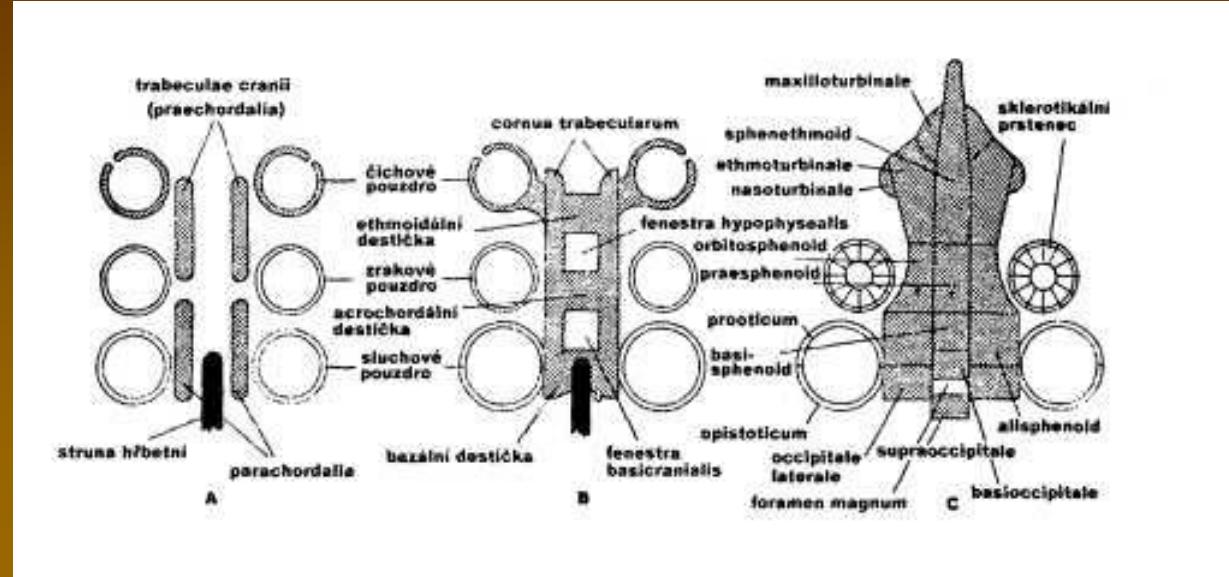

Integument a opěrná soustava

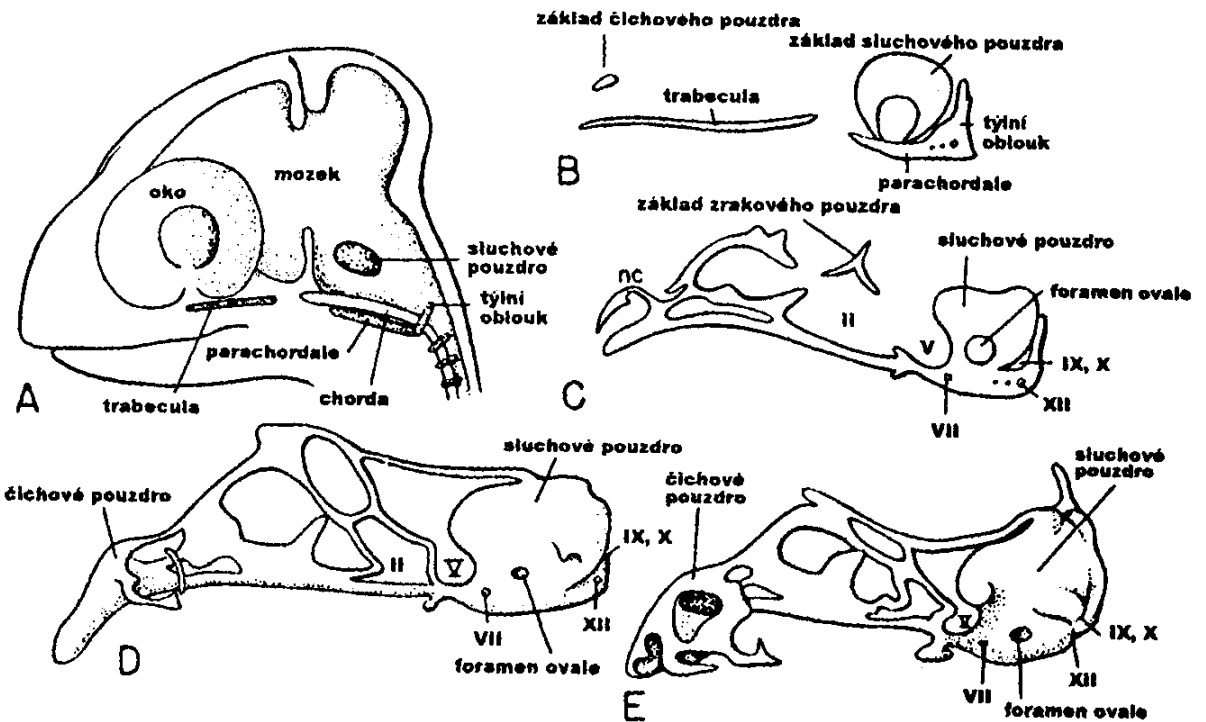
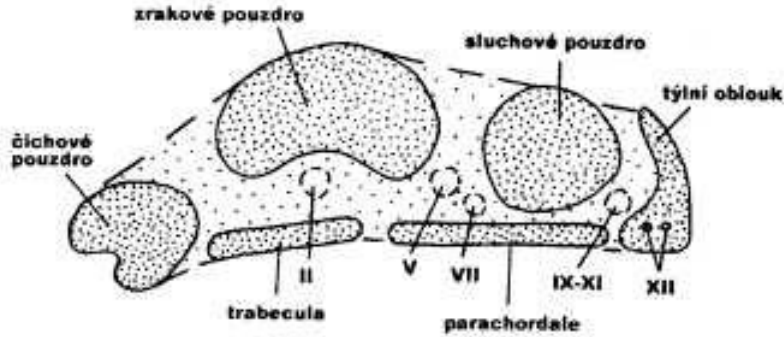
NEUROCRANIUM

Vznik neurálního endokrania

Integument a opěrná soustava

Integument a opěrná soustava

pololebka (mihule)

kompaktní lebka (paryby): regio - occipitalis
(chondrocranium)

otica

orbitalis

ethmoidalis

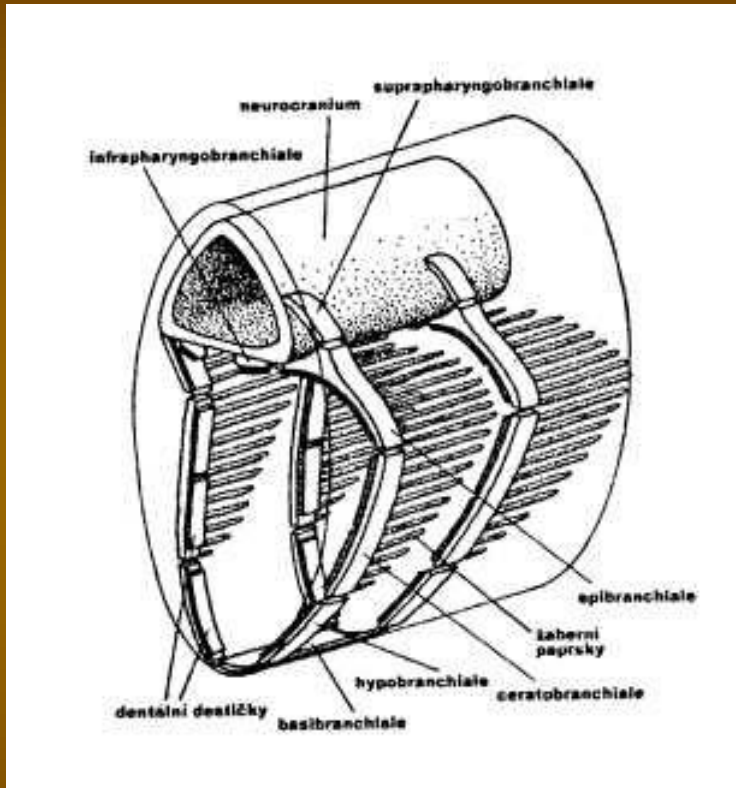
- kostěné neurocranium : v komplexu **sphenoidale** (lebeční báze)
spodina lebeční: ethmosphenoidale, praesphenoid, basisphenoid + basioccipitale
vertikální stěny: turbinalia, orbitosphenoid, alisphenoid, exoccipitale

EXOSKELET

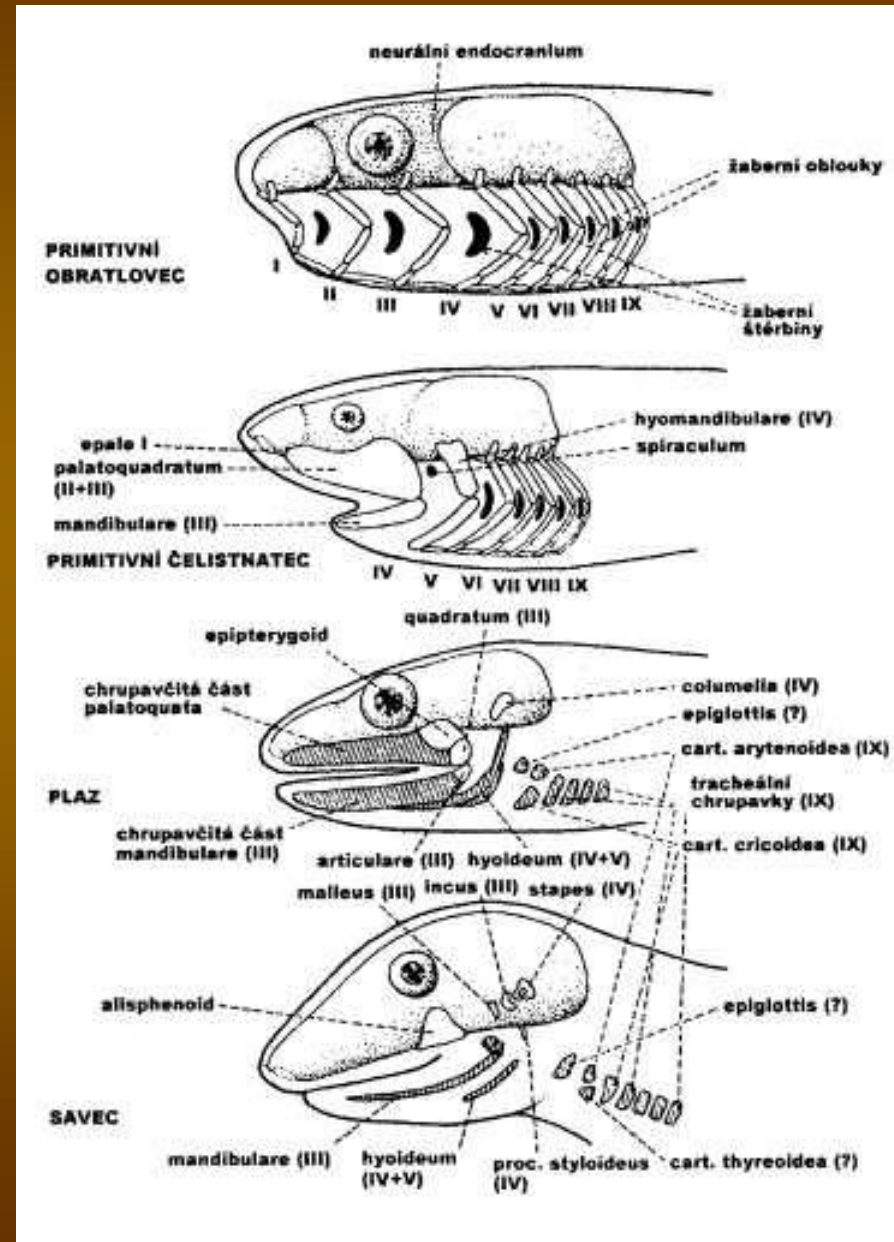
- lebeční klenba: nasale, frontale, parietale, jugale, lacrimale,
intertemporale, supratemporale, squamosum
- patrový komplex: pterygoidy, parasphenoid, vomer, ossa palatina

Integument a opěrná soustava

VISCEROCRANIUM

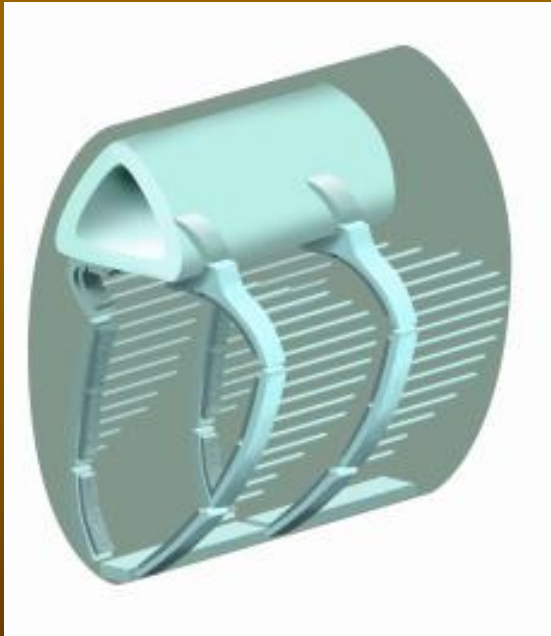

žaberní oblouk:
suprahyngobranchiale,
infrahyngobranchiale, epibranchiale,
ceratobranchiale, hypobranchiale,
basibranchiale

Integument a opěrná soustava

Evoluce lícní části lebky (viscerokrania)

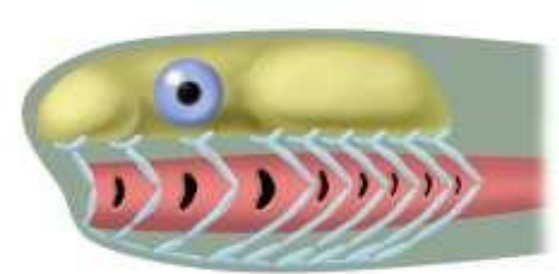

kambrium
-520 mil. let

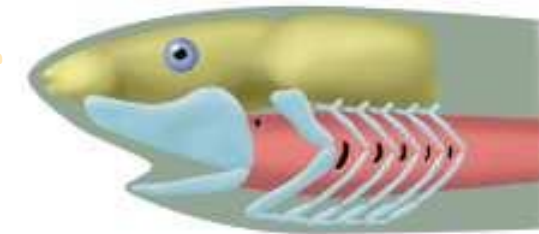
ordovik/silur
-440 mil. let

devon
-360 mil. let

trias
-210 mil. let

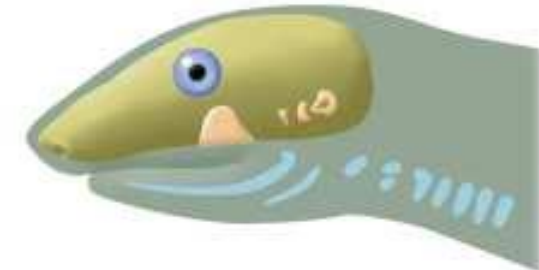
bezčelistní

čelistnatci

tetrapodi

savci

Integument a opěrná soustava

ENDOSKELET (viscerální) - z ektomezenchymu nervové lišty, chrupavčitý, kostěný

žaberní oblouky (9):

0. (2) - praemandibulární ?

1. (1) - čelistní (*Otx* gen a *Dlx* geny) ■

horní (?): palatoquadratum - quadratum - incus
dolní: mandibulare - articulare - malleus

2. (1) - jazykový (*Hox a2* gen) ■

horní: hyomandibulare - columella - stapes
dolní: hyoideum-rohy jazyky-jiné části jazyky

3. opora žaber (vodní) - části jazyky
(Tetrapoda)

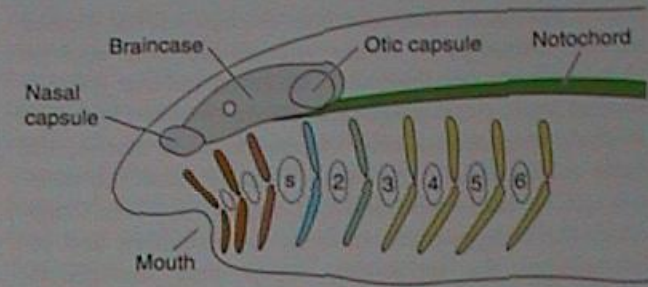
4.-6. opora žaber (vodní) - chrupavky hrtanu
(Tetrapoda)

7. opora žaber (Chondrichthyes) až
vymizení (Tetrapoda)

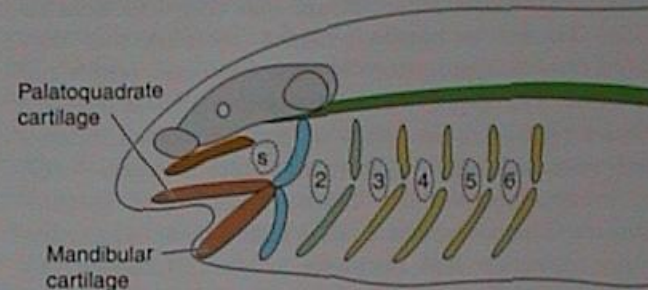
EXOSKELET (dermální) - jen kostěný

horní čelist: praemaxillare, maxillare

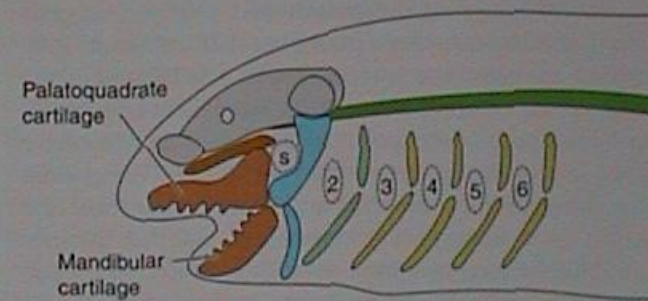
dolní čelist: dentale (mandibula), angulare

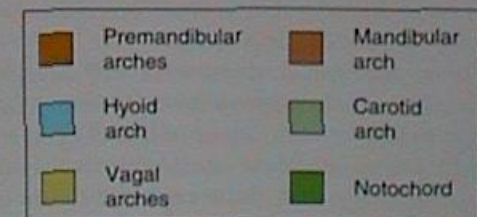
A. Hypothetical jawless condition

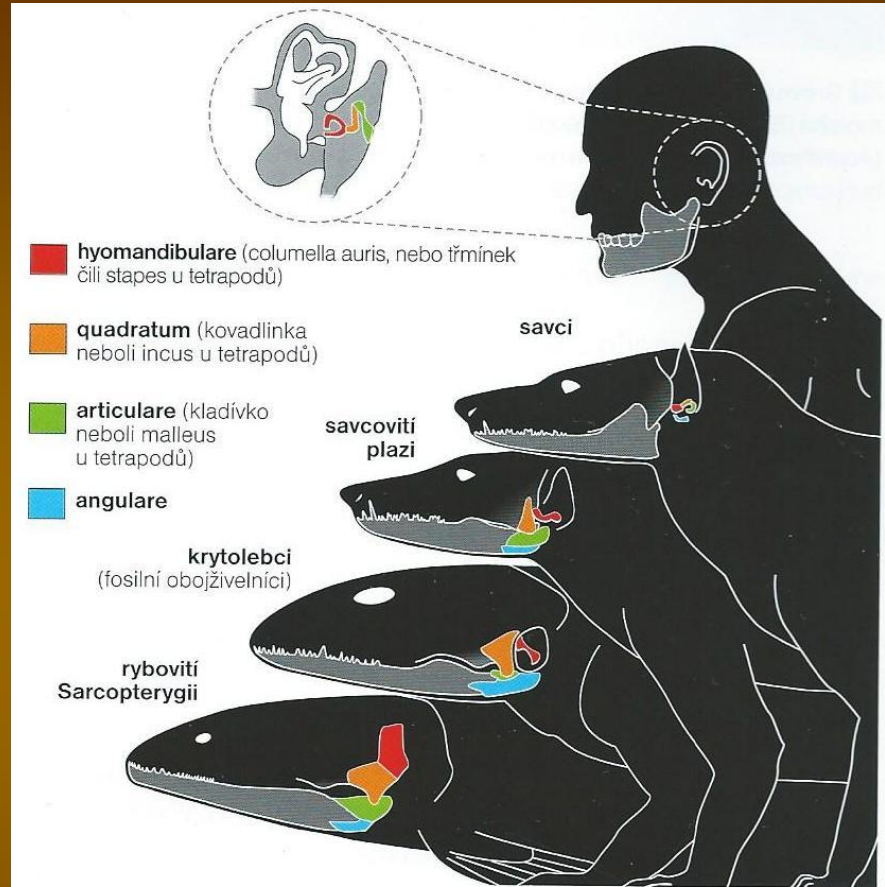
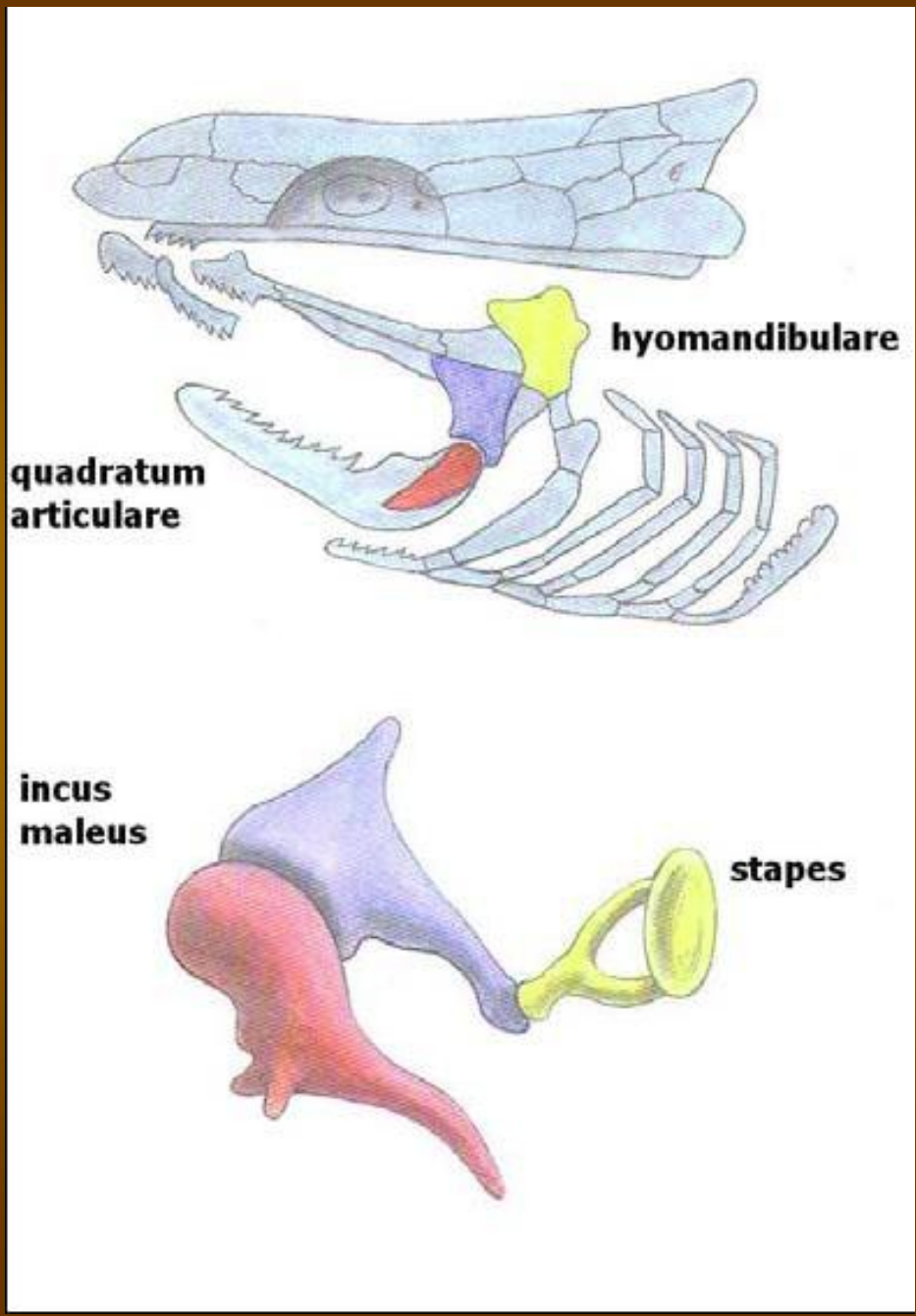
B. Mandibular arch functions as jaws

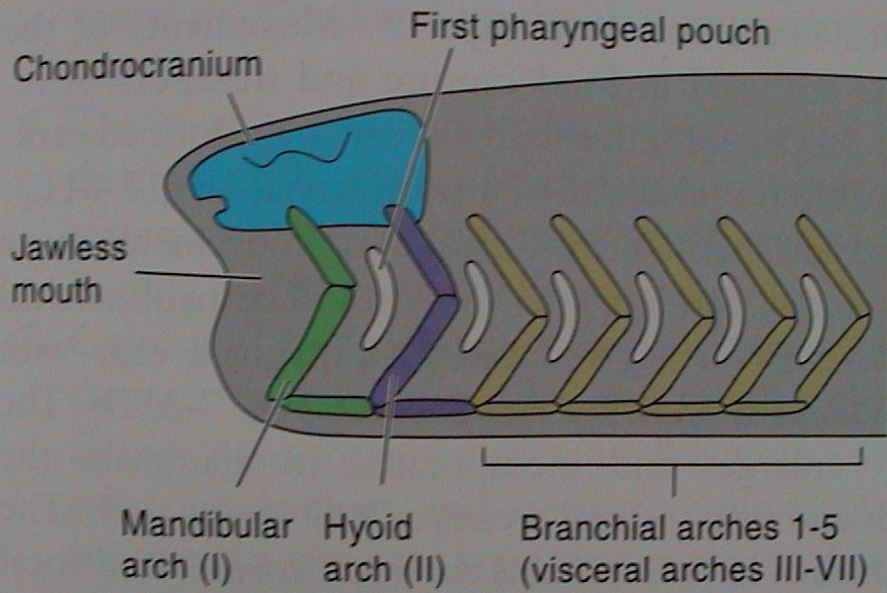
C. Jaws associated with braincase

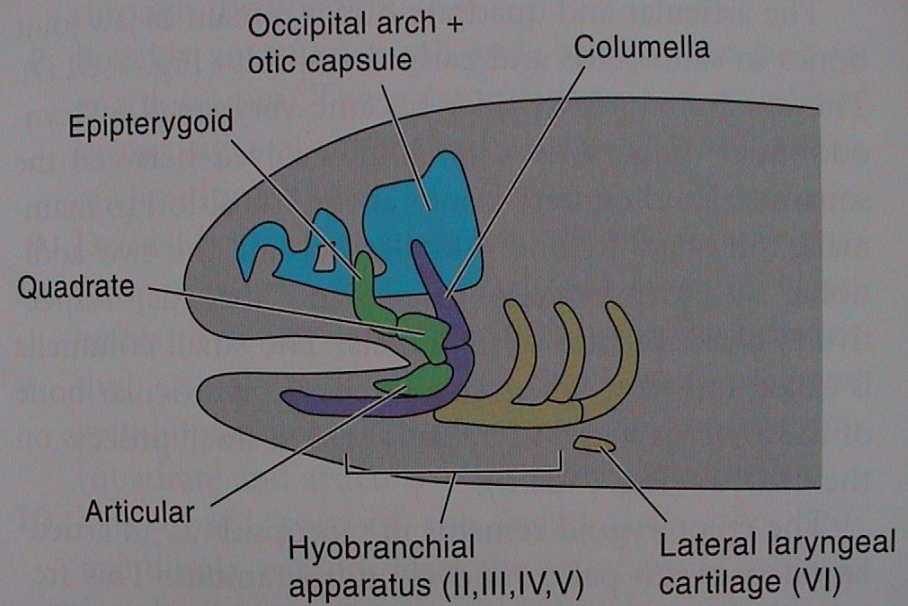
Integument a opěrná soustava

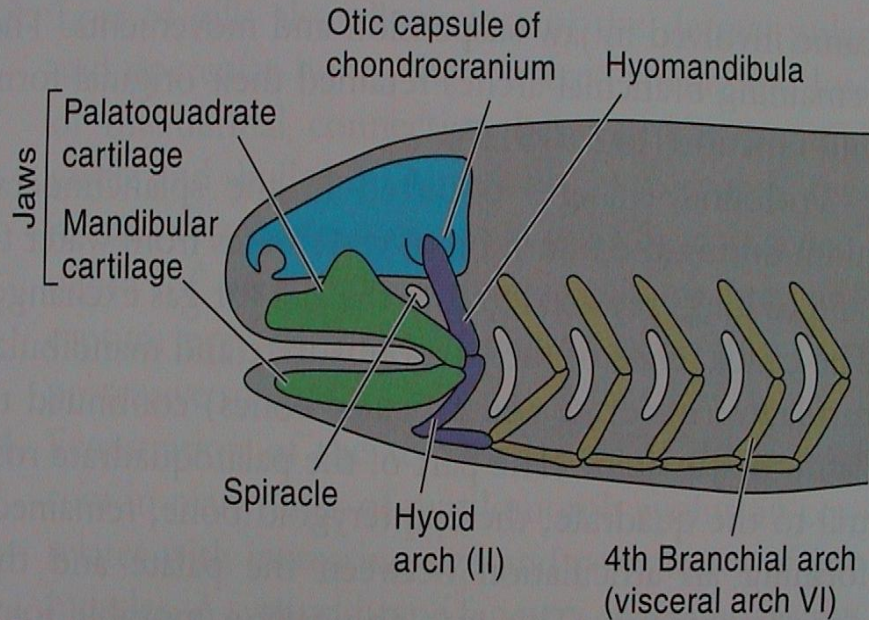
původ sluchových kůstek savců
(Gaupp - Reichertova teorie)

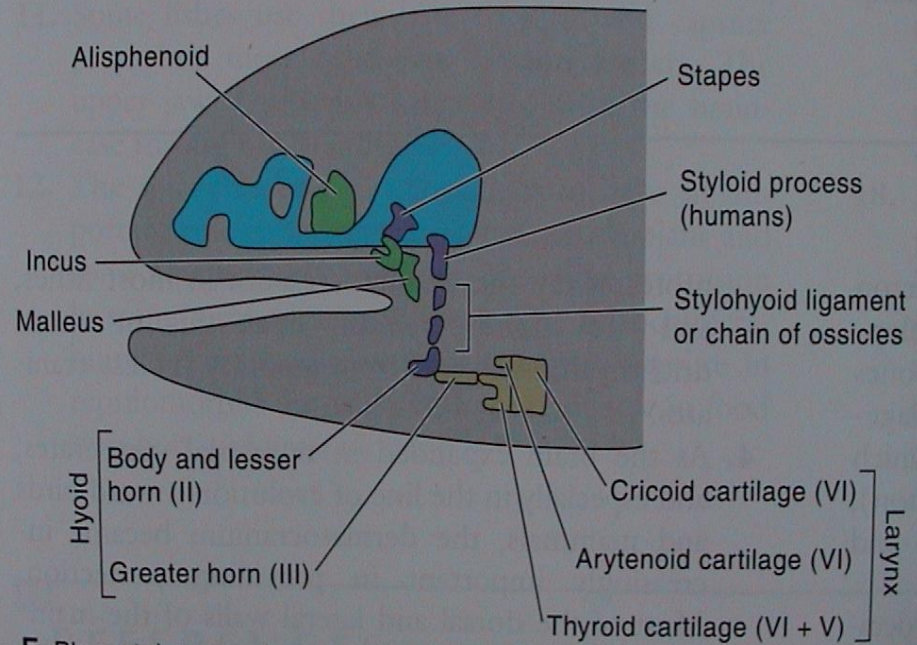
A. Hypothetical jawless condition

C. Hypothetical early tetrapod

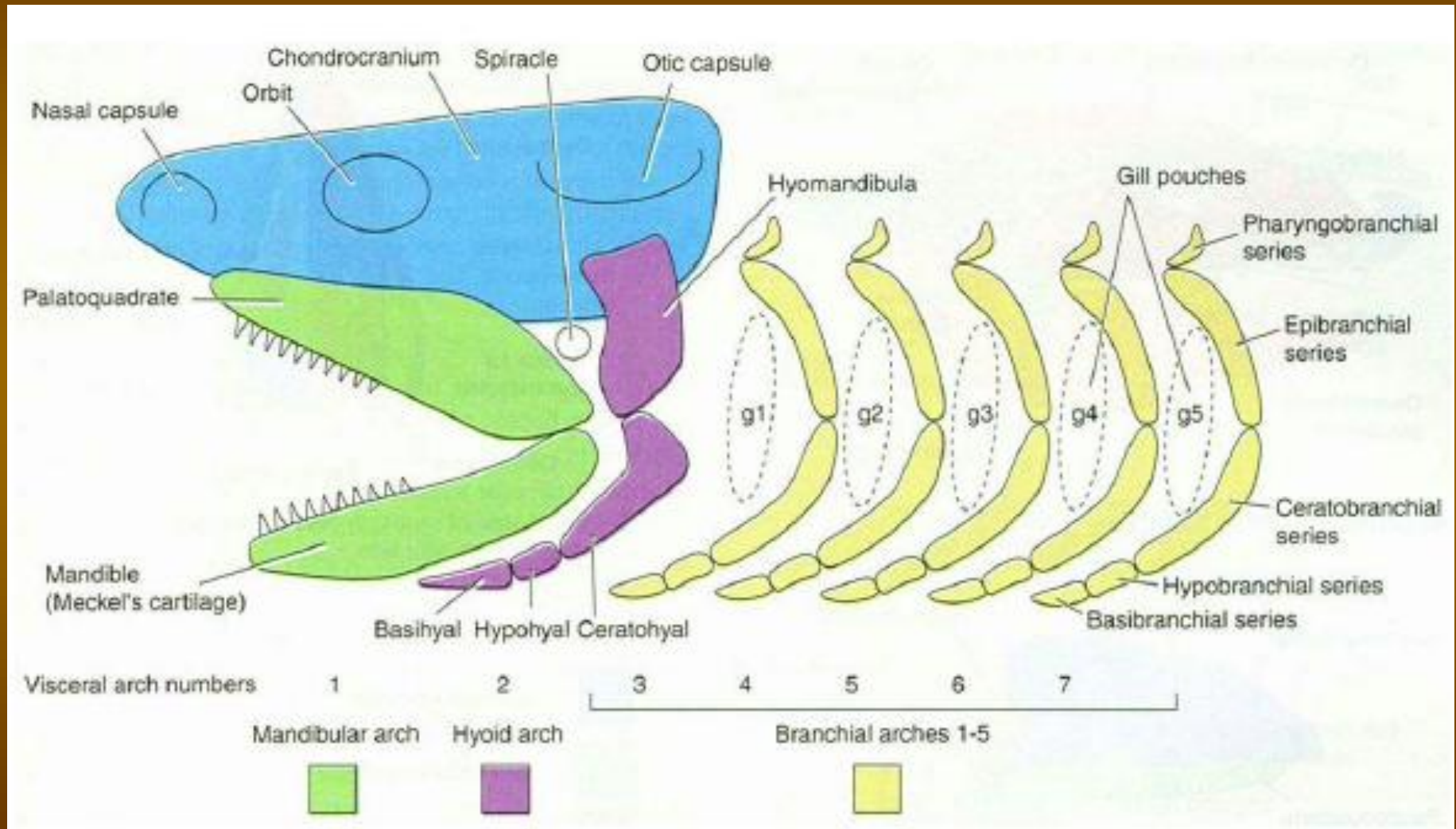

B. Gnathostome

E. Placental mammal

Integument a opěrná soustava

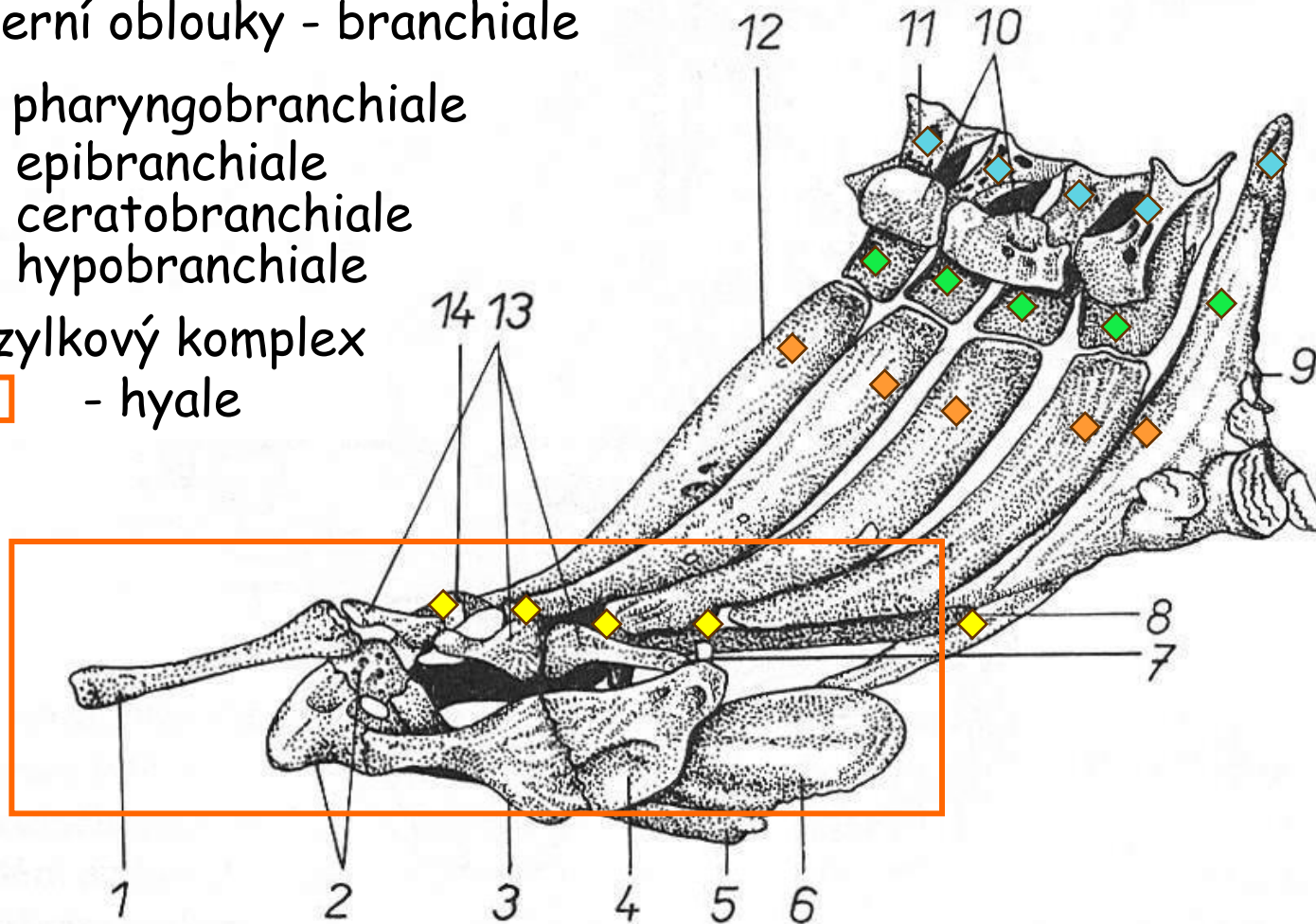

Integument a opěrná soustava

žaberní oblouky - branchiale

- ◆ pharyngobranchiale
- ◆ epibranchiale
- ◆ ceratobranchiale
- ◆ hypobranchiale

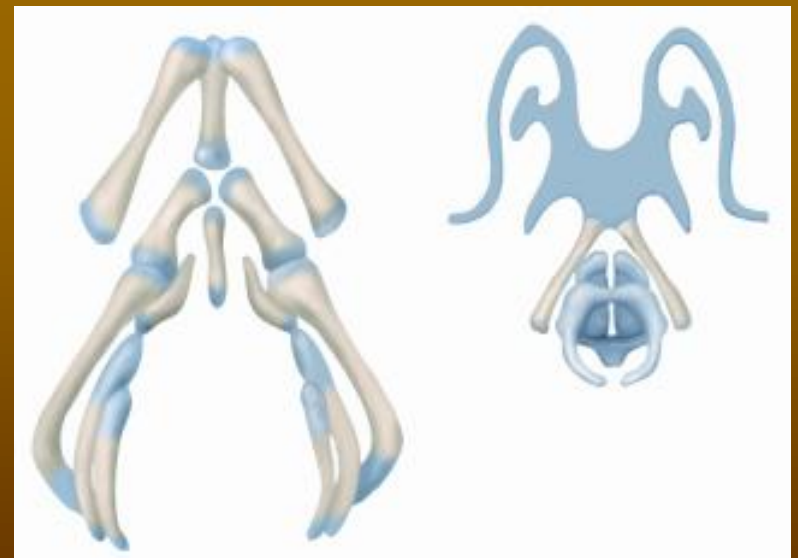
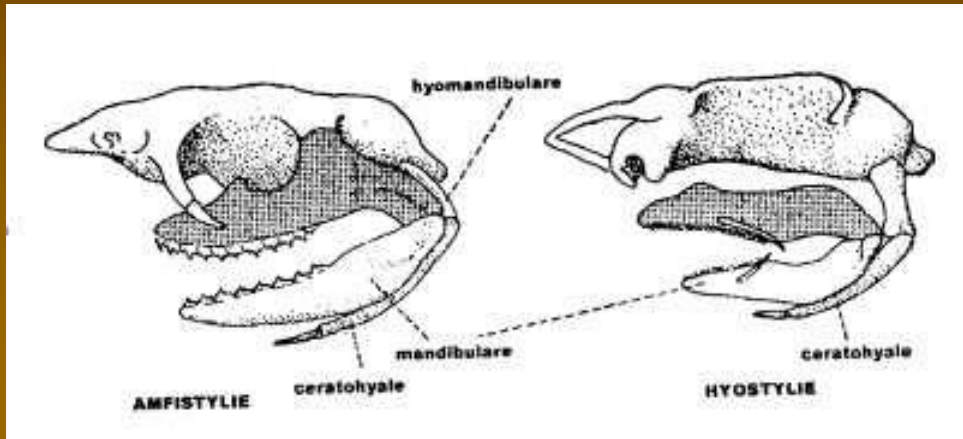
jazykový komplex
- hyale

Obr. 29. Kapr obecný (*Cyprinus carpio*) – kostra žaberního ústrojí z boční strany. 1 – basihyale; 2 – hypohyale; 3 – ceratohyale; 4 – epihyale; 5 – urohyale; 6 – hřeben urohyale; 7 – interhyale; 8 – chrupavčitá podpurná tyčinka; 9 – os pharyngeum, kost požeráková; 10 – pharyngobranchiale; 11 – epibranchiale; 12 – ceratobranchiale; 13 – copulae; 14 – hypobranchiale. Podle Urbanowiczové

Integument a opěrná soustava

Modifikace viscerokrania

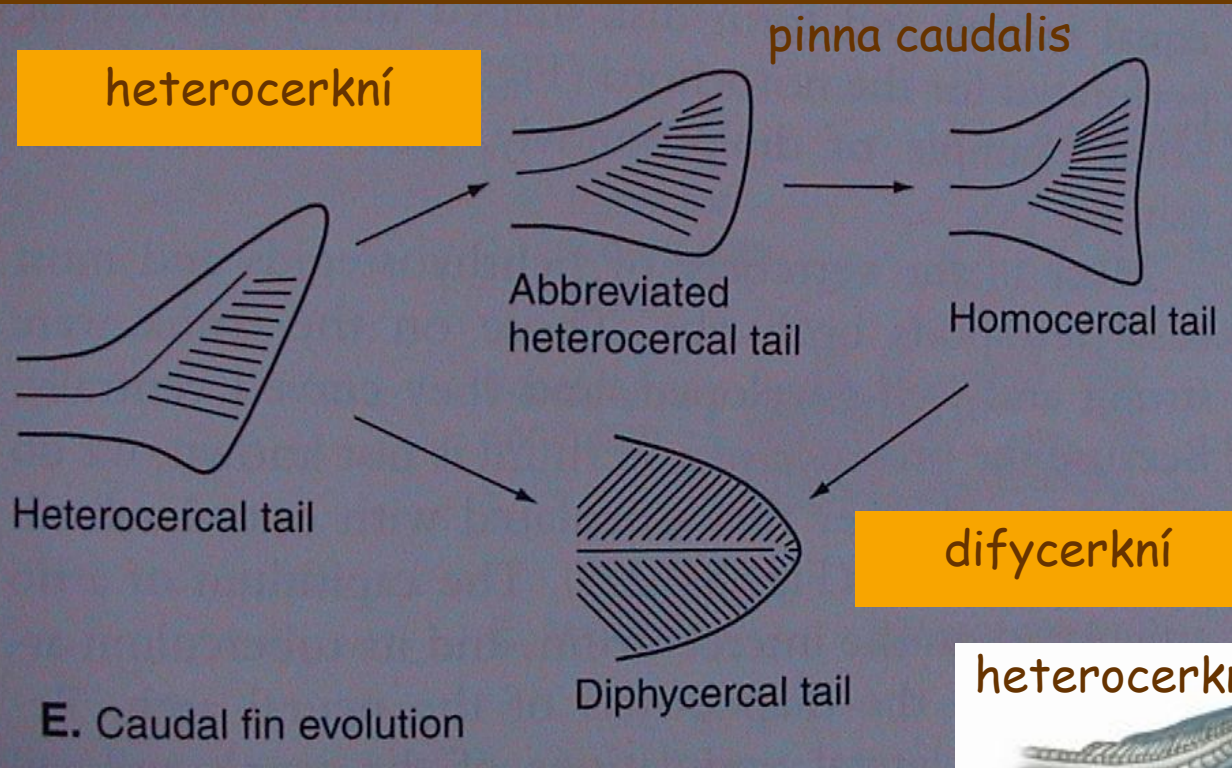
Obojživelník

- larva (macarát): žaberní aparát (vlevo);
- adult (skokan): jazyk (vpravo)

Integument a opěrná soustava

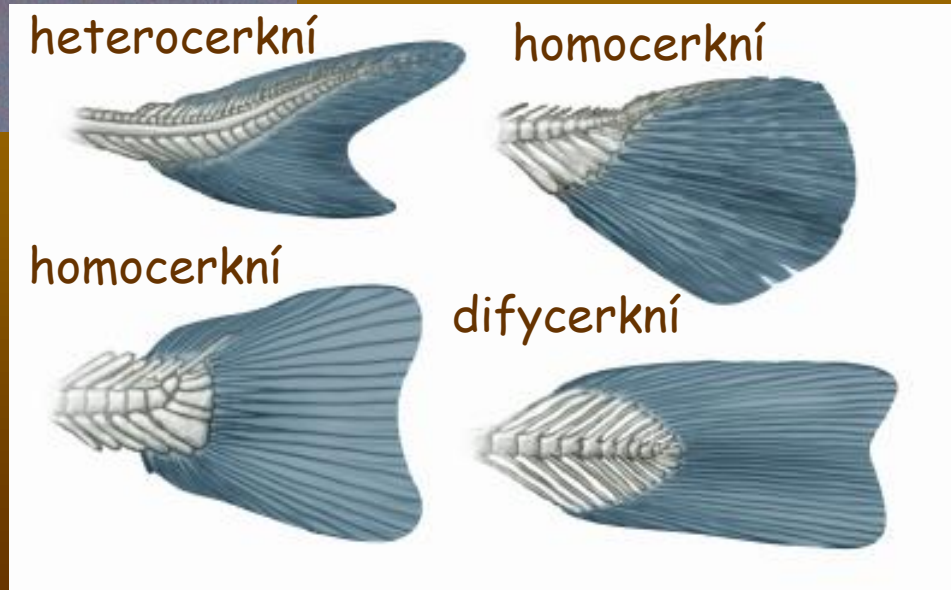

Integument a opěrná soustava

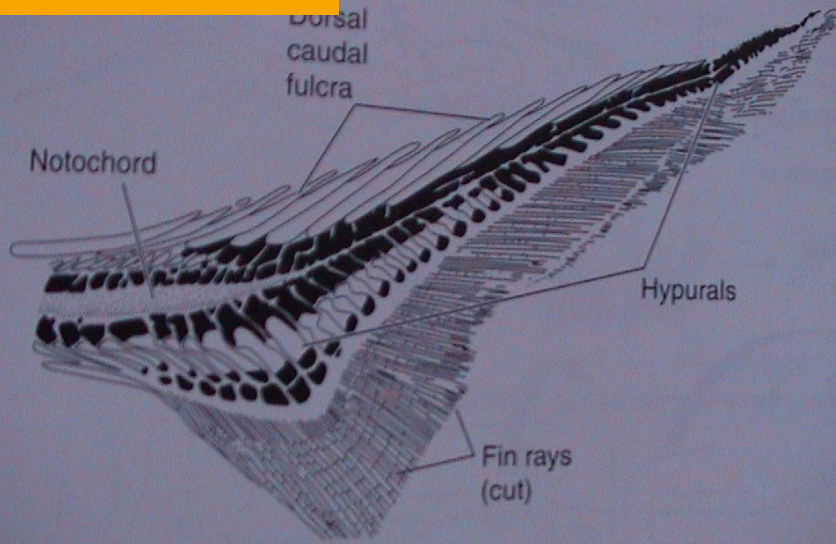
homoceršní

difyceršní

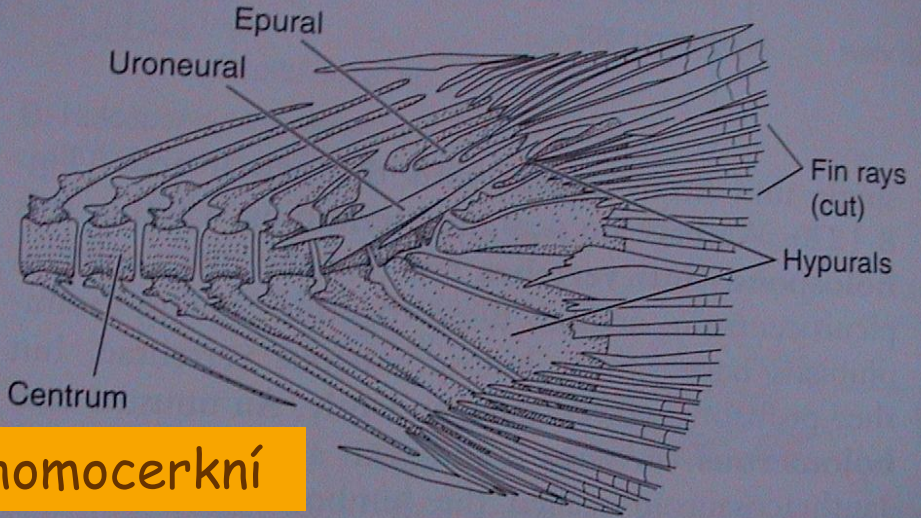
Integument a opěrná soustava

heterocerkní

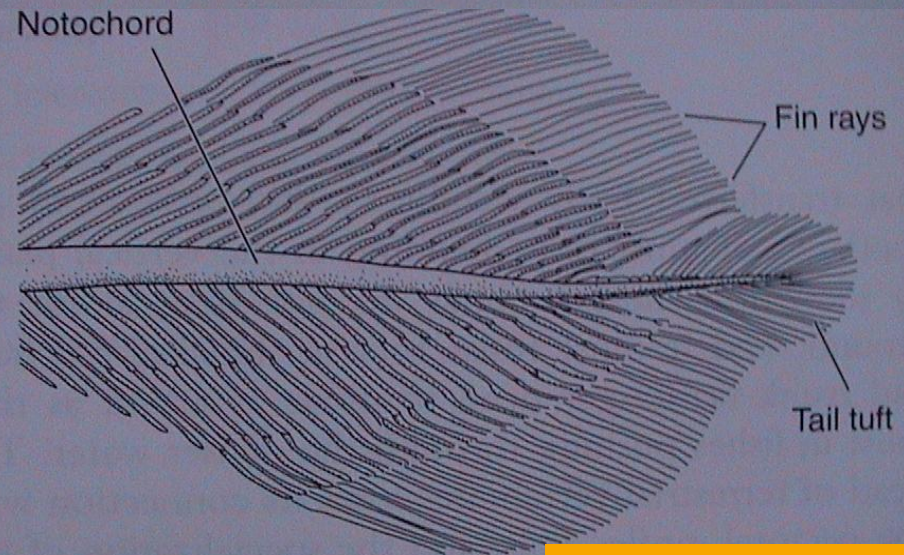

A. Caudal skeleton of *Polyodon* (heterocercal)

urostyl
hypuralia

homocerkní

D. Caudal skeleton of *Latimeria* (difycerkní)

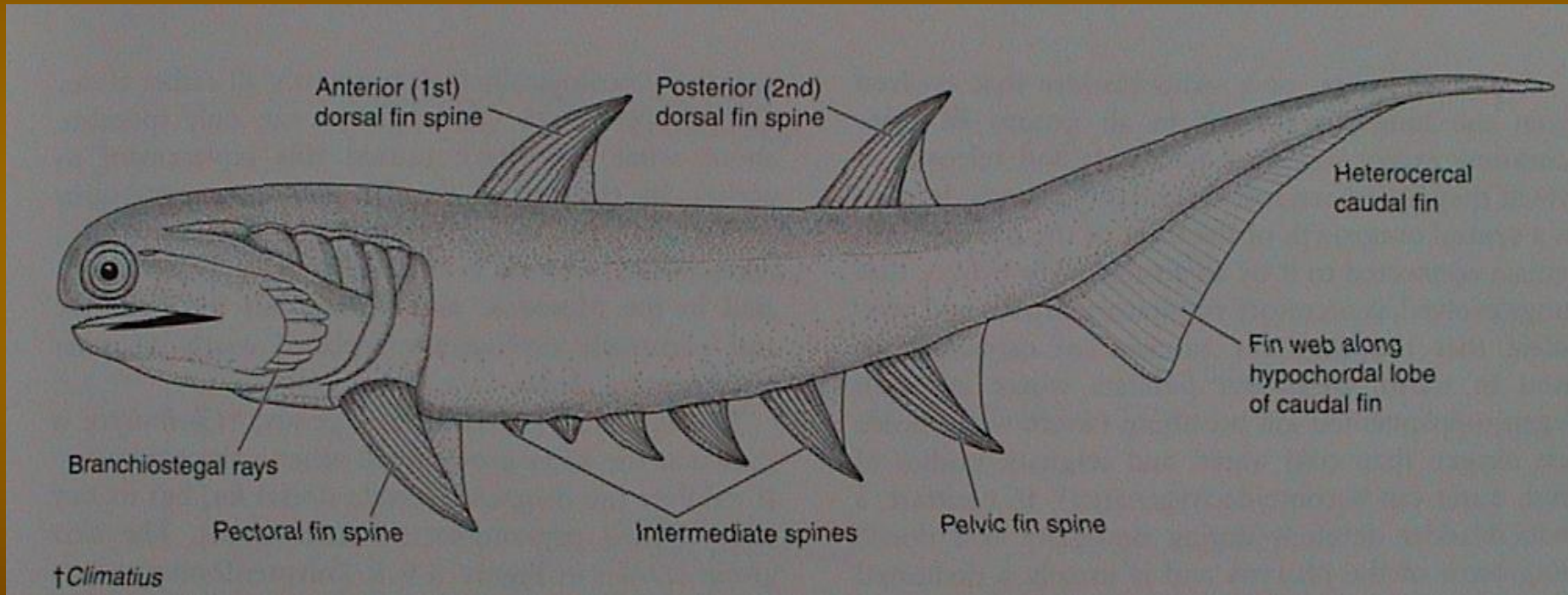
difycerkní

Integument a opěrná soustava

Vznik párových ploutví

metapleurová teorie:

rozpad párového ploutevního lemu (metapleur)

Integument a opěrná soustava

Chondrichthyes

pinnae pectorales

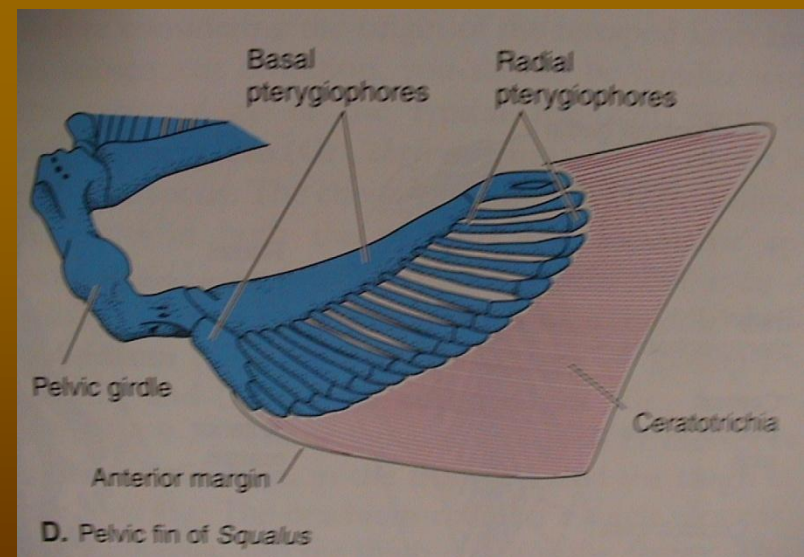
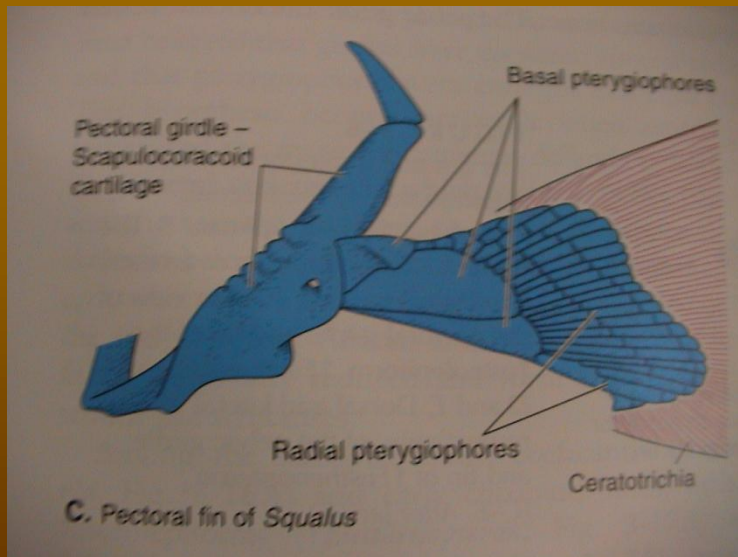
pásmo: coracoscapulare = scapulocoracoid
(k lebeční bázi)

volná končetina:

basalia, radialia
ceratotrichia

pinnae ventrales

ischiopubicum (k páteři)
= puboischiadicum

Integument a opěrná soustava

Sarcopterygii (archipterygium)

pinnae pectorales

pinnae ventrales

pásmo: scapulocoracoid („Rhipidistia“)
scapula + coracoid (Dipnoi)

pelvis (ilium, pubis)

clavicula, (interclavicula)
komplex cleithrum

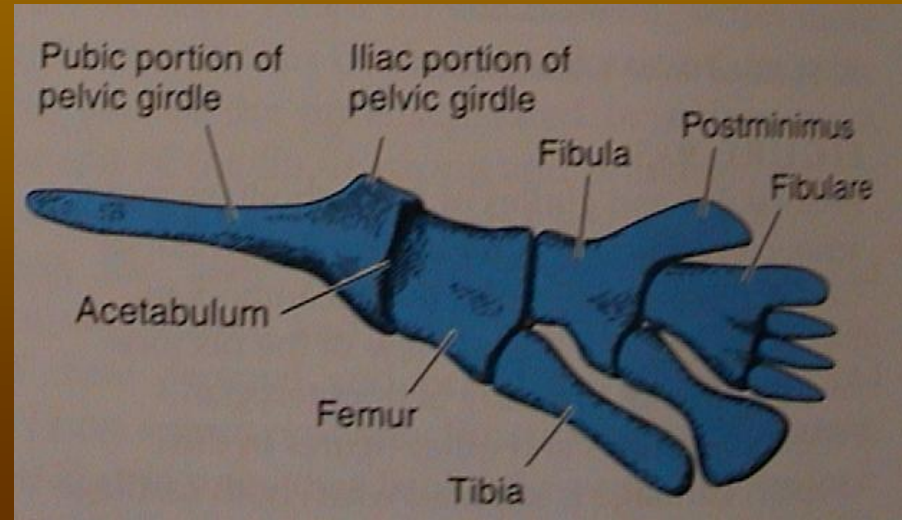
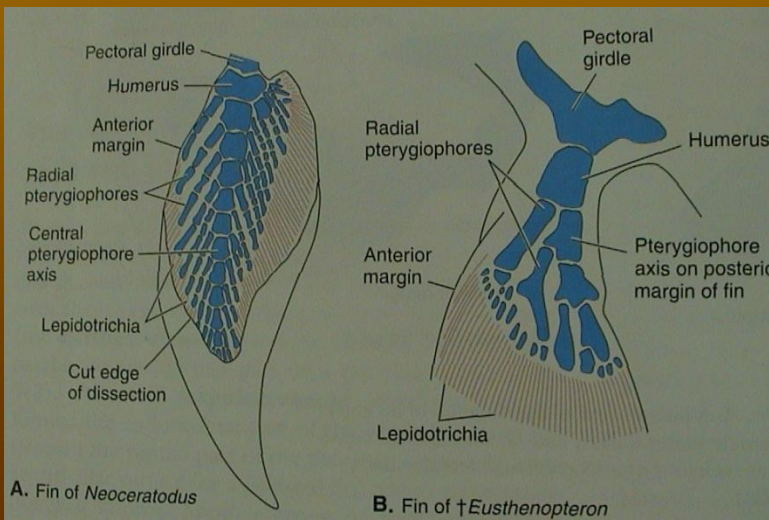
volná končetina:

basalia, radialia
lepidotrichia (camptotrichia)

biseriální

uniseriální

uniseriální

Integument a opěrná soustava

Actinopterygii

pinnae pectorales

pásmo: scapulocoracoid

clavicula (jen u starobylých)
komplex cleithrum

volná končetina:

jen zkrácená radialis
prodloužená lepidotrichia

pinnae ventrales

basipterygium

jen prodloužená lepidotrichia

Integument a opěrná soustava Tetrapoda

Suchozemští obratlovci - chiropterygia

přední

pásmo: scapula + procoracoid
+ (meta)coracoid (jen u ptakořitných)

clavicula, (interclavicula, cleithrum)

zadní

pelvis (ilium, ischium, pubis)

volná končetina:

stylopodium: humerus

femur

zeugopodium: ulna + radius

tibia + fibula

autopodium: carpalia (12)

tarsalia (12)

metacarpalia (5)

metatarsalia (5)

digiti (5?)

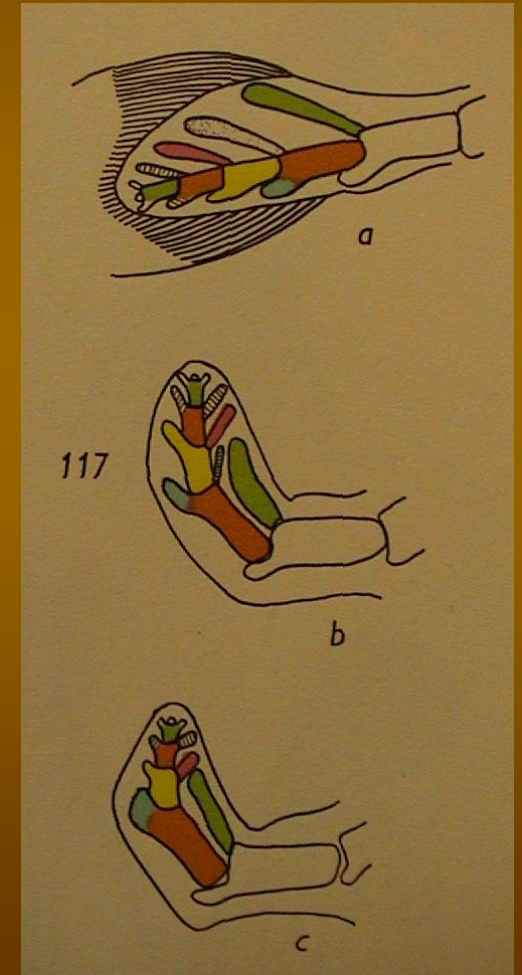
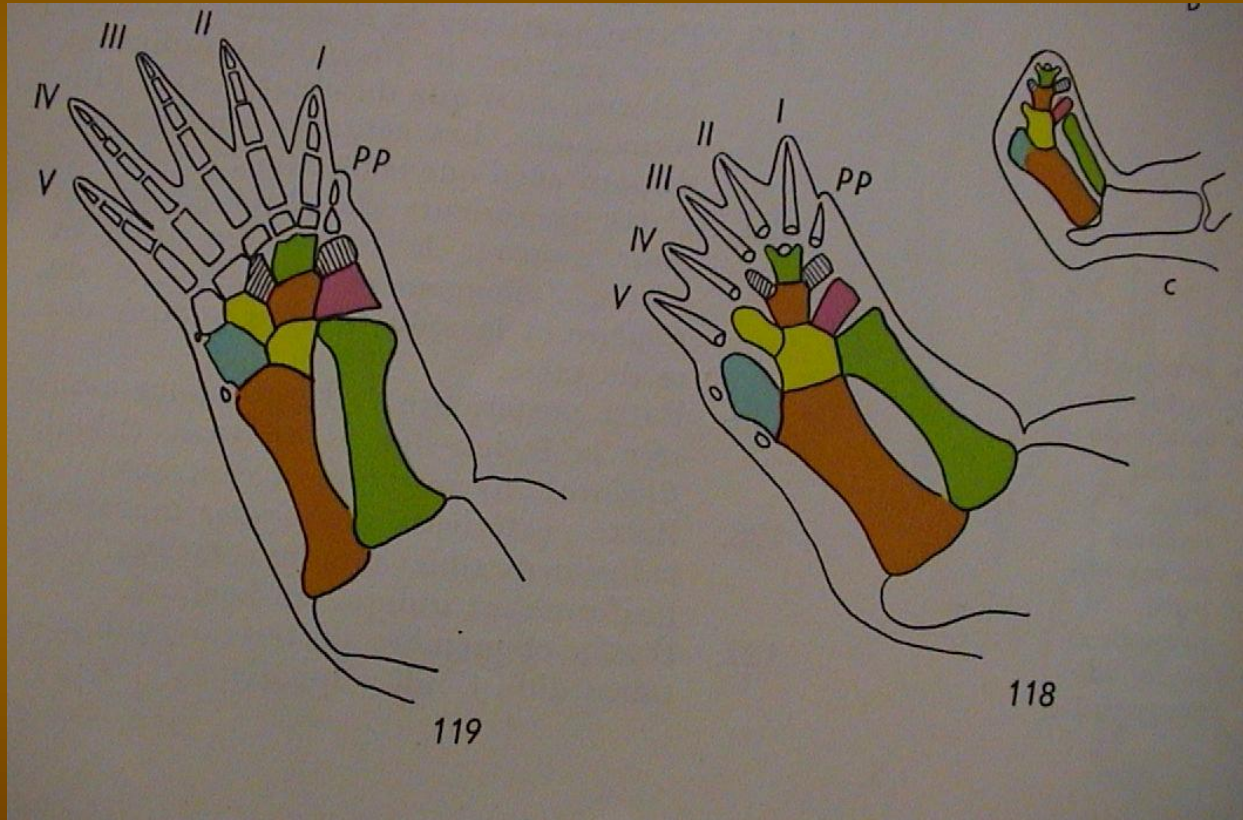
digiti (5?)

2-3-4-5-3

2-3-4-5-4

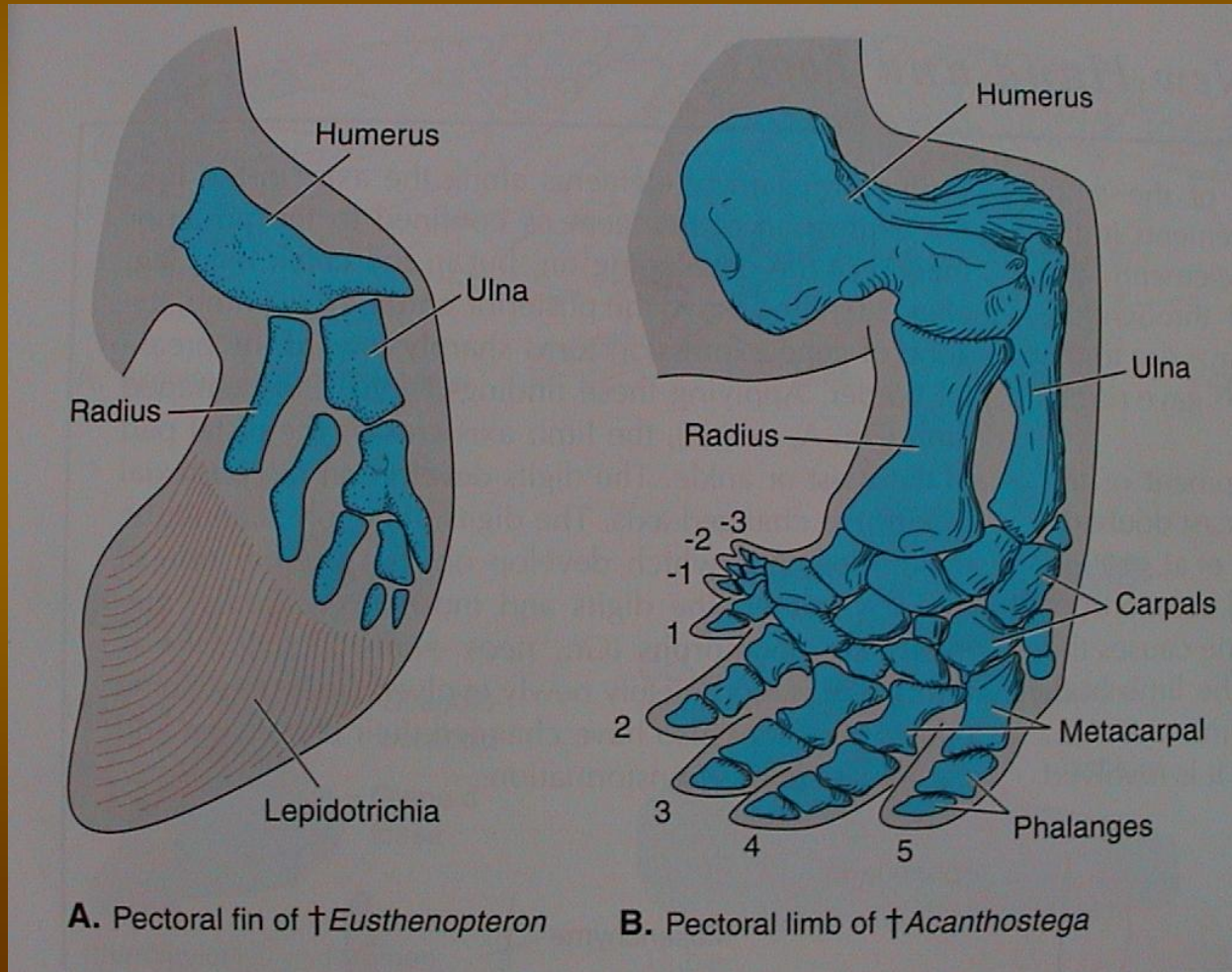
Integument a opěrná soustava

Vznik chiropterygií čtvernožců (Tetrapoda)
přeměnou uniseriálního archipterygia ryb „Rhipidistia“

Integument a opěrná soustava

Vznik chiropterygií čtvernožců (Tetrapoda)
přeměnou uniseriálního archipterygia ryb „Rhipidistia“

Integument a opěrná soustava

Tetrapoda

přední (anterior)

zadní (posterior)

